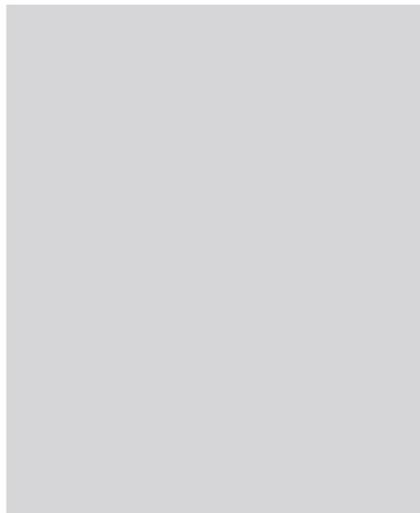

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО
ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ НИЖИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

ЦУС
ЦЕНТР
УРБАНІСТИЧНИХ СТУДІЙ

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПЛАНУВАННЯ І ВИЗНАЧЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ НІЖИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	4
1. МЕТОДОЛОГІЯ	6
1.1. ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ ДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПЛАНУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА	7
1.1.1. Ґендерна проблематика в територіальному плануванні	7
1.1.2. Принципи і підходи	9
1.1.3. Аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду	16
1.1.4. Аналіз нормативно-законодавчої бази	19
1.2. АНАЛІЗ АСПЕКТІВ І КРИТЕРІЇВ	21
1.2.1. Житлове середовище	30
1.2.2. Громадські простори	33
1.3. МЕТОДИКА ОЦІНКИ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ	36
1.3.1. Опис методики	36
1.3.2. Критерії оцінки	38
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ПЕРВОМАЙСЬКОЇ, НІЖИНСЬКОЇ, НОВОУКРАЇНСЬКОЇ, БЕРДИЧІВСЬКОЇ, ДУНАЄВЕЦЬКОЇ І МИРОНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	45
2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАД	46
НІЖИНСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА	47
2.1. АНАЛІЗ ІСНУЮЧОЇ СИТУАЦІЇ	48
2.2. АУДИТ	50
2.3. ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ	84
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПРОПОЗИЦІЇ	87
3.1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ	88
3.1.1. Безпроблемне пересування	89
3.1.2. Контрастне та тактильне покриття	92
3.1.3. Пандуси, пологі з'їзди	98

3.1.4. Зовнішні сходи та підйомники.....	102
3.1.5. Пішохідні переходи.....	105
3.1.6. Вхідні групи.....	107
3.1.7. Освітлення і дзеркала	111
3.1.8. Зупинки громадського транспорту	111
3.1.9. Транслітерація шрифтом Брайля, вказівники та навігація	112
3.1.10. Елементи благоустрою	115
3.1.11. Майданчики	117
3.1.12. Паркувальні місця.....	131
3.1.13. Велоінфраструктура	131
3.1.14. Громадські вбиральні	132
3.1.15. Зонування території.....	133
3.1.16. Паркові зони.....	133
3.1.16. Житлові території	137
3.2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ В МЕЖАХ НІЖИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	139
Пропозиції для громадського простору в місті Ніжин.....	139
3.3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗРОБЛЕННЯ ПІЛОТНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ НІЖИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	146
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	156

РЕЗЮМЕ

Актуальність проєкту

Під ґендерно-чутливим підходом в сфері територіального планування мається на увазі створення комфортних умов для всіх груп населення, незалежно від статі, віку, фізичних та інтелектуальних особливостей. Впровадження ґендерно-чутливих підходів означає врахування інтересів різних груп мешканців, ліквідацію нерівності у доступі до суспільних благ, мінімізацію соціальних конфліктів, налагодження суспільного консенсусу.

Мета проєкту

Формулювання загальних принципів ґендерно-чутливого планування і визначення ґендерно-чутливих підходів до проектування елементів житлового середовища та громадських просторів територіальних громад. Розроблення концептуальних пропозицій для запровадження ґендерно-чутливих підходів до організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад. Даний проєкт може слугувати прикладом для реалізації аналогічних проєктів в інших територіальних громадах.

Основні завдання Проєкту:

1. Формулювання принципів і підходів до ґендерно-чутливого планування житлового середовища в контексті територіальних громад.
2. Визначення основних аспектів, які слід аналізувати при запровадженні ґендерно-чутливих підходів до планування.
3. Розроблення методики узагальненої оцінки громадських просторів на відповідність критеріям ґендерно-чутливого планування.
4. Оцінка потреб локальних спільнот і виявлення проблематики, пов'язаної з відповідністю ґендерно-чутливим підходам організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад:
 - проведення польових досліджень міського простору на предмет безбар'єрності, доступності, інклюзії та недискримінації;
 - аналіз візуального міського простору на предмет наявності сексизму та мови ворожнечі;
 - систематизація та аналіз отриманих даних щодо організації міського простору та візуального міського простору.
5. Розроблення рекомендацій і концептуальних пропозицій для впровадження ґендерно-чутливих принципів до організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад.
6. Пропозиції щодо розроблення пілотних проєктів для територіальних громад з метою підвищення ґендерної чутливості просторів.

Рекомендації щодо гендерно-чутливого планування і визначення гендерно-чутливих підходів до проектування елементів житлового середовища та громадських просторів територіальних громад та концептуальні пропозиції для запровадження гендерно-чутливих підходів до організації окремих громадських просторів територіальних громад розроблено в рамках проекту «Моделі участі в українській реконструкції» на замовлення Громадської організації «МЕРЕЖА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ «АНТС» групою експертів, очолюваною Київським національним університетом будівництва і архітектури за участю Центру урбаністичних студій.

1. МЕТОДОЛОГІЯ

1.1. ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ ДО ҐЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПЛАНУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1.1. Ґендерна проблематика в територіальному плануванні

Сучасні спільноти територіальних громад є надзвичайно різними за своїм соціальним, демографічним і ґендерним складом. Середовище проживання має значний вплив на якість повсякденного життя і вільне пересування мешканців/ок. В той же час інтереси мешканців/ок помітно різняться в залежності від фаз і способу життя, життєвих реалій і повсякденних потреб. Різні інтереси окремих груп населення можуть викликати конфлікти, які мають тенденцію до посилення через підвищену компактність проживання. Відтак, соціальна і ґендерна чутливість необхідні для реалізації людино-центричного підходу і забезпечення в майбутньому високої якості життя. При цьому особливу увагу слід приділити створенню стійких просторових структур, які уможливають гнучкість використання і сфер застосування.

Фокус ґендерної проблематики в плануванні житлового середовища спрямований на оцінку якісних характеристик рівності можливостей для різних груп користувачів. У процесі планування важливо встановити, з якими труднощами або, навпаки, перевагами, стикаються різні групи жителів/ьок, що в результаті допомагає знайти і запропонувати більш обґрунтовані планувальні рішення. Врахування ґендерної проблематики має вирішальне значення для врахування різних точок зору і перспектив розвитку комфортного житлового середовища, які задовільняють потреби будь-яких груп мешканців в повсякденному житті. Саме тому важливо виявити, які аспекти складають ключові цінності або найважливіші ресурси для різних груп населення. В такому випадку успіх заходів планування можна визначити, виходячи з їх практичної, повсякденної корисності. Це вимагає високого ступеня чутливості для обліку різних потреб користувачів. Основна проблема врахування ґендерної проблематики полягає в тому, щоб виявляти і отримувати систематичне розуміння цих потреб і однаково враховувати їх. Такий підхід в значній мірі сприяє забезпеченню якості заходів з планування, реконструкції.

Ґендерна чутливість — це здатність бачити, відчувати прояви ґендерної нерівності та дискримінації, визнавати їх наявність на всіх рівнях та у всіх сферах життєдіяльності суспільства, враховувати ці аспекти у стратегіях та діях [6].

Ґендерно-чутливе проектування (планування) - це диференційована культура планування, застосування проектних рішень, які характеризуються особливою увагою до всіх ґендерних груп населення. Забезпечення якості в процесах проектування відбувається завдяки тому, що проектування з врахуванням ґендерних факторів враховує потреби осіб, яких часто не беруть до

уваги. Таким чином, групові, гендерні і вікові інтереси та потреби розглядаються системно. Мета полягає в створенні гнучких і адаптованих просторів для задоволення різних потреб і створення нових можливостей для перебування у просторах мешканців/ок, а також справедливий розподіл між ними простору і часу.

Мета гендерно-чутливого проектування полягає не тільки в задоволенні існуючих потреб в просторі, але і в створенні варіантів нових і диференційованих видів зайнятості та розвитку потенціалу населених пунктів. Особливе значення мають аспекти, які сприятимуть розвитку соціальної згуртованості, почуттю спільноти. Якщо гендерна політика має трансформуючу мету, то гендерне проектування як процес обов'язково носитиме досить відкритий характер, включаючи консультації з різними зацікавленими сторонами, організаціями. Кожне проектне рішення повинно бути розглянуто з точки зору його потенційного впливу на гендерну проблематику і застосовано таким чином, щоб сприяти забезпеченню рівності всіх груп населення.

Основними принципами і стратегіями сучасного містопланування є сталий розвиток і політика гендерної рівності, задекларовані в стратегічному документі - Лейпцизькій Хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку». [1] Виходячи зі світових і європейських тенденцій досягнення гендерної рівності і формування соціально справедливого суспільства стає одним з пріоритетів державної політики в Україні. Особливо значення дотримання цих принципів набуло сьогодні, коли обов'язком кожної громади є створення безпечного і комфортного середовища для ветеранів/-ок, які відновлюються після поранень, цивільних, постраждалих внаслідок бойових дій, переселенців/-ок, вимушених покинути свої домівки.

В територіальному плануванні фокус гендерної проблематики зосереджений на оцінці рівності можливостей, які надаються різним групам користувачів/-ок. Для прийняття обґрунтованих гендерно-чутливих планувальних рішень в першу чергу необхідно встановити, які переваги або труднощі мають різні групи мешканців/-ок. Задоволення потреб і можливість самореалізації всіх категорій населення, які лежать в основі врахування гендерної проблематики при плануванні і проектуванні, має вирішальне значення для створення комфортного життєвого середовища. Застосування гендерно-чутливих підходів сприяє послабленню гендерних стереотипів і дозволяє розробляти варіанти планувальних рішень для людей з різним способом життя, соціальних груп і можливостей.

В цьому випадку важливим для запровадження гендерно-чутливих рішень є виявлення тих аспектів, які представляють основні цінності або є важливим ресурсом для різних груп населення. Врахування гендерної проблематики включає в себе вивчення потреб різних користувачів, розуміння цих потреб і

однакове їх врахування. Потрібно розглядати всі проектні рішення з точки зору їх можливого впливу на гендерну проблематику і забезпечення рівності всіх людей.

У регіональному і локальному плануванні важливо не тільки враховувати гендерну проблематику (різні життєві ситуації та інтереси майбутніх користувачів міських просторів будь-якого віку чи статі), але зважати на можливі наслідки впродовж усього процесу планування. З метою розвинути перспективне і комфортне місто планувальники/ці мають бути чутливим до різних способів життя, поважати права жителів і прислухатися до них, створювати умови і забезпечувати потреби мешканців/-ок на всіх етапах життя.

1.1.2. Принципи і підходи

Основним принципом гендерно-чутливого проектування є орієнтованість на користувача. Гендерні відмінності різних категорій населення мають бути враховані в контексті організації громадських (публічних) просторів і в питанні безпеки. Соціальні, культурні, демографічні та інші особливості гендерних чинників мають прямий вплив на те, як ті чи інші категорії і групи мешканців використовують простір. Кожна група має свої вимоги до простору, свій рівень ресурсів і компетенції. Наприклад, молодь зазвичай почувається в громадських просторах більш впевнено, ніж люди старшого віку, жінки старшого віку почуваються більш впевнено, ніж жінки в молодшому віці тощо. Такі відмінності лягають в основу вимог до існуючого чи проектованого середовища. Застосування гендерно-чутливого підходу полягає у врахуванні цих різних потреб за допомогою гендерно-чутливого проектування (планування) – прийняття проектних рішень, спрямованих на підвищення комфортності середовища, з повагою і увагою до всіх категорій і груп населення (чоловіки, жінки, батьки, діти, підлітки, люди похилого віку, люди з інвалідністю тощо).

Комфортність і функціональність середовища вимірюються його корисністю для людей. Проектування середовища з забезпеченням гендерної рівності означає врахування повсякденних потреб. Для цього необхідно підвищувати обізнаність про різні потреби груп населення щодо повсякденних справ і потреб, життєвих фаз, культурних, соціальних особливостей. Гендерно-чутливий підхід враховує різні моделі використання міського простору і зайнятості чоловіків і жінок, різних соціальних груп і сприяє ідентифікації потреб людей, пов'язаних з їх середовищем життєдіяльності. Різні варіанти використання простору в рамках роботи і приватного або сімейного життя, відчуття безпеки чи небезпеки має великий вплив на проектні рішення в рамках такого підходу.

Один з ключових підходів гендерно-чутливого планування полягає в тому, що неоплачувана робота, пов'язана з доглядом за дітьми або іншими людьми, що

потребують допомоги, хатня робота або вирішення сімейних справ є важливою. Слід зазначити, що попри зміни в суспільстві щодо ґендерного розподілу обов'язків така робота здебільшого виконується саме жінками, через що вони більше часу проводять вдома.

Крім того, переваги ґендерно-чутливого підходу полягають не лише в задоволенні потреб, але і в створенні варіантів нових різноманітних видів зайнятості та, відповідно, розвитку потенціалу населених пунктів. Особливе значення мають аспекти, які сприятимуть розвитку соціальної згуртованості, почуттю спільності, забезпеченню безпеки, комфортності та задоволенню потреб всіх груп користувачів в рівній мірі.

Стратегічними цілями планування з урахуванням ґендерних факторів є:

- принцип «15 хвилинного міста» або «міста з короткими маршрутами»;
- створення поліцентричної міської структури (система загальноміських і локальних громадських центрів).

Ефективне поєднання роботи і родинних обов'язків забезпечується впровадженням принципів концепції «міста з короткими маршрутами». В той же час поліфункціональне використання територій, де присутні як житло, так і робочі місця та заклади обслуговування і торгівлі, створює сприятливе середовище, де діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю можуть самостійно пересуватися і вирішувати свої повсякденні задачі. Відповідно, полегшується робота доглядальників/ць і зменшуються потреби в поїздках/користуванні транспортом. Щоденні витрати часу на поїздки скорочуються, збільшується кількість вільного часу у населення, що, в свою чергу, позитивно відбивається на рівні комфорту, здоров'я і безпеки мешканців. Планування і проектування за принципом поліцентричності міської структури є ключовим підходом.

Деякі мешканці, через певні життєві обставини, змушені проводити багато часу поблизу своїх домівок. Тут треба звертати увагу на забезпечення якісного середовища з високою щільністю, і паралельно – раціональної організації мобільності та зручних для користувачів громадських просторів поблизу будинків. Окрім різних потреб городян - жінок і чоловіків - у послугах та зручностях, треба зважати і на додаткові відмінності, викликані певними аспектами дискримінації – пов'язаними з віком, релігією, а також соціокультурними, фізичними або психологічними особливостями. Розвиток багатофункціональних відкритих громадських/публічних просторів із використанням різноманітних малих архітектурних форм (сходів, декоративних огорож, фонтанів), елементів благоустрою (ліхтарі, лавки тощо) та носіїв інформації (навігація, реклама) є запорукою створення комфортного та естетичного міського середовища.

Множинність використання просторів для задоволення різноманітних потреб, розмаїття просторових пропозицій створює потенціал для ефективного подальшого розвитку, виявлення і моніторингу різних інтересів і потреб різних груп користувачів.

Сучасне підходи до транспортного планування передбачають більш екологічні підходи і спрямовані на забезпечення сталої мобільності. Основною метою при цьому є підвищення привабливості використання екологічно чистих видів транспорту і створення для них рівних умов з іншими транспортними засобами. Вулиці, об'єднані у безперервну мережу пішохідних і велосипедних маршрутів, стають цікавими і безпечними місцями для перебування, пересування, прогулянок. А якщо всі частини міста забезпечуються громадським транспортом, це підвищує мобільність осіб з більш низькими доходами і водночас дозволяє ефективно зменшити моторизований індивідуальний трафік.

Важливим критерієм оцінки якості міського середовища є безпека міста для усіх соціальних груп мешканців. Це включає особисту та суспільну безпеку, безпеку життєдіяльності, безпеку міського середовища. Також використовується принцип «захищаючого простору», але він повинний мати чітко визначені межі. Не менш важливою є транспортна безпека, включно із безпекою транспортування небезпечних вантажів та безпекою дорожнього руху.

Таким чином, застосування гендерно-чутливого підходу у містобудуванні та плануванні дозволяє при розподілі міського простору підтримувати баланс між інтересами різних груп.

Децентралізація міського простору – розвиток місцевих центрів забезпечує значно кращий доступ до послуг, торгівлі, освіти, дозвілля, тобто – більш рівномірний доступ до інфраструктури, а, отже, хорошу пішу і велосипедну доступність. Що більше, це значно зберігає час. А роздрібні крамниці, постачальники послуг, комерційні підприємства та екологічно сумісні промислові підприємства підвищують привабливість житла. Окрім того, молодь, літні люди, а також особи з інвалідністю не повинні стикатися з проблемами обмеження участі в культурному житті міста. Іншими словами, принцип поліцентричного міста тісно пов'язаний із концепцією «15-ти хвилинного/компактного міста.»

Таким чином, можна сформулювати такі основні принципи до проектування, що закладені в гендерно-чутливому підході, як:

- застосування принципу «міста з короткими маршрутами»;
- створення поліцентричної міської структури
- формування якісного та комфортного середовища;
- формування безпечного простору;
- організація безбар'єрного простору.

Гендерно орієнтований підхід до планування передбачає збалансованість житлових та офісних просторів, просторів для комерції, торговельних, культурних, розважальних заходів, створюючи стійку інфраструктурну мережу. Врахування місцевих особливостей і створення зручних та безпечних просторів заохочуватимуть різних людей, представників/ць різних груп до участі у соціальному житті громад, сприятимуть інтеграції та виробленню почуття спільноти.

Водночас, неефективне управління міськими територіями або хибні планувальні рішення, що не враховують інтереси різних соціальних груп, а також відсутність практики залучення мешканців до процесу планування призводить до погіршення якості життя, зниження комфортності, негативно відбивається на темпах розвитку міста.

Планування різних фаз життя

Інтенсивність взаємин між людьми і їх місцевим середовищем залежить від того, на якому етапі життя вони перебувають. Люди похилого віку та діти часто мають обмежені можливості для пересування, тому їм важливо, щоб все необхідне для життя було розташоване поруч. Це робить їхнє життя більш комфортним та доступним. Люди похилого віку часто мають погіршене здоров'я, що обмежує їх здатність до пересування. Вони також можуть мати обмежені фінансові можливості, що може ускладнити їм подорожі. Тому для них важливо, щоб житло, магазини, лікарні та інші необхідні послуги були розташовані в межах пішої доступності. Діти також мають обмежені можливості для пересування. Вони залежать від своїх батьків або інших дорослих, щоб відвести їх до школи, лікарні та інших місць. Тому для них важливо, щоб ці місця були розташовані в безпосередній близькості від їхнього будинку. Особи, які працюють і мають сім'ї, також часто цінують щільне місцеве середовище. Вони можуть заощадити час і гроші, якщо все необхідне для життя знаходиться поруч. Це дає їм більше часу на те, щоб проводити його з сім'єю та друзями.

Діти у віці 6 років і молодше

Мобільність і використання простору маленькими дітьми залежать від їх вихователів або людей, які їх супроводжують. Навіть якщо простори, такі як дитячі майданчики, майданчики для гри або спорту, розташовані поруч з будинком, діти можуть їх використовувати лише в певних умовах, наприклад, якщо ці простори безпечні та доступні для дітей.

Отже, діти або користувачі таких просторів завжди повинні перебувати в межах видимості та чутності дорослих, а також мати безпечний доступ до дому.

Крім того, між приватними та відкритими просторами повинен бути чіткий розподіл.

Гендерні відмінності в використанні простору і в мобільності проявляються вже в дитячому садку. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема, з освітою і стереотипними рольовими моделями, які формують певні шаблони поведінки. Наприклад, дівчатка часто віддають перевагу тихим і спокійним іграм в приміщенні, а хлопчики - активним фізичним іграм на свіжому повітрі.

Правильно обладнані дитячі та спортивні майданчики можуть стати ефективним інструментом для заохочення дітей до активного відпочинку на свіжому повітрі. Вони забезпечують безпечне та комфортне середовище для фізичних вправ, що є важливим для їхнього фізичного та психологічного розвитку.

Діти у віці від 6 до 12 років

Діти віком 6-10 років зазвичай супроводжуються дорослими у повсякденному житті, зокрема, під час пересування на великі відстані або по складному рельєфу. Діти середнього шкільного віку (від 10 років) в основному пересуваються самостійно в повсякденному житті, зокрема, до школи та назад, у місця відпочинку та парки. Виявлення та вивчення околиць і самого міста набуває інтересу і здійснюється самостійно або разом з іншими. Через шкільні заняття та інші позашкільні активності діти в основному вільні у вечірній час і у вихідні дні. Транспортні засоби для цієї вікової групи стають все більш різноманітними, включаючи пішохідну ходьбу, громадський транспорт, скутери та велосипеди. Громадські відкриті та зелені простори набувають все більшого значення, часто відвідуються дітьми самостійно або супроводжуючи молодших братів і сестер. У цій категорії часто спостерігається посилення гендерних відмінностей у поведінці та моделях поведінки, які формуються під впливом гендерних стереотипів. Це проявляється в перевагах до різних форм і видів гри та активності.

При проектуванні громадських просторів і будівель (наприклад, шкіл) і їх відкритих/зелених просторів слід враховувати гендерні аспекти. Це допоможе забезпечити рівні можливості для всіх користувачів, незалежно від їхньої статі.

Відмінності в поведінці активності часто пов'язані з правилами, які встановлюють батьки. Наприклад, дівчаткам часто дозволяють вільно пересуватися тільки в старшому віці, на більш короткий час і рідше, ніж хлопчикам. Це може бути пов'язано з тим, що дівчаткам часто забороняють грати в ті ігри, які вважаються "хлопчачими".

Соціальний та/або етнічний фон також може впливати на гендерні відмінності. Наприклад, на дівчат з підліткового віку можуть покладати деякі домашні обов'язки та догляд за молодшими братами/сестрами.

Молоді люди у віці від 13 до 17 років

Підлітки в більшості випадків не обмежують свою активність межами свого житлового району. Вони активно досліджують навколишній світ, відвідують різні місця та зустрічаються з друзями. Вільний час у школі є обмеженим. У підлітків, які працюють, він обмежується обідніми перервами та короткими перервами між уроками. Решта вільного часу припадає на вихідні дні. Починаючи з 16 років, моторолери, електросамокати тощо є додатковим засобом пересування, а потім, з 18 років, автомобілі. Доступ до моторизованих транспортних засобів розширює діапазон мобільності підлітків і знижує потребу їздити на велосипеді. Хлопці-підлітки частіше використовують моторизовані транспортні засоби в ранньому віці і є більш уразливими до дорожньо-транспортних пригод.

Громадські парки і площі, а також соціальні установи по сусідству є важливими місцями зустрічей і спілкування для молоді. Крім того, молоді люди потребують місць відпочинку, які можуть бути гучними, але не спричиняти дискомфорту оточуючим. Наприклад, це можуть бути відкриті майданчики, розташовані в парку, але далеко від дитячих майданчиків або місць, де гуляють мами з немовлятами. Присутність підлітків у громадському просторі значно залежить від багатьох факторів, зокрема статі, етнічного, культурного та соціального походження. Хлопчики, як правило, мають більший радіус активності, ніж дівчатка. Це пов'язано з тим, що батьки дівчаток часто більше хвилюються про їхню безпеку, оскільки дівчата частіше зазнають сексуальних домагань та насильства в громадському просторі. Стресові ситуації, пов'язані з переслідуванням у громадському просторі, або відсутність безпечних громадських майданчиків для дівчат можуть призвести до того, що вони будуть менше проводити часу поза домом.

Жінки і чоловіки працездатного віку

Працездатне населення є неоднорідним і може бути поділене на групи за різними ознаками, такими як культура, етнічність, життєві обставини, тип професії, сімейний склад, участь у сімейних справах та економічна відповідальність за членів сім'ї. У зв'язку з потребою виконувати повсякденні завдання, існують певні вимоги до відкритих публічних просторів і міської інфраструктури.

Наявність дітей або інших залежних родичів у будинку змінює мобільність вихователів та міську циркуляцію. Жінки та чоловіки, які доглядають за іншими, мають виконувати такі завдання, як: догляд за дітьми або літніми родичами, домашні справи, основна робота та пов'язані з нею поїздки. Для цього способу життя характерні складні маршрути, що включають всі ці завдання. Зусилля, спрямовані на вирішення завдань по догляду, зростають, оскільки діти зазвичай повинні супроводжуватися дорослими. Більшість людей долають великі відстані

пішки в рамках повсякденного життя. Через асиметричний розподіл догляду та сімейних обов'язків жінки зазвичай роблять набагато більше покупок, ніж чоловіки. Часткова зайнятість, торгові точки, відкриті простори та установи по догляду за дітьми, розташовані компактно і поруч, полегшують організацію повсякденного життя. Компактне місто відповідає складним вимогам, які виникають на цьому етапі життя, коли люди поєднують роботу з повсякденними завданнями.

Високоякісне житлове середовище відіграє важливу роль для осіб, які поєднують роботу та повсякденні завдання. Ці особи, як правило, залежать від певного місця, оскільки їх життєві обставини вимагають від них поєднувати різні види діяльності в одному районі. Багатодітні сім'ї з низькими доходами часто змушені переїжджати в дешеві квартири, які не мають доступу до приватних зелених просторів. Збільшення кількості громадських відкритих просторів може покращити якість життя цих осіб.

Літні люди

У третьому періоді життя, коли трудова діяльність людини закінчується, рухові навички поступово погіршуються в залежності від віку та індивідуальних фізичних особливостей. У повсякденному житті людей похилого віку виділяються такі фактори, які впливають на їхнє життя:

- соціальні зобов'язання: чи приймає людина на себе дедалі більше навантаження в плані неоплачуваних соціальних завдань, таких як турбота про хворого партнера або онуків, участь в асоціаціях, робота в громадах тощо;
- працездатність: чи продовжує людина працювати в пенсійному віці.

Ці фактори визначають доступний часовий бюджет людей похилого віку, який зазвичай збільшується в порівнянні з особами, які належать до працездатного віку.

Зміни в рухових навичках та соціальних зобов'язаннях людей похилого віку впливають на їхні потреби у житлі. Люди похилого віку часто потребують житла, яке відповідає їхнім потребам, таким як:

- безбар'єрне житло, яке дозволяє їм безпечно та комфортно пересуватися по будинку;
- житло з окремою кімнатою для доглядачів, які можуть надавати допомогу та підтримку;
- житло, розташоване поблизу відкритих просторів та зелених зон, які забезпечують можливість для фізичної активності та відпочинку;
- житло, розташоване поблизу транспорту, який відповідає їхнім потребам.

Частка жінок у групі літніх і літніх людей набагато вища, ніж у чоловіків. Це пов'язано з тим, що жінки, як правило, живуть довше чоловіків, а також з тим, що вони частіше беруть на себе догляд за членами сім'ї похилого віку.

Люди з інвалідністю

Хоча люди з інвалідністю не належать до жодної конкретної вікової групи, їхні потреби в доступності та безбар'єрності є важливим фактором у проектуванні будинків і відкритих просторів.

Вимоги до міського простору повинні враховувати особливості мобільності людей з інвалідністю, такі як використання інвалідного візка, милиць або ходунків, а також обмеження зору, слуху та/або рухливості (в тому числі тимчасові, наприклад, унаслідок травми).

Всі заходи, спрямовані на забезпечення незалежності людей з інвалідністю, сприяють їхньому повноцінному життю та роботі, яке не відрізняється від життя інших груп населення. Важливою передумовою для цього є безбар'єрна конструкція квартир, житлового середовища, відкритих і зелених просторів поблизу будинку та сусідства в цілому.

1.1.3. Аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду

З кінця 1990-х років в ООН та інших міжнародних політичних інститутах була впроваджена стратегічна програма гендерного мейнстрімінгу. Згідно з Амстердамським договором 1997 року всі країни-члени Європейського союзу зобов'язані враховувати в своїй політиці принципи гендерного мейнстрімінгу (від англ. Gender mainstreaming) – довгострокової стратегії, що від початку враховує різні інтереси і умови життя чоловіків і жінок в силу виконання ними різних соціальних і культурних гендерних ролей в суспільстві. Мета гендерного мейнстрімінгу полягає в тому, щоб подолати негативні впливи існуючих взаємовідносин між статями і забезпечити їх рівність та рівність можливостей.

Профілактичне проектування безпечних громадських просторів - це обмеження ризиків. У цьому контексті Джейн Джейкобс - канадсько-американська письменниця, активістка, перераховує три основних якості безпечних вулиць [4]:

- чітке розмежування між публічним і приватним простором;
- вулиці повинні бути живими і житловими (використання приміщень на першому поверсі);
- будівлі і вікна повинні бути орієнтовані на вулицю («соціальні очі»).

Існує широкий спектр підходів до гендерного планування, які базуються на різних розуміннях гендерних розривів та нерівності. Кожен підхід має свої власні принципи та інструменти. Наприклад, Керолайн Мозер (1993) розробила структуру гендерного планування, яка складається з таких компонентів:

Інструменти гендерного аналізу, які допомагають оцінити вплив гендерних факторів на планування;

Процедури планування, які забезпечують включення гендерних аспектів у процес планування;

Компоненти практики гендерного планування, які сприяють реалізації гендерно-чутливої політики та програм.

У 2017 році доцентка SMAID College New Vallabh Vidya Nagar, Gujarat, Seemantini Soraganvi опублікувала роботу «Безпечні громадські місця: переосмислення дизайну для безпеки жінок». Вона досліджувала, як міський простір впливає на безпеку жінок та інших соціальних груп. Авторка дійшла висновку, що багато факторів, які роблять місто небезпечним, поширені у всіх містах.

Дослідниця провела ряд соціальних опитувань і вуличних досліджень, щоб з'ясувати, які фактори, на думку людей, роблять їх недостатньо захищеними в громадських місцях. Вона виявила, що ці фактори включають:

- погану міську інфраструктуру, наприклад, темні або погано освітлені вулиці, занедбані парки та порожні ділянки, відсутність громадських туалетів та дезорієнтуючі вказівники.
- порожні вулиці вночі через раннє закриття магазинів і підприємств або відсутність традиції вуличного життя.
- Недостатню присутність та агресивне ставлення правоохоронних органів та громадської влади.
- ізоляцію від сусідів та відсутність суспільного життя.
- традиційні уявлення про недоторканість приватного життя, які можуть призвести до того, що сусіди або незнайомі люди не будуть втручатися в ситуації насильства.
- ідеї та переконання щодо належної поведінки, які можуть призвести до того, що люди не будуть протестувати у випадках громадського насильства.

Гендерно-чутливе планування – пріоритет у Відні. Містобудівники міста провели дослідження, щоб зрозуміти, як чоловіки та жінки використовують парки. Врахування гендерних аспектів не є самоціллю, а стратегією досягнення гендерної рівності. Це означає, що гендерні питання мають бути в центрі уваги всіх видів діяльності – розробки політики, досліджень, законодавства, розподілу ресурсів, проектування, реалізації та моніторингу програм і проектів.

Дослідження, проведене в 1996-1997 роках, показало, що з 9 років кількість дівчат у громадських парках різко скорочується, а кількість хлопчиків залишається незмінною. Дослідники виявили, що дівчатка менш напористі, ніж хлопчики, і тому, якщо вони змагатимуться за парковий простір, хлопчики, швидше за все, переможуть.

Містобудівники вирішили змінити цю тенденцію, змінивши самі парки. Вони реорганізували два парки, щоб зробити їх більш доступними та привабливими для

дівчат. Вони додали пішохідні доріжки, щоб зробити парки більш зручними для прогулянок, і встановили майданчики для волейболу та бадмінтону, щоб запропонувати дівчатам більше можливостей для занять спортом. За допомогою ландшафтного дизайну великі паркові простори були розділені на кілька напівзакритих майданчиків, щоб дівчата могли почуватися більш комфортно.

Майже відразу ж після цих змін стало помітно, що дівчата почали відвідувати парки частіше. Вони використовували парки так само, як і хлопчики, і не заважали один одному.

В Україні проведення ґендерного аудиту міського простору не є новою практикою, про що свідчать приклади проєктів, реалізованих громадськими організаціями. Так, з 2001 року проводились численні моніторинги реклами на предмет наявності ознак сексизму та акції з протидії, що проводилися різними громадськими організаціями, починаючи з 2001 р. (Львівською міською організацією «Жінка та суспільство», ХЖО «Крона» м. Харків, ГО «Паритет» м. Житомир, Центром ґендерної культури м. Харків тощо). З 2013 року Центром ґендерної освіти ХУМГ ім. О.Бекетова були реалізовані проєкти «Ґендерний аудит міського простору», «Місто, дружнє для людини». У 2017 році в рамках спільного проєкту ПРООН – ООН Жінки «Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України» було реалізовано проєкт «Ґендерний аудит доступності». Результати цих проєктів дали поштовх до розробки і апробації на прикладі міст Харківської області методики комплексного ґендерного аудиту[6].

У році 2021 році розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р виконання Указу Президента України було схвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

У межах названої концепції закладено, що кожна людина зможе:

- отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення;
- отримувати інформацію у найзручніший спосіб;
- отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових державних та соціальних послуг;
- отримати рівні умови участі у всіх сферах життя суспільства;
- отримати умови та рівні можливості для занять фізичною культурою та спортом;
- отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них;
- брати участь у політичних процесах та громадській діяльності;
- отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти;

- отримати рівні умови та можливості у сфері зайнятості, а також заняття підприємництвом.

1.1.4. Аналіз нормативно-законодавчої бази

Національне законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків включає в себе такі законодавчі акти:

- Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996;

- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 № 2866-IV;

- Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI;

- Закон України від 14.09.2021 № 1643-IX «Про внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України»;

- Закон України від 10.09.2021 № 1750-IX «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі»;

- Кодекс законів про працю, затверджений Законом № 322-VIII від 10.12.1971

- Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III;

- Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 930 «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;

- Національна стратегія у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р;

- Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р;

- Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та операційний план з її реалізації на 2022-2024 роки, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р.

Згідно зі статтею 9 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, Україна зобов'язана забезпечити доступність для людей з інвалідністю в усіх сферах життя, а також усунути бар'єри, що заважають їм реалізувати свої права.

Конвенція визначає інвалідність як «поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами, і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими». [7]

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [8]

Закон визначає правові, організаційні, соціальні та економічні засади забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні. Закон встановлює гарантії захисту прав жінок і чоловіків на рівне утворення, зайнятість, оплату праці, соціальне забезпечення, участь у політичному житті тощо.

Основні положення Закону:

- Рівність жінок і чоловіків є одним із фундаментальних принципів конституційного ладу України.
- Жінки і чоловіки мають рівні права та можливості в усіх сферах життєдіяльності.
- Не допускається дискримінація жінок і чоловіків за ознакою статі.

Закон визначає такі види дискримінації жінок і чоловіків:

- Дискримінація за ознакою статі - будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, заснована на статі, яка має на меті або наслідком обмеження або позбавлення жінок і чоловіків можливості користуватися всіма правами людини та основними свободами на рівних умовах.
- Непряма дискримінація - дискримінація, яка не має на меті, але має наслідком обмеження або позбавлення жінок і чоловіків можливості користуватися всіма правами людини та основними свободами на рівних умовах.

Закон передбачає такі заходи щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків:

- запровадження законодавчих та адміністративних заходів, які забороняють дискримінацію жінок і чоловіків.
- надання підтримки та послуг жінкам і чоловікам, які є жертвами дискримінації.
- підвищення обізнаності про права жінок і чоловіків та гендерну рівність.

Закон про рекламу [9]

Основні зміни, внесені Законом, включають:

- визначення дискримінаційної реклами за ознакою статі. Закон визначає дискримінаційну рекламу за ознакою статі як рекламу, яка містить твердження та/або зображення, які пропагують принизливе та зневажливе ставлення до людей за ознакою статі, принижують гідність людини за ознакою статі, демонструють насильство за ознакою статі, використовують зображення тіла людини (частини тіла) виключно як сексуального об'єкта з метою привернення уваги споживача та/або посилення (слова, звуки, зображення) на сексуальні стосунки, що не стосуються рекламованого продукту чи способу його споживання.

- заборона дискримінаційної реклами за ознакою статі. Закон забороняє поширення дискримінаційної реклами за ознакою статі.

- збільшення відповідальності за порушення законодавства про рекламу. Закон встановлює штраф за порушення законодавства про рекламу, зокрема за поширення дискримінаційної реклами.

1.2. АНАЛІЗ АСПЕКТІВ І КРИТЕРІЇВ

Гендерні критерії є необхідними і можливими на всіх рівнях планування. Вони повинні враховуватися в процесі планування місцевого розвитку, містобудівного планування, а також планування окремих територій.

Гендерні аспекти актуальні на всіх рівнях регіонального планування та зачіпають всі сфери діяльності: від міського розвитку до формування житлового середовища і планування розвитку для місцевих підприємств.

Функціональний розподіл простору

Гендерно-чутливе проектування багатофункціональних зон є важливим інструментом для створення більш рівноправного і інклюзивного суспільства. Воно має на меті забезпечити доступність і безпеку для всіх груп користувачів, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу. Це досягається шляхом розміщення інфраструктурних об'єктів таким чином, щоб забезпечити зручний доступ для всіх груп користувачів, забезпечення безпеки в громадських місцях, особливо для жінок і дітей, і врахування потреб різних груп користувачів, наприклад, людей з обмеженими можливостями або з маленькими дітьми.

Вимоги до міського розвитку

Правильно спроектовані міські простори можуть стати місцями для активного користування, зустрічей і спілкування між мешканцями. Для цього необхідно враховувати гендерні аспекти, тобто потреби і інтереси різних груп населення, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу.

Основні критерії гендерно-чутливого проектування міських просторів:

- функціональні і просторові зв'язки об'єкту з існуючим міським середовищем. Це означає, що міські простори повинні бути зручними для використання різними групами населення, незалежно від їхнього місця проживання, роботи або навчання.
- збалансоване співвідношення житлових приміщень, робочих місць, об'єктів громадського обслуговування та рекреаційної діяльності. Це допоможе забезпечити доступність різних послуг і можливостей для всіх груп населення.

- виділення функціональних зон для різних потреб. Це дозволить забезпечити комфорт і безпеку для всіх користувачів.
- створення варіантів використання міських просторів різними соціальними групами. Це допоможе зробити міські простори більш інклюзивними і привабливими для всіх.

Щільність забудови

Висока щільність міської забудови є важливим фактором економічної ефективності та сталості міста. Вона може забезпечити доступ до різноманітних послуг і можливостей для всіх груп населення, а також сприяти зменшенню залежності від автомобілів. Однак, щільність забудови не повинна бути занадто високою, щоб негативно вплинути на якість життя і умови праці.

Гендерно-чутливе проектування щільності забудови в місті має на меті забезпечити доступність і безпеку для всіх груп населення, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу.

Гендерні критерії щільності забудови в місті:

- баланс бажаного рівня щільності забудови і щільності забудови в безпосередній близькості. Це означає, що щільність забудови в певній місцевості повинна бути врівноваженою, щоб забезпечити доступ до різноманітних послуг і можливостей для всіх груп населення. Наприклад, житлові будинки, робочі місця, освітні та медичні заклади, а також громадські простори повинні бути розташовані в межах досяжності для всіх користувачів.
- обмеження щільності забудови, беручи до уваги сонячні відкриті простори, достатній рівень сонячного світла і природне світло для житлових і робочих приміщень. Це важливо для забезпечення комфорту і безпеки для всіх користувачів, особливо для жінок і дітей.

Оптимальний просторовий розподіл шляхом забезпечення взаємозв'язків між будівлями і відкритими просторами

Просторове планування міст є важливим фактором, що визначає можливості використання простору різними соціальними групами. Відповідна щільність забудови, визначення зон і ув'язка будівель з відкритим простором можуть створити зручні умови і забезпечити достатні можливості використання громадських місць. Додаткові міркування також повинні включати індивідуальні потреби в безпеці і захисті життя і робочого простору від шумового забруднення та інших забруднювачів.

Мета гендерно-чутливого просторового планування полягає в створенні простору, який є доступним і безпечним для всіх груп населення, незалежно від

статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу. Це включає в себе такі аспекти, як:

- Ідентифікація користувача: забезпечення того, щоб користувачі могли легко визначити, де вони знаходяться і як дістатися до потрібного місця.
- Конфіденційність: забезпечення приватності для тих, хто цього потребує.
- Соціальний контроль: створення відчуття безпеки за рахунок близькості до інших людей.
- Основні шляхи: забезпечення видимості і безпеки на основних шляхах.
- Відкритий простір: створення якісного відкритого простору з різноманітними елементами благоустрою.
- Природне освітлення: забезпечення достатнього природного освітлення для житлових і робочих приміщень.
- Захист від шуму: захист житлових приміщень від шуму.
- Доступність житла: забезпечення доступності житла різних розмірів і цінних категорій для різних груп населення.

Критерії оптимального просторового розміщення.

Для досягнення цих цілей важливо враховувати такі критерії оптимального просторового розміщення:

- Близькість до інфраструктури: забезпечення легкого доступу до громадського та індивідуального транспорту, а також до інших важливих послуг.
- Оптимальний простір між будівлями: забезпечення достатнього простору для конфіденційності, інсоляції, природного освітлення, вентиляції та запобігання екстремальних повітряних потоків.
- Орієнтація будівель на відкритий простір: забезпечення видимості і доступу до відкритого простору.
- Використання будівельних методів і конструкцій, які дозволяють створити тихі внутрішні і зовнішні зони.
- Уникнення «сліпих фасадів»: забезпечення видимості і безпеки в громадських місцях.
- Уникнення будівельних виїмок і виступів, які обмежують видимість.

Гендерний моніторинг якості життя в місті - це систематичний процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про те, як різні статево-вікові групи та соціальні категорії людей відчувають місто. Він спрямований на виявлення гендерних відмінностей у доступності, якості та використанні міських послуг і ресурсів.

Мета гендерного моніторингу якості життя в місті - це створення умов комфортного життя для всіх мешканців, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу.

Для досягнення цієї мети необхідно:

- 1) Підготувати рекомендації щодо покращення якості послуг, які надає міська інфраструктура, з урахуванням усіх гендерних факторів. Це може включати такі заходи, як:
 - встановлення пандусів і ліфтів у громадських будівлях і транспорті.
 - створення безпечних і доступних громадських просторів для жінок і дітей.
 - забезпечення доступності житла для людей з обмеженими можливостями.
- 2) Втілювати методику гендерного аудиту в діяльність міського самоврядування. Цей аудит допоможе виявити та усунути гендерні упередження в міській політиці та практиці.

Важливо також враховувати потреби самих мешканців при розробці рекомендацій щодо покращення якості життя. Це можна зробити, проводячи опитування та фокус-групи з представниками різних статево-вікових груп та соціальних категорій.

Дослідження гендерного використання відкритих просторів показали, що жінки та чоловіки використовують їх по-різному. Жінки, як правило, віддають перевагу більш закритим і захищеним місцям, тоді як чоловіки більше люблять відкриті та просторі території.

На основі цих досліджень можна сформулювати ряд рекомендацій щодо гендерно-чутливого проектування відкритих просторів:

- Доступність для всіх: Відкриті простори повинні бути доступними для всіх, незалежно від статі, віку, мобільності або соціально-економічного статусу. Для цього необхідно забезпечити зручний доступ до них і наявність різноманітних можливостей для використання.
- Широкий спектр форм використання: Відкриті простори повинні заохочувати широкий спектр форм використання, як для чоловіків, так і для жінок. Це може включати такі види діяльності, як спорт, відпочинок, спілкування та культурні заходи.
- Багатофункціональне використання: Відкриті простори повинні бути багатофункціональними, щоб їх можна було використовувати для різних цілей одночасно. Це допоможе забезпечити їхню максимальну ефективність і доступність для всіх груп населення.
- Безпека: Безпека є важливою умовою для всіх користувачів відкритих просторів, особливо для жінок. Для забезпечення безпеки можна використовувати такі заходи, як освітлення, відеоспостереження та відкриті структури.
- Доступність для різних груп населення: Зручності на відкритих просторах повинні бути доступні для різних груп населення, включаючи людей з обмеженими можливостями. Це може включати такі елементи, як пандуси, ліфти та зручні лавки.
- Психологічна атмосфера: Психологічна атмосфера на відкритих просторах також важлива для забезпечення комфорту і безпеки для всіх користувачів.

Для цього можна використовувати такі заходи, як озеленення, візуальні зв'язки з навколишнім середовищем і освітлення.

- Забезпечення зон для дівчат: Для дівчат, особливо в підлітковому віці, важливо мати спеціальні зони, де вони можуть відчувати себе в безпеці та комфорті. Це може включати такі зони, як спортивні майданчики, дитячі майданчики та громадські туалети.
- Постійні дослідження: Необхідно проводити постійні дослідження з метою вдосконалення гендерно-чутливого проектування відкритих просторів. Це допоможе забезпечити, щоб ці простори були доступними, безпечними та комфортними для всіх груп населення. [5]

Безпечне місто

Безпека в міському середовищі є однією з найважливіших проблем для всіх груп населення, незалежно від статі, віку чи соціального статусу. Насильство і злочинність можуть статися в будь-який час і в будь-якому місці, навіть у тих, де люди вважають себе в безпеці, наприклад, у парку, біля школи або роботи.

Ці випадки можуть призвести до обмеження свободи пересування, погіршення психологічного стану людини та її загального почуття захищеності.

У містах України на сьогоднішній день зберігається дискримінація за гендерними ознаками у праві на якісний та комфортний міський простір. Деяким групам населення, наприклад жінкам, людям похилого віку та дітям, важче користуватися міським простором через відчуття небезпеки у громадських місцях.

Критерії гендерної безпеки у місті визначають різницю у відчутті небезпеки мешканцями чи мешканками, та пов'язані з такими видами небезпеки:

- стихійні лиха (пожежа, смерч, повінь та ін.);
- військові дії;
- небезпека, яка пов'язана з перебуванням на вулиці в нічний час;
- кримінальна злочинність;
- можливість руйнування будівель.

Гендерні критерії безпеки в місті визначають різницю у відчутті небезпеки мешканців і мешканок міста. Ця різниця може бути пов'язана з такими видами небезпеки:

- Стихійні лиха: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до стихійних лих, таких як пожежі, смерчі та повені, через їхню більш обмежену фізичну силу та доступ до ресурсів.
- Військові дії: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до насильства та сексуального насильства під час військових дій.

- Небезпека, пов'язана з перебуванням на вулиці в нічний час: жінки та дівчата можуть відчувати себе менш безпечно на вулиці в нічний час через ризик сексуального насильства та домагань.
- Кримінальна злочинність: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до насильства та злочинності, ніж чоловіки та хлопчики.
- Можливість руйнування будівель: жінки та дівчата можуть бути більш уразливими до травм та загибелі внаслідок руйнування будівель, оскільки вони часто знаходяться вдома або на роботі.

Існують різні види гендерного насильства в місті. Насильство в міському середовищі може проявлятися в різних формах, як-от образливі графіті, словесні домагання, фізичне насильство та сексуальне насильство. Воно може бути спрямоване проти будь-якої групи населення, але жінки і дівчата є особливо вразливими.

Повсякденне насильство

Насильство в міському середовищі може бути повсякденним і непомітним. Наприклад, жінки можуть відчувати себе некомфортно, проходячи повз групу чоловіків, або можуть бути свідками насильства над іншими людьми. Це може призвести до відчуття тривоги і страху, що може обмежити їхню свободу пересування і участь у громадському житті.

Відсутність правоохоронних органів

Відсутність правоохоронних органів у малолюдних місцях може збільшити ризик насильства для жінок і дівчат. Наприклад, жінки можуть бути більш уразливими до сексуального насильства в темних і безлюдних парках або під'їздах.

Соціальні та економічні фактори

Соціальні та економічні фактори також можуть посилити відчуття небезпеки в містах. Наприклад, бідність, безробіття та низька заробітна плата можуть призвести до злочинності, яка може вразити жінок і дівчат.

Малозабезпечені жінки працездатного віку, які живуть у віддалених районах з погано розвинутою інфраструктурою, часто змушені проходити через неосвітлені та небезпечні райони, використовувати ненадійні та довгі маршрути, очікувати громадський транспорт в незахищених місцях в ранній та пізній час доби. Ці умови роблять їх вразливими до насильства та експлуатації. Забезпечені жінки мають змогу уникнути цього, якщо в них, наприклад, є власне авто.

Іншим прикладом є жінки, які працюють на вулиці в неформальній економіці. Їм доводиться пересуватися з маленькими дітьми, використовувати ненадійні маршрути, очікувати громадський транспорт в ранні години

доби. В обох цих випадках, умови бідності та нерівності роблять жінок вразливими і незахищеними. В цілому відсутність поблизу об'єктів обслуговування, соціальної і транспортної інфраструктури викликає у людей відчуття соціальної незахищеності.

Безпека громадських просторів є ключовим аспектом гендерно-чутливого проектування. Можливість бачити і бути побаченим сприяє підвищенню рівня комфортності перебування в межах громадського простору, тож основні зусилля мають бути спрямовані на досягнення цієї мети

На загальне відчуття безпечності простору впливають різні фактори і характеристики середовища. Почуття безпеки в громадському просторі визначається фізичними (видимість, чітка просторова організація), соціальними (наявність різних груп користувачів) і персональними факторами (особистий досвід). Насилля може стосуватися будь-якої вікової і гендерної групи.

Низький рівень благоустрою, як то недостатньо освітлені вулиці і громадські місця, занедбані парки, пустища, закинуті недобудови тощо сприятиме виникненню відчуття небезпеки в громадському просторі. Цей фактор впливає на здатність жінок, чоловіків і літніх людей вільно переміщатися в просторі у будь-який час доби. Так само негативно впливає на відчуття безпеки і відсутність нагляду за територією з боку правоохоронних органів. Такі характеристики простору змушують людей відмовитися від їх відвідування та використання. Ревіталізація занедбаних територій, гарний дизайн, збільшення рівня освітленості, розміщення вказівників, кнопок виклику поліції і відеонагляду можуть значною мірою сприяти збільшенню відчуття безпеки.

Ступінь розвиненості системи громадського транспорту також може впливати на відчуття безпеки. Посилювати відчуття небезпеки може недостатня доступність мережі зупинок громадського транспорту, їх необлаштованість, нестабільне транспортне сполучення в темний час доби, переповненість рухомого складу, що спричиняє підвищення рівня скоєння дрібних крадіжок.

Крім вище перелічених факторів на посилення відчуття небезпеки впливають наявність гендерних стереотипів відносно тієї чи іншої соціальної групи.

Враховуючи викладене, громадський простір має бути безпечним в рівній мірі для усіх соціальних груп, тож при його проектування важливо враховувати всі гендерно-чутливі аспекти і фактори. Так створюватиметься комфортне середовище, де всі почуватимуть себе у безпеці.

Безбар'єрне середовище

Проектування міського середовища в минулому здебільшого було орієнтоване на молодих і здорових людей, та мало враховувало потреби людей з сенсорними або фізичними порушеннями. Дотримання принципів безбар'єрності дозволяють всім категоріям населення користуватися простором, в тому числі людям з інвалідністю та маломобільним групам населення. При вільному фізичному доступі до об'єктів інфраструктури, будівлям, за можливості користуватися громадським транспортом, місцями відпочинку люди з інвалідністю та маломобільні особи отримують рівні можливості для повноцінної участі в житті суспільства.

В контексті гендерної проблематики безбар'єрний дизайн не лише означає підтримку осіб з обмеженою мобільністю, але також робить комфортнішим життя людей, які здійснюють догляд за дітьми і родичами та займаються побутовими справами. Безбар'єрне середовище робить пересування безпечнішим для всіх категорій. Житлове середовище так само необхідно проектувати з дотриманням принципів безбар'єрності. Головною метою безбар'єрного проектування є забезпечення безперервності шляхів для людей з інвалідністю і маломобільних груп населення на прибудинкових територіях, у громадських місцях, публічних просторах тощо.

Для людей, які використовують крісло колісне, необхідно забезпечити дотримання таких характеристик і параметрів елементів середовища, як:

- дверні прорізи і отвори достатнього розміру;
- достатні габарити місця для розвороту крісла колісного;
- відсутність перепадів висот;
- наявність пандусів та підйомників або ліфтів, де неможливе уникнення перепаду висот;
- дотримання нормативних ухилів пандусів і розмірів сходів;
- наявність огорожень і зручних поручнів на сходах і пандусах;
- пристосованість рухомого складу громадського транспорту до потреб людей з інвалідністю.

Для людей, які мають порушення слуху та зору, необхідні такі заходи, як:

- встановлення обмежувальних бортиків на доріжках та сходинках;
- облаштування світлофорів звуковим сигналом,
- мощення доріжок спеціальним покриттям,
- контрастне виділення країв сходинок.

Найбільш поширеними бар'єрами в просторі можуть бути:

- бордюри, необладнані відповідним чином пологі з'їзди і пандуси з ненормативним ухилом, залізничні переїзди, необладнані відповідним чином підземні і надземні пішохідні переходи;
- відсутність доступних паркувальних місць;
- відсутність текстурних змін і колірних контрастів для сходів, під'їздів, пандусів і бордюрів;
- недостатнє освітлення;
- заплутані знаки, відсутність покажчиків і мнемосхем;
- фізичні бар'єри у вузьких проходах і громадських місцях;
- відсутність звукових світлофорів.

Ознаками доступності об'єктів та безпеки пересування в просторі є :

- безпроблемне пересування по прилеглий території;
- майданчики для відпочинку, обладнані лавами і навісами;
- наявність визначених місць для паркування автомобілів осіб з інвалідністю найближче до входу у будинок;
- доступний заїзд у приміщення, сходи/пандуси;
- доступність входів/виходів, дверей;
- відсутність порогів, широкі двері, широкі коридори;
- доступність до усіх поверхів у приміщенні (ліфти, ескалатори, підйомники);
- наявність доступного і пристосованого для неповносправних туалету;
- означення місцезнаходження (пиктограми).

Відсутність дискримінації

Гендерна дискримінація - це порушення прав людини на основі статі, ставлення чи сприйняття людини на основі категорії статі, а не за її індивідуальними якостями.

Однією з ознак дискримінації в громадських просторах є наявність ознак сексизму і мови ворожнечі у візуальному просторі (в рекламі, на вивісках, написах на будівлях тощо).

У публічних просторах слід уникати реклами, яка принижує гідність людини за ознакою статі, незалежно від того, чи є це приниження прямим чи опосередкованим. Приниження може бути в контексті, або в сукупності з ознаками фізичних характеристик, інвалідності, соціального статусу, трудової діяльності, сімейного положення та сімейних обов'язків, материнства та батьківства, національності, раси, політичних уподобань, релігійного віросповідання, інших типів та форм соціально-економічних та особистих відносин людини.

Так само неприйнятним в публічному просторі є наявність у рекламі, оголошеннях, написах на будівлях тощо мови ворожнечі або мови ненависті щодо

людини чи групи на основі чогось, наприклад, раси, релігії, статі чи сексуальної орієнтації [6].

Загалом, гендерночутливий міський простір характеризується наступними ознаками [6]:

- доступність міського простору та всіх його складових для всіх незалежно від статі, віку, фізичного стану та стану здоров'я;
- безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах;
- безперешкодність переміщення всередині будинків і споруд;
- безпека шляхів руху (у тому числі евакуаційних);
- наявність системи отримання повноцінної і якісної інформації, яка дозволяє орієнтуватися в просторі;
- можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування);
- зручність і комфорт середовища життєдіяльності;
- відсутність у міському просторі візуальних зображень, висловів та реклами з ознаками сексизму та мови ворожнечі.

1.2.1. Житлове середовище

Планування і забудова, орієнтовані на вимоги повсякденного життя

При проектуванні будинків і відкритих просторів важливо враховувати потреби повсякденного життя. Концепція врахування потреб повсякденного життя спрямована на те, щоб підвищити обізнаність містобудівників про потреби груп населення, які сильно прив'язані до певного місця. До таких груп належать:

- діти до 12 років;
- літні люди;
- особи, які опікуються домашнім господарством і сім'єю;
- працівники, які працюють або супроводжують інших через місто.

Ця робота, яка в основному виконується жінками, стає легшою, якщо враховувати повсякденні вимоги та процедури. Наприклад, наявність відкритих приватних і громадських просторів, ігрових та спортивних майданчиків, зелених зон, об'єктів соціально-побутового призначення тощо в межах пішої доступності від будинку приносить користь усім групам користувачів, незалежно від виду їх повсякденної зайнятості.

Гендерно-чутливе планування житлового середовища зосереджується на тому, щоб зробити житло і повсякденне оточення більш зручним і доступним для людей, які займаються сімейними і домашніми справами. Таке планування може полегшити повсякденну роботу, зменшити фізичне навантаження і підвищити якість життя.

Гендерно-чутливе планування має позитивний вплив на повсякденне життя багатьох жінок, а також на все більше число чоловіків. Воно може допомогти жінкам у поєднанні роботи і сімейного життя, а чоловікам - більше брати участь у домашніх справах.

Відвідування об'єктів обслуговування.

Люди з інвалідністю потребують доступу до об'єктів обслуговування, але це може бути складно або навіть неможливо, якщо об'єкти не обладнані відповідно до їхніх потреб.

Наявність пандусів, безпечних під'їздів та інших елементів доступності є важливою для того, щоб люди з інвалідністю могли самостійно відвідувати об'єкти обслуговування.

Люди з інвалідністю пропонують наступні заходи для покращення вуличного простору та підвищення рівня доступності:

- Створення центру підтримки людини з інвалідністю. Цей центр може надавати консультації, допомогу в адаптації до навколишнього середовища та інші послуги для людей з інвалідністю.
- Підтримання порядку на відкритих просторах. Це включає своєчасне прибирання снігу, спеціальне мощення шляхів для людей з поганим зором, освітлення та захист від транзитного транспорту.

При проектуванні безбар'єрного міського середовища необхідно враховувати особливості різних груп населення, але особлива увага повинна приділятися людям з інвалідністю, оскільки вони відчують на собі складності в пересуванні та користуванні міським простором більше, ніж здорові мешканці.

До основних груп людей з інвалідністю, потреби яких необхідно враховувати при проектуванні, належать:

- люди, які використовують крісло колісне. Для цієї групи важливими є наявність пандусів, безпечних під'їздів, ліфтів та інших елементів доступності, які дозволяють їм самостійно пересуватися.
- особи з порушеннями опорно-рухового апарата. Їхні потреби в основному стосуються горизонтальних комунікацій, таких як пішохідні доріжки, тротуари та переходи.
- сліпі та люди з поганим зором. Для цієї групи важливо використовувати тактильну плитку, звукові сигнали та інші засоби, які допомагають їм орієнтуватися в просторі.
- глухі та люди з поганим слухом. Для цієї групи важливо використовувати сурдопереклад, субтитри та інші засоби, які допомагають їм отримувати інформацію.
- родини з дітьми-інвалідами. Потреби цих сімей залежать від потреб дитини і можуть стосуватися всіх видів середовища, від житла до громадського простору.
- самотні інваліди та родини, що складаються з декількох інвалідів. Ця група потребує особливого підходу в частині забезпечення доступності до медичного і соціального обслуговування.

- невиліковно хворі люди. Для цієї групи важливим є забезпечення доступу до свіжого повітря та інших умов, які сприяють комфортному проживанню.

Можна запропонувати такі заходи щодо створення доступного міського середовища для людей з інвалідністю:

- Покращення транспортної доступності
 - Реконструкція проїздів та під'їздів до житлових будинків та громадських закладів для забезпечення безперешкодного доступу людей з інвалідністю.
 - Введення громадського транспорту, доступного для всіх соціальних груп, включаючи людей з інвалідністю.
 - Облаштування зупинок громадського транспорту з урахуванням використання їх людьми з інвалідністю.
 - Влаштування спеціальних паркувальних місць для індивідуального транспорту інвалідів в безпосередній близькості до будівлі.
- Створення доступних громадських просторів
 - Створення відкритих загальнодоступних міських просторів у вигляді озелених територій, парків, які будуть доступні для різних груп населення, включаючи людей з інвалідністю.
 - Проектування центрів загального користування та громадських приміщень, однаково доступними для усіх груп людей, включаючи людей з інвалідністю.
 - Створення безпечної прибудинкової території, передбачивши замкнені чи напівзамкнені житлові двори, які будуть звільнені від інтенсивного транспортного чи пішохідного потоку.
 - Створення пішохідних шляхів з використанням спеціального виду мощення.
- Створення безбар'єрних транспортних та пішохідних шляхів
 - Створення безбар'єрних та доступних транспортних та пішохідних шляхів в межах мікрорайону, для безперешкодного пересування ними людей з інвалідністю.
 - Розміщення об'єктів щоденного використання поблизу цих шляхів.
- Створення центрів підтримки осіб з обмеженими можливостями
 - Розміщення центрів з підтримки осіб з обмеженими можливостями, які будуть надавати послуги реабілітації та медичного обслуговування, психологічну допомогу та інші послуги, необхідні людям з інвалідністю.

Для комфортного та безпечного пересування містом у нічний час освітлення має охоплювати усі пішохідні шляхи. Однак, дослідження показали, що в багатьох містах України пішохідні зв'язки знаходяться у поганому стані. Більшість ліхтарів старого зразка, з лампами жовтого світла. Відомо, що тепле світло краще сприймається оком, але для освітлення прибудинкової території та

території біля громадських установ найчастіше їх недостатньо. Це особливо небезпечно для людей, які далеко їздять на роботу та повертаються додому в темний час доби.

1.2.2. Громадські простори

Створення, реконструкція та збереження різноманітних високоякісних громадських місць є важливою метою міського планування. При цьому планування, дизайн та призначення таких місць повинні відповідати різноманітним соціальним потребам людей.

Публічні (відкриті) простори та їх придатність для використання є вирішальними для повсякденного життя та звичаїв населення. Житлові райони, розташовані в таких місцях, будуть найбільш привабливими.

Відкритий простір відіграє важливу роль у повсякденному житті людей. Він забезпечує різноманітні можливості для відпочинку, дозвілля, спілкування та соціальної взаємодії.

Відкриті простори біля будинку, такі як двори, сквери та парки, є особливо важливими для людей, які відповідають за сімейні обов'язки та домашню роботу. Вони надають місце для занять спортом, гри з дітьми та проведення часу на свіжому повітрі.

Громадські простори, такі як парки, сквери та площі, також відіграють важливу роль у підтримці соціального балансу. Вони забезпечують місце для зустрічей та спілкування людей з різних соціальних верств.

Відкриті простори також позитивно впливають на розвиток і здоров'я людей, особливо дітей і літніх людей. Вони сприяють фізичній активності, зміцнюють імунітет та покращують психічне здоров'я.

Відсутність приватних відкритих просторів і збільшення щільності житла призводять до посилення тиску на суспільний простір. Це вимагає від містобудування розробки нових підходів до організації суспільного простору, які б враховували наступні фактори:

- Безпека. Суспільний простір повинен бути безпечним для всіх мешканців міста, незалежно від статі чи віку.
- Рівний доступ. Суспільний простір повинен бути доступним для всіх мешканців міста, незалежно від статевої приналежності.
- Гендерна нейтральність. Дитячі локації повинні бути гендерно нейтральними, щоб забезпечити рівні можливості для розвитку дітей обох статей.
- Локації для дівчат-підлітків. Суспільний простір повинен включати локації для активного дозвілля дівчат-підлітків, щоб забезпечити їм можливості для розвитку та самореалізації.

У Лондоні для дітей віком від 0 до 11 років і підлітків вікової категорії 12+ облаштовуються дитячі локації чотирьох типів:

- Прибудинкові для дітей молодшого віку, які розташовані біля будинків і призначені для гри та відпочинку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
- Ландшафтні з озелененням і спеціальним обладнанням для фізичної активності дітей віком від 0 до 11 років.
- Квартальні з окремими майданчиками для дітей віком від 0 до 11 років та підлітків вікової категорії 12+.
- Соціальні для підлітків для неформального відпочинку або фізичної активності. [3]

Розробка і планування безпечних громадських місць є важливим завданням, оскільки:

- Простір не є нейтральним. Дизайн просторів може впливати на те, як люди його використовують.
- Гендерні відносини є ключовими факторами організації та розвитку міських просторів.
- Місто просторово відображає соціальні, економічні та історичні характеристики місцевих жителів.
- Простори в місті відображають відносини влади, які визначають поведінку і відмінності в житті жінок і чоловіків.
- Громадські місця і публічні простори в місті зазвичай розробляються на основі традиційних стереотипів про гендерні ролі.
- Безпечні громадські місця є важливим інструментом для поліпшення якості життя в містах і спільнотах.
- Жінки і дівчатка повинні мати право відчувати себе в безпеці в будь-якому громадському місці.

Право на життя в місті для всіх в однакових умовах і можливостях є основоположним принципом демократії.

Безпека і сприйняття безпеки є життєво важливими для будь-якого міста і для добробуту всіх його мешканців, незалежно від статі. Сильніші групи людей часто витісняють слабших з громадських просторів.

Наприклад, автомобілісти часто нехтують правами пішоходів, створюючи для них небезпеки. Також хлопці старшого віку можуть витіснити дівчат з спортивних майданчиків, ігрових площадок або просто відкритих просторів.

Це явище має гендерний вимір. Жінки та дівчата часто відчують себе менш безпечно в громадських місцях, ніж чоловіки та хлопці. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як страх насильства, дискримінації або домагань.

Щоб забезпечити безпечні громадські місця для всіх, необхідно вжити заходів для вирішення цих проблем. Це включає в себе:

- проведення освітніх кампаній, щоб підвищити обізнаність про гендерну нерівність у громадських просторах.
- розробку політики та заходів, які сприятимуть гендерній рівності в міському плануванні.

- впровадження заходів безпеки, таких як освітлення, відеоспостереження та патрулювання.

У підлітковому віці дівчата часто відчують себе некомфортно в громадських просторах. Це явище пов'язано з ґендерними стереотипами, які призводять до дискримінації дівчат у громадському просторі.

Ґендерні стереотипи про те, що чоловіки сильніші та агресивніші, а жінки слабші та пасивніші, часто призводять до того, що хлопці вважають себе господарями громадських просторів. Вони можуть витіснити дівчат з цих просторів, щоб залишити їх собі.

Це явище має негативні наслідки для дівчат-підлітків. Воно може призвести до того, що вони будуть відчувати себе ізольованими та відстороненими від суспільства. Це може також негативно вплинути на їхнє фізичне та психічне здоров'я.

Дослідження показують, що коли жінки і дівчата відчують себе в безпеці в громадських просторах, ці простори стають більш доступними і привабливими для всіх.

Вулиці, парки, автобусні зупинки, спортивні майданчики, площі, автостоянки тощо, які були заплановані і спроектовані з урахуванням безпеки, мають такі характеристики:

- легкодоступні для всіх, незалежно від фізичних можливостей.
- добре освітлені і мають хорошу видимість, щоб користувачі могли бачити і бути видимими;
- добре позначені, щоб користувачі могли легко знайти дорогу.
- зручні для різних груп користувачів, які можуть використовувати їх в різний час доби;
- комфортні для використання в різних умовах, таких як спекотна погода або холод;
- доступні і безпечні для дітей і літніх людей;
- наявність безпечних укриттів в разі надзвичайних ситуацій.

1.3. МЕТОДИКА ОЦІНКИ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ

1.3.1. Опис методики

До категорії відкритих громадських/публічних просторів в міському плануванні відносять простори, що доступні усім категоріям населення та використовуються мешканцями для рекреаційних, комунікаційних та інших видів життєдіяльності (прогулянки, відпочинок, спілкування тощо). Для оцінки ґендерної інклюзивності громадських просторів застосовується ґендерний аналіз. Одним з видів ґендерного аналізу, спрямованим на виявлення ґендерних потреб різних груп людей, є ґендерний аудит. Міжнародна організація праці пропонує такі підходи до ґендерного аудиту, як ґендерний аудит доступності, аудит безпеки територій тощо.

В роботі застосовано методологічні засади комплексного ґендерного аудиту [6], а також ґендерного аудиту безпеки [12].

ґендерний аудит громадського простору – це інструмент і процес аналізу, який дає змогу оцінити рівень безпечності простору для різних груп мешканців та виявити архітектурні, інфраструктурні, інформаційні й комунікаційні перешкоди (бар'єри), що обмежують доступ певних категорій і груп до державних, муніципальних, інших видів послуг та призводять до їх прямої чи непрямої дискримінації, соціальної ізоляції та виключення з громадського й політичного життя, та надає достовірні дані для планування змін з урахуванням ґендерних потреб. [6, 12]

Мета ґендерного аудиту – оцінка міського простору на предмет його доступності, інклюзивності та недискримінації і подальше його облаштування із врахуванням потреб жінок та інших вразливих категорій населення. [6, 12]

Завдання ґендерного аудиту [6, 12]:

- проведення польових досліджень громадського простору на предмет доступності, інклюзії, безпеки та недискримінації;
- аналіз візуального простору на предмет наявності сексизму та мови ворожнечі;
- аналіз та оцінка громадського простору щодо рівня безпеки для різних груп мешканців;
- систематизація та аналіз отриманих даних щодо організації громадського простору та візуального міського простору;
 - виявлення проблем і недоліків;
 - надання рекомендацій щодо підвищення рівня безпеки і оптимальних способів розв'язання проблем.

Принципи проведення ґендерного аудиту [6]:

- законність;
- людиноцентризм;
- недискримінація та інклюзія;
- гласність;
- відкритість і прозорість;
- добровільність;
- колегіальність;
- безпека;
- «зручно для жінки – зручно для всіх».
- підготовка звіту та розробка рекомендацій;
- оприлюднення результатів комплексного ґендерного аудиту.

Складові процесу ґендерного аудиту [6, 12]:

- польові дослідження громадського простору на предмет доступності та недискримінації;
- аналіз реклами у громадському просторі на предмет сексизму;
- аналіз наявності у візуальному просторі мови ворожнечі;
- оцінка безпечності громадського простору.

Для аналізу візуального простору на предмет сексизму і мови ворожнечі використовувалась методика, викладена в методичних рекомендаціях «Моніторинг сексистської реклами» [11].

В даному проекті було проведено такі етапи:

- Визначення цілі і завдань комплексного ґендерного аудиту. Вибір об'єктів для аудиту.
- Формування команди аудиторів/-ок.
- Підготовка анкети/ опитувальників.
- Інформування місцевої влади щодо проведення аудиту.
- Проведення аудиту з заповненням бланків.
- Обробка даних та узагальнення отриманої інформації.
- Підготовка висновку та надання пропозицій.

Ґендерний аудит дозволяє виявити проблеми, що існують в міському просторі, а саме [6, 12]:

- місця, що потребують перевлаштування з урахуванням потреб кожної людини незалежно від статі, віку, стану здоров'я;
- приклади реклами, що містить ознаки сексизму;
- приклади візуального дизайну та реклами з використанням мови ворожнечі;
- небезпечні локації.

1.3.2. Критерії оцінки

Як вже зазначалось вище, ознаками ґендерночутливого простору за категоріями доступності, інклюзивності і недискримінації є:

- доступність громадського простору та всіх його складових для всіх незалежно від статі, віку, фізичного стану та стану здоров'я;
- безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах;
- безперешкодність переміщення до будинків і споруд;
- безпека шляхів руху;
- наявність системи отримання повноцінної і якісної інформації, яка дозволяє орієнтуватися в просторі;
- можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування);
- зручність і комфорт середовища життєдіяльності;
- відсутність в просторі візуальних зображень з ознаками сексизму та мови ворожнечі.

Оцінка громадських просторів і окремих об'єктів в їх межах виконувалася за такими критеріями як:

- облаштування зовнішнього простору і входів до будівель;
- загальне сприйняття і облаштування території;
- доступність території для людей на візках, батьків з дитячими візочками
- освітленість;
- облаштування пішохідних переходів;
- облаштування місць паркування автомобілів;
- облаштування зупинок громадського транспорту;
- наявність велоінфраструктури;
- рівень благоустрою;
- наявність інформаційного обладнання;
- безпека території;
- наявність в візуальному просторі ознак сексизму і мови ворожнечі;
- рівень експлуатації території.

Для проведення ґендерного аудиту використовувались бланки обстеження зовнішнього простору об'єктів та території громадських просторів, за основу яких були взяті бланки з [6, 12], адаптовані для потреб даного проекту.

БЛАНК ОБСТЕЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО ПРОСТОРУ ОБ'ЄКТУ

Назва об'єкту, що обстежується _____

Адреса об'єкту _____

Дата проведення обстеження _____

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітка
1.	Наявність місць для паркування велосипедів поряд з головним входом в будівлю				
2.	Наявність місць для паркування автомобілів поряд з головним входом в будівлю				
3.	Наявність місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю, поряд з головним входом в будівлю				
4.	Наявність місць для дитячих візочків поряд з головним входом в будівлю				
5.	Доступний шлях до входу, виходу				
6.	Наявність зовнішнього освітлення				
7.	Наявність засобів для запобігання ковзанню на сходах				
8.	Наявність пандусу				
9.	Наявність поручнів на пандусі				
10.	Відповідність пандусу нормативам				
11.	Наявність друкованої інформації шрифтом Брайля				
12.	Наявність урн для сміття біля входу				
13.	Наявність поручнів на сходах і спусках				
14.	Позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)				

БЛАНК ОБСТЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ

Тип території _____

Адреса території _____

Дата проведення обстеження _____

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітки
ЗАГАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ І ОБЛАШТУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ					
1.	Загальне враження від території позитивне				
2.	Чи достатньо вільного простору				
3.	Наявність показників, що полегшують орієнтацію в просторі людині, яка не знайома з локацією				
4.	Наявність зон для різних цільових груп (дітей, підлітків/молоді, людей літнього віку тощо)				
5.	Наявність на території дитячих майданчиків				
6.	Наявність спортивних майданчиків				
7.	Наявність на території громадських вбиралень				
8.	Наявність уніфікованої візуальної або звукової інформації				
9.	Наявність закинутих, занедбаних об'єктів, порожніх/покинутих будівель				
ДОСТУПНІСТЬ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ НА ВІЗКАХ, БАТЬКІВ З ДИТЯЧИМИ ВІЗОЧКАМИ					
10.	Наявність пандусів				
11.	Відповідність пандусів нормативним вимогам				
12.	Чи наявні пониження бордюрів				
13.	Наявність билець на сходах і спусках				
14.	Наявність пологих спусків на тротуарах у місцях наземних переходів вулиць, доріг, та зупинок міського транспорту				
15.	Наявність спеціального покриття на доріжках для людей з вадами зору (тактильною інформацією)				
16.	Наявність перешкод для пересування у взутті на підборах				
17.	Наявність позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)				
18.	Наявність пішохідних доріжок				

19.	Наявність спеціальних покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю				
20.	Наявність біля лав вільного простору для розміщення візка				
ОСВІТЛЕНІСТЬ					
21.	Наявність освітлювальних приладів				
22.	Наявність місць, де освітлення відсутнє або недостатнє				
23.	Прилади освітлення покривають територію, на яку вони розраховані				
24.	Наявність освітлення дорожніх знаків і вказівників				
ОБЛАШТУВАННЯ ПІШОХІДНИХ ПЕРЕХОДІВ					
25.	Облаштованість даної території пішохідними переходами				
26.	Облаштованість пішохідних переходів світлофором				
27.	Чи наявні пониження бордюрів на переходах				
28.	Наявність позначення переходу захисними засобами (кольоровими смугами, тактильною плиткою тощо)				
29.	Наявність звукової сигналізації світлофорів				
ОБЛАШТУВАННЯ МІСЦЬ ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ					
30.	Наявність місць паркування транспортних засобів				
31.	Наявність місць паркування транспортних засобів, що керуються людьми з інвалідністю				
ОБЛАШТУВАННЯ ЗУПИНОК ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ					
Наявність на зупинках міського транспорту:					
32.	інформації про транспортні маршрути, можливі перешкоди				
33.	інформації шрифтом Брайля				
34.	навісів				
35.	лав				
36.	освітлювальних пристроїв				
НАЯВНІСТЬ ВЕЛОСИПЕДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ					
37.	Наявність виокремлених велосипедних доріжок				
38.	Наявність місць паркування велосипедів				

РІВЕНЬ БЛАГОУСТРОЮ					
39.	Наявність зручних лав, місць для сидіння (зі спинками і бильцями, не пошкоджених)				
40.	Наявність місць паркування дитячих візочків				
Види покриття на пішохідних доріжках та тротуарах:					
41.	тверде				
42.	грунтове				
43.	насипне або з крупноструктурних матеріалів				
44.	з бетонних плит				
45.	моцання				
Наявність елементів благоустрою:					
46.	лав				
47.	урн				
48.	контейнерів для збирання побутових відходів				
Обладнання дитячих майданчиків:					
49.	твердим видом покриття				
50.	м'яким видом покриття				
51.	пішохідними доріжками				
52.	лавами				
53.	урнами				
54.	освітлювальним обладнанням				
55.	навісом				
Обладнання спортивних майданчиків:					
56.	м'яким або газонним видом покриттям				
57.	вбиральнями для жінок				
58.	вбиральнями для людей з інвалідністю				
59.	освітленням				
60.	огороженням				
61.	лавами				
62.	урнами				
63.	обладнанням для паркування велосипедів				
Обладнання громадських вбиралень					
64.	Наявність на шляху до громадських вбиралень сходів, порогів чи інших бар'єрів				
65.	Обладнання громадських вбиралень кабінками для людей з івалідністю				

НАЯВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ					
66.	Наявність вказівників щодо розміщення найближчих служб допомоги				
67.	Наявність вказівників з уніфікованою візуальною інформацією про телефони виклику екстрених служб, сходи тощо				
68.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)				
69.	Висота розміщення важливої інформації				
70.	Чи є вказівники зрозумілими, помітними, достатньо великими				
71.	Чи легко зрозуміти вказівники тим, хто не знає української мови				
72.	Чи є прийнятною висота розміщення дошок повідомлень				
73.	Чи зможе побачити вказівники особа зі слабким зором				
74.	Наявність спеціальних покажчиків біля об'єктів, що будуються або ремонтуються				
БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЇ					
Ізольованість/наявність місць небезпеки					
75.	Чи можна бачити і чути людей навколо, чи люди навколо бачать і чують інших				
76.	Поле огляду закриваються стінами, кущами, рекламоносіями тощо				
77.	Наявність відеоспостереження				
78.	Наявність поблизу місця, де можна розраховувати на допомогу (публічний заклад, поліція, медичний заклад тощо)				
79.	Територія патрулюється поліцією, іншими відповідальними працівниками				
80.	Наявність місць, де можна сховатися				
81.	Наявність місць на території, де відчувається дискомфорт перебування				
82.	Наявність місць, де можна сховатися від небезпеки				
83.	Наявність місць, які мають бути огороженими, закритими для перебування				
84.	Чи виглядає місце занедбаним				

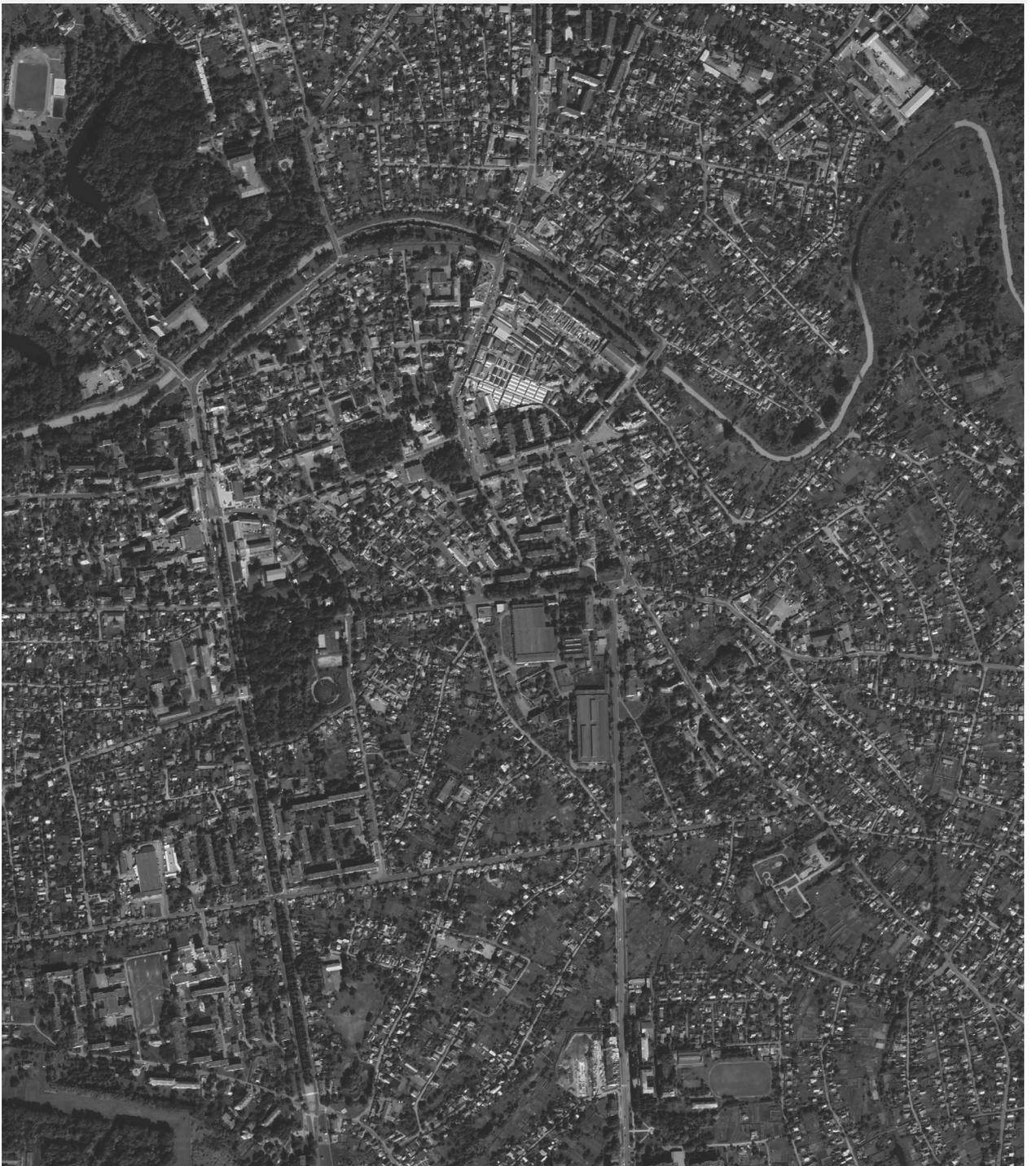
85.	Чи наявні на стінах графіті, написи, малюнки тощо				
86.	Наявність відчуття небезпеки				
НАЯВНІСТЬ У ВІЗУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ОЗНАК СЕКСИЗМУ І МОВИ ВОРОЖНЕЧІ					
87.	Наявність на даній території зовнішньої реклами із ознаками сексизму				
88.	Наявність на даній території візуальних зображень, знаків, написів з використанням мови ворожнечі, ознаками сексизму				
РІВЕНЬ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ					
89.	Засміченість території				
90.	Наявність слідів вандалізму, розбитих об'єктів тощо				
91.	Наявність інформації щодо розміщення найближчих служб допомоги				
92.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)				
93.	Наявність на території домашніх тварин				
94.	Наявність на території безпритульних/ бездоглядних тварин				
95.	Чи забруднюють тварини територію				
96.	Наявність на території аварійних об'єктів				
97.	Наявність огорожі небезпечних місць				

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ОКРЕМИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ПЕРВОМАЙСЬКОЇ,
НІЖИНСЬКОЇ, НОВОУКРАЇНСЬКОЇ, БЕРДИЧІВСЬКОЇ,
ДУНАЄВЕЦЬКОЇ І МИРОНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД**

2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАД

НІЖИНСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

2.1. АНАЛІЗ ІСНУЮЧОЇ СИТУАЦІЇ

Ніжинська об'єднана територіальна громада, розташована в Чернігівській області України, є важливим адміністративним утворенням у південній частині області. Громада була утворена у листопаді 2018 року після об'єднання Ніжинської міської ради та Кунашівської сільської ради. Адміністративний центр громади розташований в місті Ніжин, яке відоме своєю багатою історією та історико-культурною спадщиною.

Територія громади займає площу 130,3 квадратних кілометрів і розташована в лісостеповій зоні. Цей регіон характеризується природним різноманіттям і ландшафтними характеристиками, що створюють сприятливі умови для сільського та міського розвитку.

Ніжинська об'єднана територіальна громада складається з одного міста – Ніжина, та чотирьох сіл: Кунашівка, Наумівське, Паливода та Переяслівка. Ця місько-сільська структура дозволяє забезпечувати різні потреби населених пунктів на території громади. Ніжин, як адміністративний центр і найбільше місто, відіграє важливу роль у господарському, соціальному та культурному житті громади.

Населення громади становить близько 68 тис. осіб. Найбільша чисельність населення сконцентрована в Ніжині.

В місті Ніжин для дослідження було обрано громадський простір в межах центральної вулиці Шевченка, вулиці Набережної, площі І. Франка та територію скверу на площі Гоголя. Ця територія відноситься до загальноміського громадського центру. В її межах розташовані цінні історико-культурні та рекреаційні об'єкти, такі як костел Петра і Павла, парк ім. Т. Шевченка, відомі освітні заклади, такі як Ніжинський агротехнічний інститут та Ніжинський державний університет, адміністративні установи. Ця територія містить важливі для громади міста публічні простори і зони відпочинку, де проводять час як містяни, так і туристи та студенти сусідніх освітніх закладів.

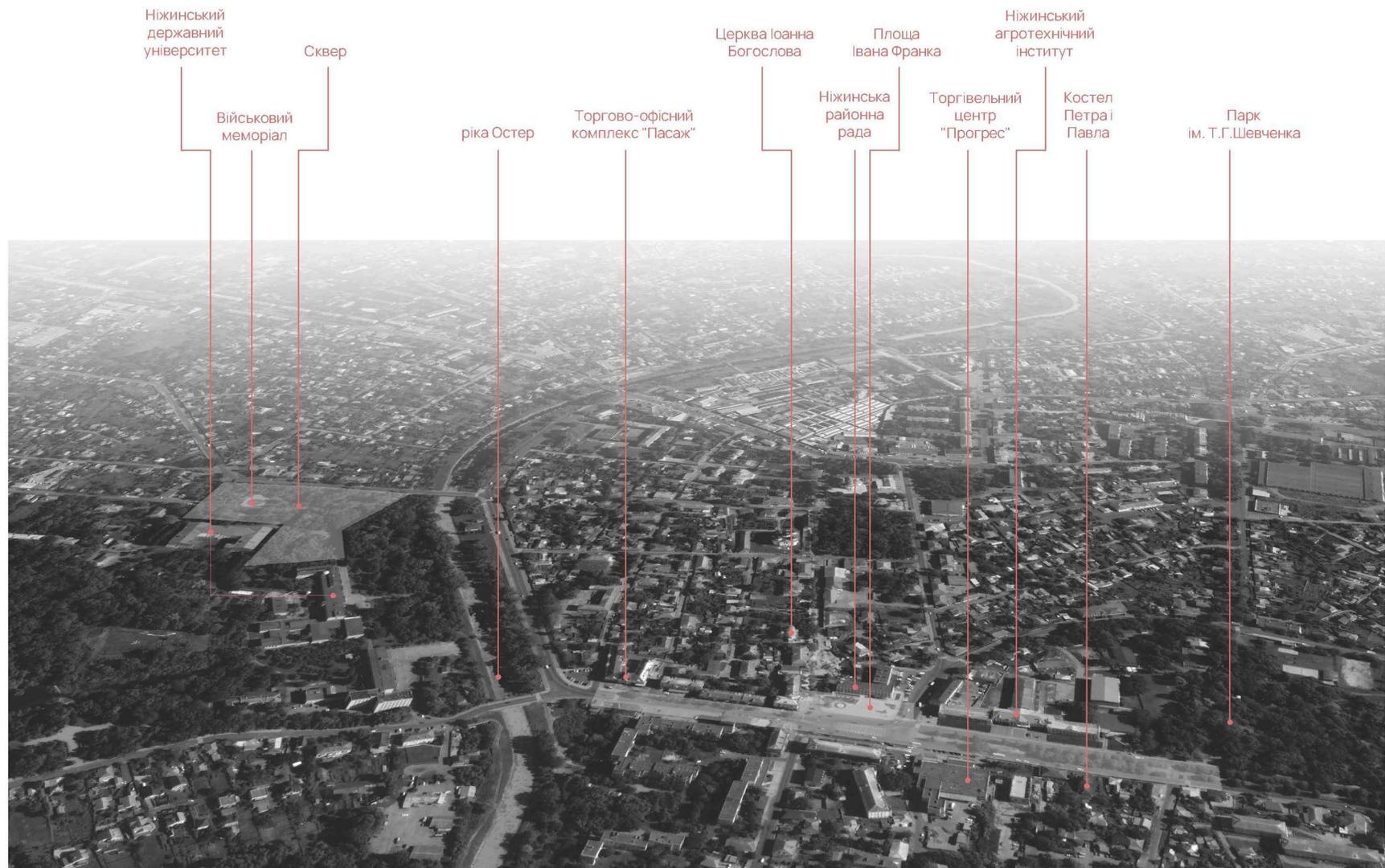

Рис. Схема громадського простору в межах вул. Шевченка і площі Гоголя, м. Ніжин

2.2. АУДИТ

2.2.1. *Натурні дослідження громадського простору*

Натурні обстеження в місті Ніжин проводились 27.08.2023 року, і включали в себе фотофіксацію та дослідження громадського простору на предмет гендерної чутливості.

Доступність громадського простору

Досліджувана територія в межах вулиць Шевченка, Набережної, площі І.Франка та площі Гоголя розташована в центральній історичній частині міста Ніжин і має високий рівень доступності. Публічний простір площі І.Франка і прилеглих ділянок вулиці Шевченка та Набережної є вільним для відвідування, відкритим, доступним для всіх категорій населення. Територія має спокійний рельєф з пониженням в бік річки Остер, перепад позначок на площі і вздовж вулиці Шевченка є незначним, лише вулиця Набережна характеризується наявністю помірного ухилу. Такі особливості ландшафту позитивно впливають на рівень доступності, оскільки не вимагають терасування і не провокують виникнення бар'єрів через перепади висот. Високою є і транспортна доступність цієї території для пішоходів, велосипедистів, водіїв приватних автомобілів і тих, хто користується громадським транспортом. В межах публічного простору є достатня кількість місць паркування, здебільшого це відкриті автостоянки в спеціально обладнаних кишенях та відкриті автостоянки на ділянках біля громадських закладів і установ. Знижує рівень доступності відсутність відокремлених велосипедних доріжок і виокремленої смуги громадського транспорту.

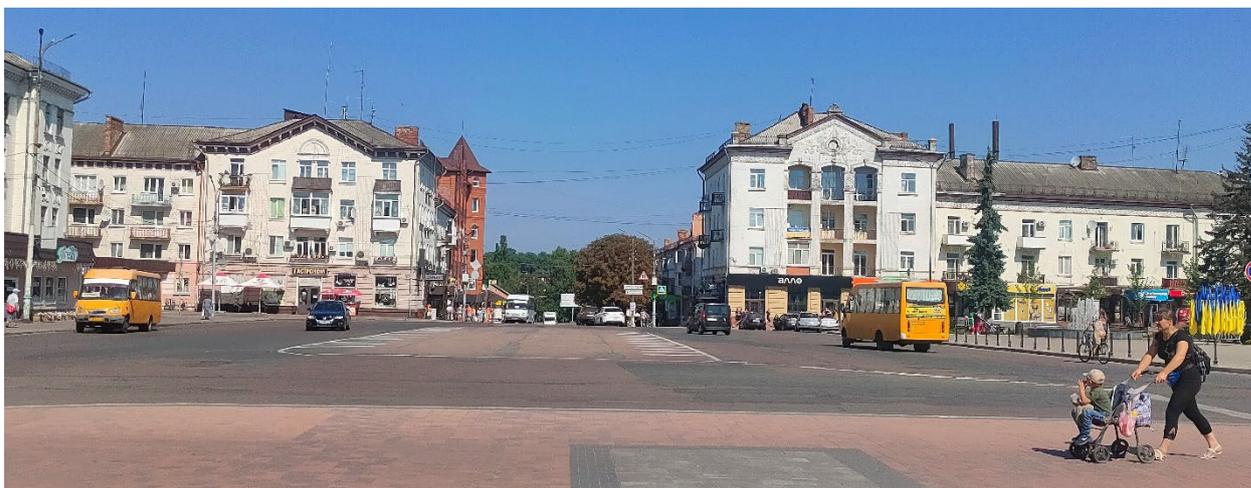

Фото. Площа Івана Франка

Громадський простір в межах вулиць Шевченка, Набережної і площі І.Франка справляє враження безпечного, безпечним і комфортним є бульвар вздовж вулиці Шевченка з високим рівнем озеленення, незначний дискомфорт відчувається на площі І.Франка через інтенсивний трафік і наявність шумового забруднення.

Площа І.Франка має просторове зонування: значну частину площі займає проїзна частина, непарний бік площі являє собою публічний простір з зоною відпочинку біля будівлі Ніжинської міської ради, парний бік являє собою громадський простір з об'єктами обслуговування і торгівлі. Площа має досить цілісний архітектурний образ у вигляді відкритого на південь в бік бульвару каре, фланкованого будинками, що завершують північну перспективу площі. Всі будівлі за своїм масштабом співмірні розміру площі і людині, що також сприяє виникненню відчуття комфорту при перебуванні в її просторі. Площа І.Франка не перевантажена малими архітектурними формами і тимчасовими спорудами, має достатньо вільного простору і широкі тротуари.

Фото. Громадський простір площі Івана Франка

Простір вздовж вулиці Шевченка в цілому справляє позитивне враження. Він характеризується співмірним людині масштабом забудови і ширини вулиці, високим рівнем озеленення, особливо в межах бульварної частини і паркової зони. Активність фасадів вздовж вулиці Шевченка не дуже висока, заклади обслуговування розташовані здебільшого в межах прилеглої до площі І. Франка частині. Непарний бік вулиці має досить вузький тротуар і неактивні фасади, на лінію забудови тут виходить багато глухих парканів.

Вздовж досліджуваної ділянки вулиці Набережної розташовано велику кількість закладів обслуговування: магазинів, кафе, аптек. Вулиця має активні фасади і відкриті громадські простори з зонами відпочинку. Позитивним моментом в контексті доступності для вулиці Набережної є наявність достатньо широких тротуарів для пішоходів на всіх ділянках, де проводились обстеження.

Основними точками тяжіння для досліджуваної території є Ніжинська міська рада, костел святих апостолів Петра і Павла, парк ім. Т.Шевченка, торговий центр «Прогрес» і пішохідна зона вздовж сусідньої вулиці Гоголя.

На більшості автостоянок є спеціально позначені місця для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю. Поруч з площею І.Франка є автостоянки з місцями для людей з інвалідністю, як от біля міської ради. Підходи до стоянок з боку тротуарів не в усіх випадках містять відповідні пониження бордюрів, що робить їх малопридатними для людей, які пересуваються на кріслах колісних. Відсутнє маркування території, яке дозволило б швидше орієнтуватися у просторі.

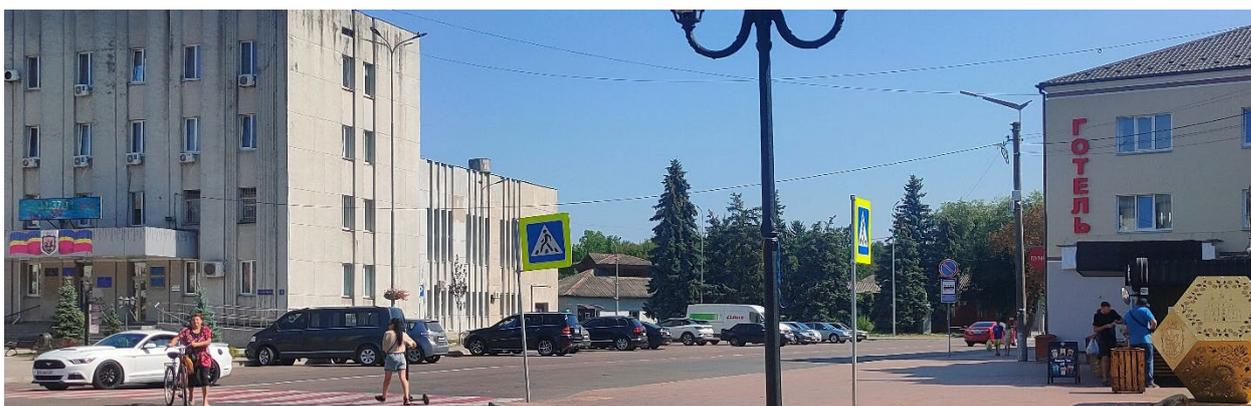

Фото. Автостоянка біля Ніжинської міської ради на площі Івана Франка

Фото. Автостоянка біля торгового центру «Прогрес»

Слід зазначити, що на окремих ділянках існує проблема несанкціонованого паркування. В деяких місцях автомобілі ставлять з порушенням правил дорожнього руху без дотримання відповідної відстані до пішохідних переходів та перехресть.

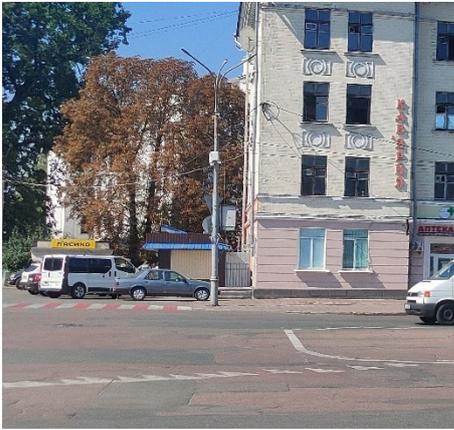

Фото. Паркування біля пішохідних переходів

Фото. Автостоянка біля Ніжинського агротехнічного коледжу

Безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах

Натурні обстеження включали в себе аналіз наявності перешкод і бар'єрів на пішохідних шляхах та в місцях пішохідних переходів і перехресть, стану покриття, наявності і ширини тротуарів, обладнання пологих спусків і з'їздів, адже наявність високих бордюрів, ям, нерівного брукованого або асфальтового покриття заважає безперешкодному руху і може призвести до травмування, особливо в темний час доби і за несприятливих погодних умов.

Пішохідні шляхи в межах ділянки, що обстежувалась, проходять тротуарами і бульваром вулиці Шевченка, Набережної, територією відкритого простору площі І.Франка та доріжками скверу біля університету. Слід зазначити, що більшість пішохідних шляхів забезпечують безперешкодність руху для всіх категорій мешканців/ок. Проблеми доступності пішохідних шляхів фіксуються лише на окремих ділянках вулиці Шевченка, де є незадовільний стан покриття, значні перепади висот і дуже вузький тротуар, а також в межах скверу. Відсутність маркування та інформаційного забезпечення території створює потенційну небезпеку для незрячих та нечуючих людей.

Фото. Ділянки з незадовільним станом покриття пішохідних шляхів

В окремих місцях натурними обстеженнями виявлено відсутність або невідповідне нормативам виконання понижень бордюрів на пішохідних переходах і примиканнях житлових вулиць місцевого значення до вулиці Шевченка і на площі Гоголя біля скверу.

Фото. Ділянки з пониженням бордюрів, що не відповідають нормативам

Заходи по реконструкції в центральній частині Ніжина, які були проведені в останній період, суттєво покращили рівень доступності і комфортності міського середовища. Натурні обстеження засвідчили проведення відповідних заходів, спрямованих на створення безбар'єрного та доступного середовища. Значна кількість пішохідних переходів в межах досліджуваного простору має відповідні нормативним вимогам пологі з'їзди на перетинах з вулицями і вже позначена тактильними смугами. Лише деякі окремі переходи потребують розміщення тактильних смуг та тактильних засобів.

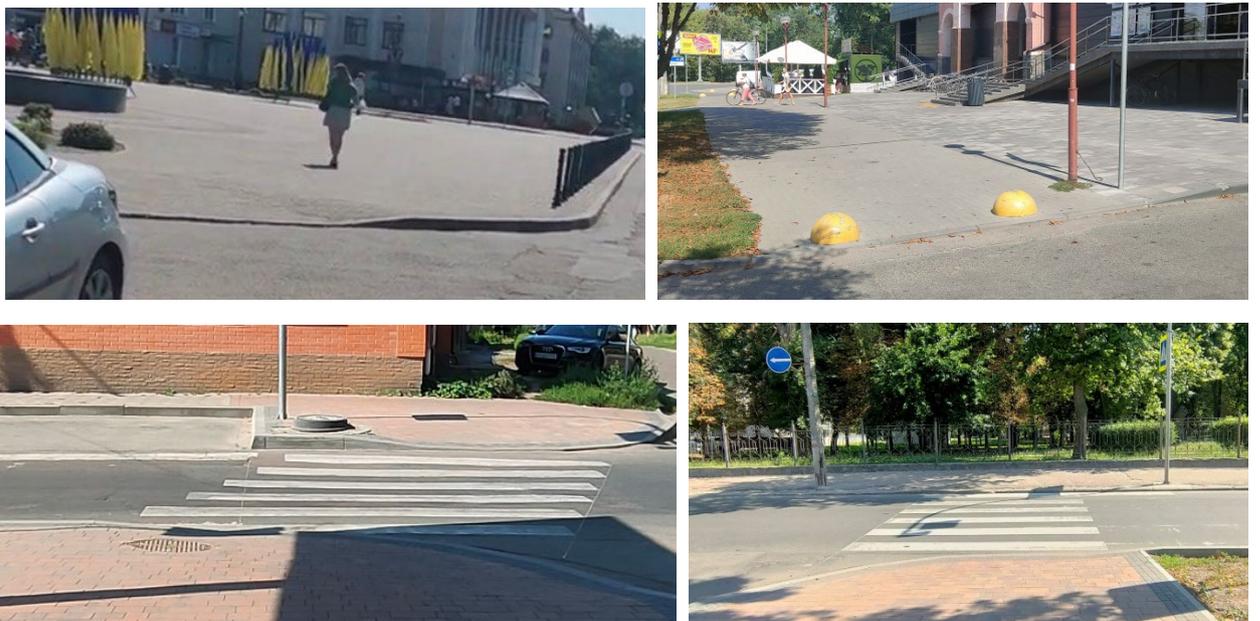

Фото. Переходи без тактильних смуг

Безперешкодність переміщення до будинків і споруд

Було проведено натурні дослідження з фотофіксацією вхідних груп до закладів обслуговування населення на предмет оцінки їх доступності і можливості безперешкодного доступу.

Суттєвою є проблема забезпечення безперешкодного доступу до приміщень об'єктів обслуговування і магазинів для маломобільних груп населення.

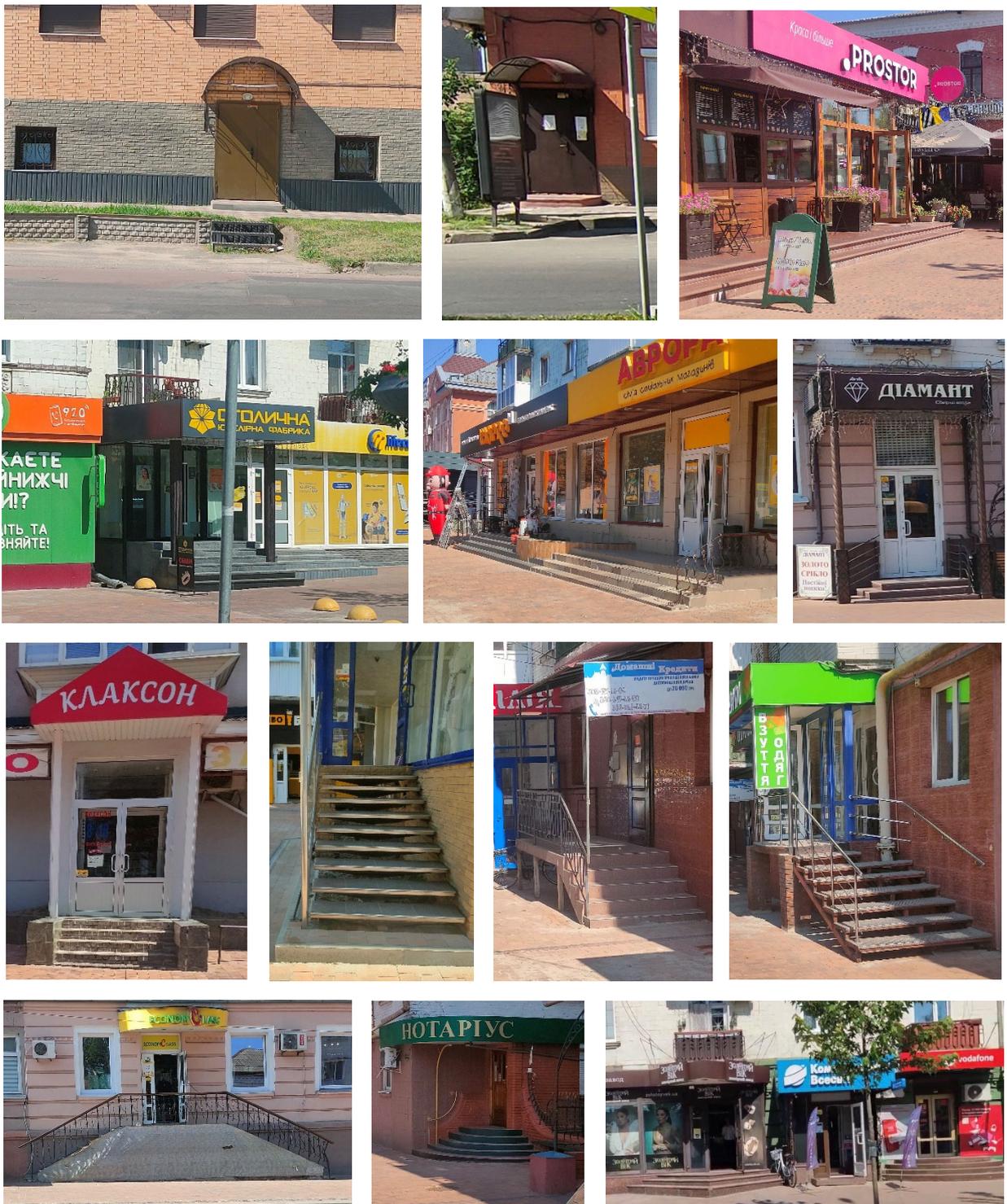

Фото. Недоступні вхідні групи

Згідно результатів натурного обстеження, можна сказати, що в межах досліджуваного громадського простору вулиці Шевченка доступними для маломобільних груп населення є біля 30 % закладів і установ. Універсальні рішення зустрічаються досить рідко, в більшості випадків доступність забезпечують за рахунок адаптаційних рішень, тобто заклади обладнують відповідними засобами для забезпечення безперешкодного доступу. Не завжди ці рішення відповідають чинним нормативам і вимогам. Частина пандусів мають

ухил, що є більшим за нормативний (5-12%), що робить їх небезпечними або непридатними для пересування людьми на кріслах колісних. Окремі пандуси вхідних груп не обладнані поручнями, або мають поручні, що не відповідають нормативам. Входи, обладнані сходами, часто не містять поручнів і не обладнані пандусами або пологими з'їздами. Відсутнє контрастне маркування початку і кінця пандусів.

В більшості вхідних груп відсутня тактильна смуга перед входом до будівлі. Також велика кількість як зовнішніх сходів, так і пандусів вхідних груп виконані зі слизьких матеріалів і не має накладок проти ковзання. Верхня і нижня сходинки часто не мають контрастного маркування. Не всі вхідні групи мають навіси для захисту від опадів і затінення вхідної зони.

Фото. Пандуси, що не відповідають нормативним вимогам

Біля входу до Ніжинського агротехнічного інституту пандус не відповідає нормативним вимогам (зокрема, не має поручнів) і є небезпечним для самостійного користування людьми, які пересуваються на кріслах колісних.

Фото. Пандуси, що відповідають нормативним вимогам

Найбільш відповідне нормативним вимогам облаштування вхідних груп з пандусами і сходами зафіксовано у великих мережевих супермаркетів (АТБ), аптечних закладах, відділеннях банків і міських соціальних та адміністративних установ.

ЗВЕДЕНИЙ БЛАНК ОБСТЕЖЕННЯ ВХІДНИХ ГРУП БУДІВЕЛЬ

Назва об'єкту, що обстежується вхідні групи будівель

Адреса об'єкту вул. Шевченка, площа І.Франка, вул. Набережна

Дата проведення обстеження 27.08.2023

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітка
1.	Наявність місць для паркування велосипедів поряд з головним входом в будівлю			х	
2.	Наявність місць для паркування автомобілів поряд з головним входом в будівлю			х	
3.	Наявність місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю, поряд з головним входом в будівлю			х	
4.	Наявність місць для дитячих візочків поряд з головним входом в будівлю		х		
5.	Доступний шлях до входу, виходу	х			
6.	Наявність зовнішнього освітлення	х			
7.	Наявність протислизьких засобів на сходах			х	
8.	Наявність пандусу			х	
9.	Наявність поручнів на пандусі			х	
10.	Відповідність пандусу нормативам			х	
11.	Наявність друкованої інформації шрифтом Брайля		х		
12.	Наявність урн для сміття біля входу			х	
13.	Наявність поручнів на сходах і спусках			х	
14.	Позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)			х	

В більшості випадків поруч з громадськими закладами і адміністративними установами передбачено паркування автомобілів, біля будівлі міської ради є автостоянка з місцями для людей з інвалідністю.

Місця для паркування велосипедів наявні лише біля декількох обстежених об'єктів (торгівельних закладів).

Вхідна група будівлі Ніжинської міської ради є пристосованою з точки зору вимог безбар'єрності та доступності. Вхід до будівлі має прибудований пандус перед входом, виконаний згідно нормативів, є інформаційні таблички з режимом роботи, адресний покажчик. Вхідна зона має достатнє освітлення. Натурним обстеженням не було виявлено велопарковку біля входу, інформацію шрифтом Брайля і маркування сходів контрастними жовтими смугами.

Фото. Вхідна група до Ніжинської міської ради

Безпека шляхів руху

Під час натурних обстежень було приділено увагу безпечності шляхів руху мешканців. Також зверталась увага на місця, де відбувається перетин вулиці пішоходами поза межами організованих пішохідних переходів.

Наземні пішохідні переходи уздовж вулиці Шевченка і Набережної не регулюються світлофорами, відповідно світлофори зі звуковим сигналом також відсутні. Пішохідні переходи мають відповідну розмітку і обладнані знаками «Пішохідний перехід». Знаки «Пішохідний перехід» не мають додаткового світлового оздоблення, але мають світловідбивні елементи, що робить їх більш

помітними в темний час доби. На деяких пішохідних переходах відсутнє пониження бордюрів з однієї або з обох сторін. Частина наземних пішохідних переходів (перехресть) має інформаційні тактильні смуги. Захисні стовпчики та напівсфери, якими обладнані деякі пішохідні переходи, мають контрастного маркування, що робить їх добре помітними для людей з порушенням зору.

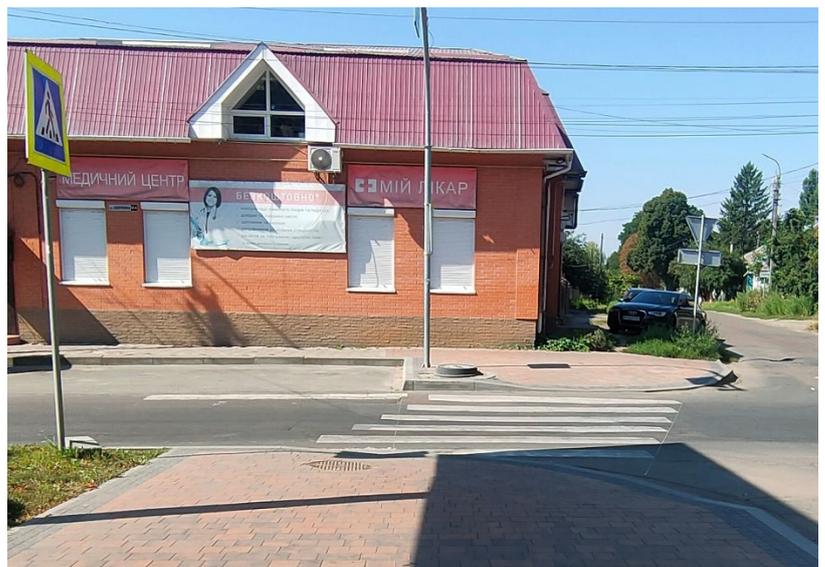
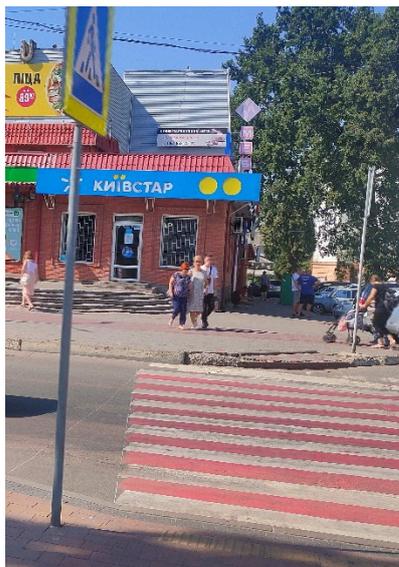

Фото. Облаштування пішохідних переходів по вулиці Шевченка

Фото. Облаштування пішохідних переходів в місцях примикання вулиць місцевого значення

З бульварної частини вулиці Шевченка навпроти головного входу до парку відсутній наземний пішохідний перехід. Це провокує перетин вулиці пішоходами з порушенням правил дорожнього руху. Відсутнє інформаційне забезпечення для туристів та маломобільних груп населення.

Фото. Ділянка бульвару напроти головного входу до парку

Натурні дослідження простору показали відсутність обладнаних велодоріжок і відповідної розмітки на проїжджій частині, хоча популярність серед мешканців велосипедного транспорту є досить високою. Інформація про плани міської влади щодо розроблення велоконцепції для Ніжина свідчить про те, що в найближчому майбутньому це питання має бути вирішено.

Пішохідні шляхи в межах досліджуваної території мають достатню кількість приладів освітлення (ліхтарі, світильники над вхідними групами), що за умови їх коректного функціонування створюватиме умови безпечного пересування в темний час доби.

Наявність системи навігації і інформування

Інформаційні засоби в межах простору вул. Шевченка і площі І.Франка представлені інформаційними стендами, табличками з QR-кодами біля пам'яток культурної спадщини і вказівниками. Такі засоби навігації і інформування дозволяють добре орієнтуватися в міському просторі і показують місце розташування найважливіших громадських та культурних об'єктів для туристів і приїжджих.

Фото. Інформаційні таблички, стенди і вказівники

Будівлі вздовж вулиці Шевченка, Набережної і площі І. Франка містять адресні таблички.

Натурним дослідженням не виявлено вказівників щодо розміщення найближчих служб допомоги та з візуальною інформацією про телефони виклику екстрених служб, покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю, покажчика розташування громадської вбиральні. Тактильні таблички з інформацією, зазначеною шрифтом Брайля при натурному обстеженні також виявлені не були.

Зручність і комфорт середовища життєдіяльності

Зупинка, яка розташована на площі І.Франка, обладнана навісами з лавами, знаком «Зупинка громадського транспорту» і урнами, зупинка на вулиці Набережній навісом з лавою не обладнана. Біля зупинок розташовані ліхтарі зовнішнього освітлення вулиці. З необхідного обладнання в межах зупинок наявні інформаційні таблички з назвою зупинки і розкладом руху. Основною проблемою є те, що рухомий склад на маршрутах не пристосований для людей на кріслах колісних, мешканців з травмами опорно-рухового апарату і батьків з дитячими візками.

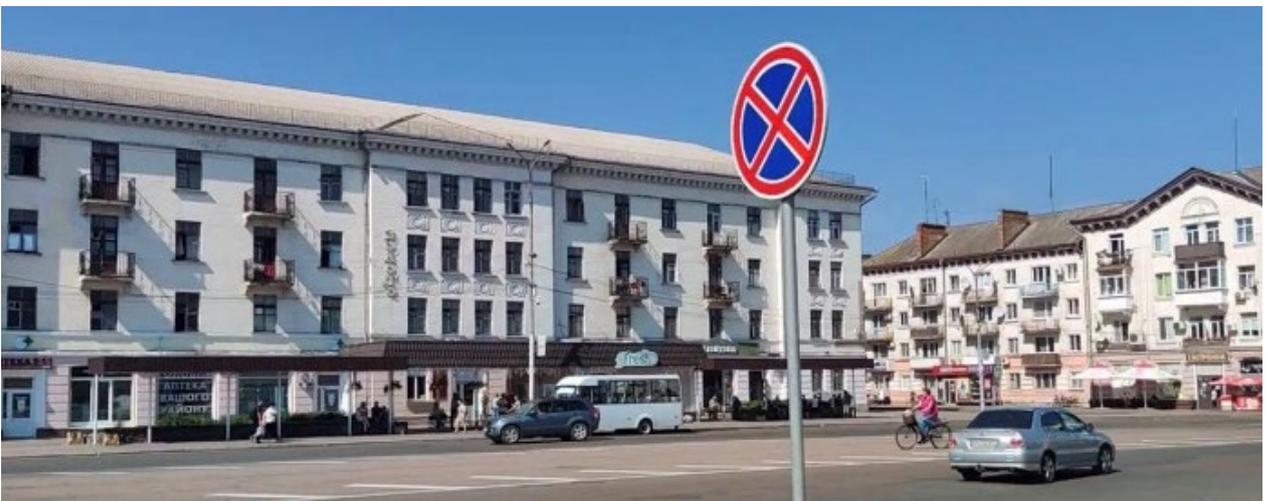

Фото. Облаштування зупинок громадського транспорту

Відсутність тактильної плитки, що позначає рух по тротуару до зупинки і місце посадки робить такі зупинки незручними для людей з порушеннями зору.

Значна частина ліхтарів на вулицях нового зразка, з лампами білого світла, що сприятиме достатньому освітленню території.

Громадський простір в межах вул. Шевченка, Набережної і площі Франка містить такі елементи благоустрою, як лави, урни, квіткарки. Лави розташовані в місцях рекреаційних зон і публічних просторів, таких як бульвар, території біля значних громадських будівель, а також на тротуарах вулиць. В публічних просторах зустрічаються лави різних типів, як більш комфортні і універсальні зі спинками та поруччями, так і менш комфортні без них.

Високим рівнем сучасного благоустрою характеризується пішохідний бульвар вздовж вулиці Шевченка, де влаштовано достатньо місць для сидіння, оновлено покриття і елементи вуличного освітлення.

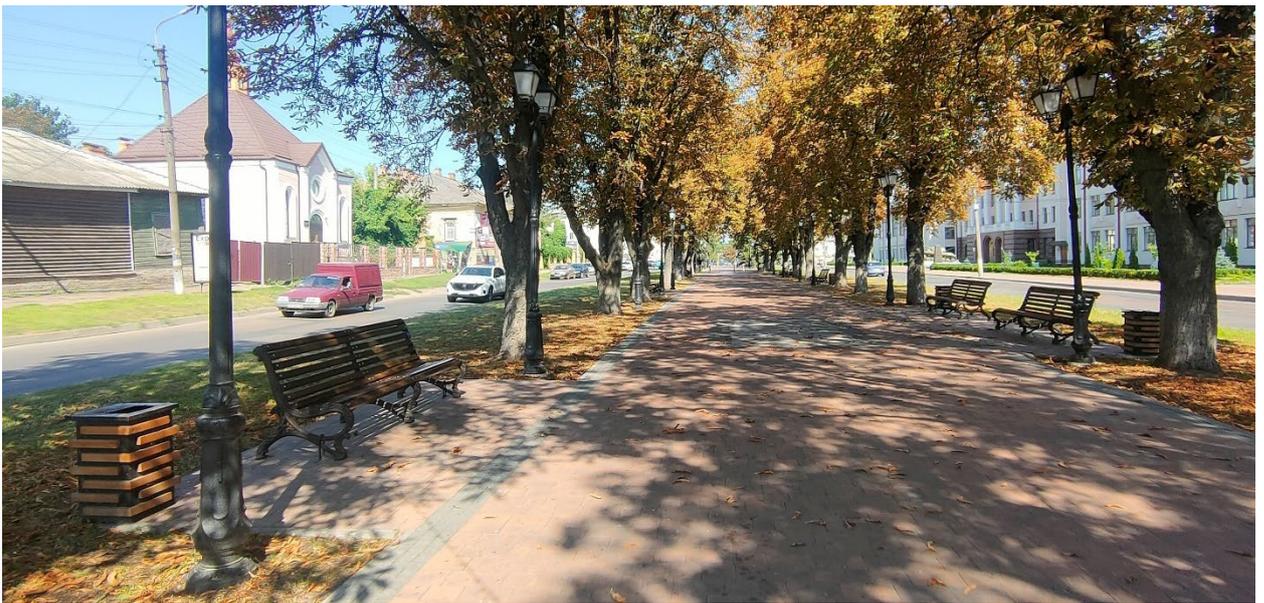

Фото. Пішохідний бульвар на вул. Шевченка

Зона відпочинку (сквер) на площі Гоголя біля Ніжинського університету розташований трохи далі від основних туристичних напрямків, тож його рівень благоустрою є не таким сучасним, як в зонах Старого міста. В сквері розташовані пам'ятник М.Гоголю і військовий меморіал з Вічним вогнем. Сквер містить такі елементи благоустрою, як лави, урни для сміття, елементи зовнішнього освітлення. Наявність сходів від тротуару на площі Гоголя і відсутність відповідно облаштованих з'їздів і пандусів робить цю рекреаційну зелену зону малодоступною для маломобільних груп населення. На території, що досліджувалась, в межах скверу наявні сходи, що ведуть до виходу зі скверу в бік тротуару на площі Гоголя. Зазначені сходи є прикладом рішення при перепаді рельєфу, не пристосованого для потреб людей з обмеженнями руху. Покриття сходів виконано зі слизької гранітної плитки без стрічок проти ковзання, верхня і нижня сходинки не позначені контрастними кольоровими смугами, відсутні поручні і тактильні смуги перед сходами, що попереджають про перешкоду. Лави в сквері не обладнані поручнями і спинкою, що робить їх некомфортними для

людей літнього віку та людей з травмами опорно-рухового апарату. Пошкоджене покриття з ФЕМ та бетонної плитки створює труднощі при пересуванні для людей з дитячими візками, на кріслах колісних, відвідувачів на підборах, людей з порушеннями зору, тих, хто використовує милиці або паличку.

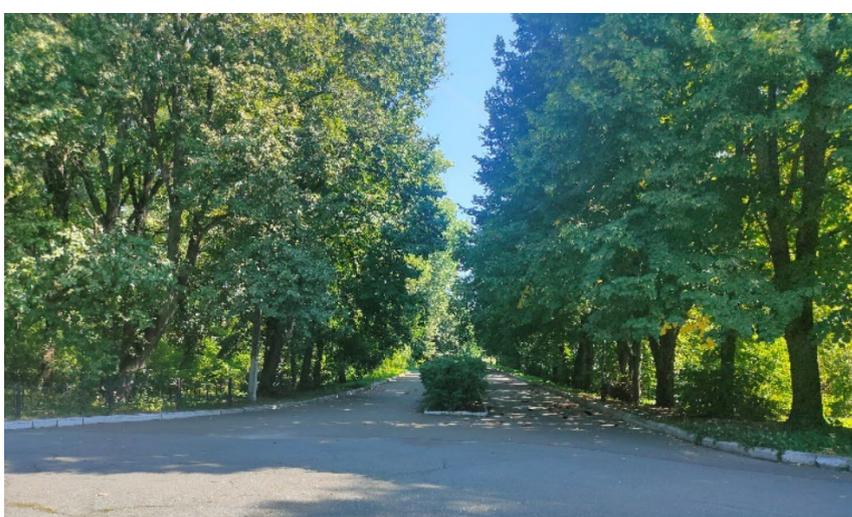
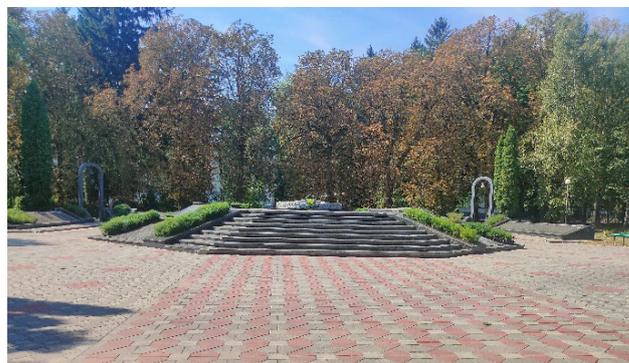

Фото. Сквер біля Ніжинського державного університету імені М.Гоголя

На алеї до пам'ятника М.Гоголю наявний досить високий бордюр без пониження, що також ускладнює рух цією територією для людей, що користуються кріслом колісним. Досить щільне озеленення і наявність високих живоплотів створює візуальні перепони для огляду території скверу, що може негативно позначатися на відчутті безпеки даного громадського простору.

Фото. Сходи в сквері біля Ніжинського університету ім. М.Гоголя

Обстеження території довкола значущих громадських об'єктів також виявило деякі проблемні аспекти в їх благоустрою. Входи до корпусів Ніжинського університету не в повній мірі пристосовані для людей з обмеженнями руху.

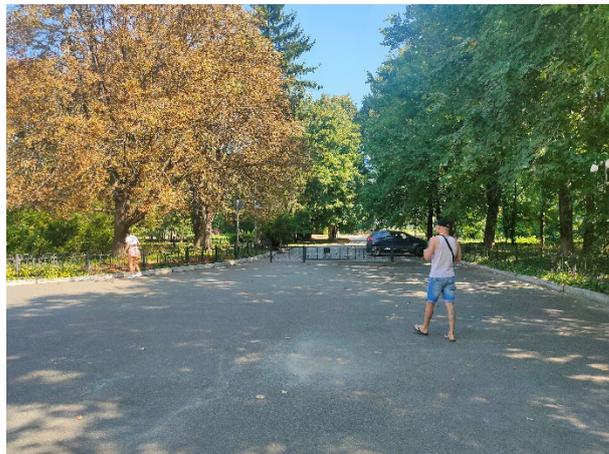

Фото. Територія біля Ніжинського державного університету імені М.Гоголя

Високим рівнем благоустрою і озеленення характеризується територія громадського простору на вул. Набережній.

Фото. Елементи благоустрою і озеленення по вулиці Набережній

Урни досить рівномірно і в достатній кількості розташовані вздовж вулиць на тротуарах, біля зупинок громадського транспорту і біля входів до будівель. Достатньою в межах досліджуваного простору також є і кількість місць для сидіння, втім частим є використання лав без поручнів. Відсутні універсальні лави для сидіння, які можуть використовувати всі категорії громадян не залежно від їх статі, віку, фізичних та інтелектуальних можливостей.

Фото. Елементи благоустрою вуличного простору.

В межах ділянки, що обстежувалась, було виявлено лише декілька обладнаних місць для паркування велосипедів. Одним з таких місць є ділянка біля торгового центру «Прогрес», є парковки велосипедів біля «АТБ» і деяких інших закладів торгівлі.

Фото. Велопарковки

Питні фонтанчики та громадські вбиральні під час обстеження громадського простору не виявлені, найближча громадська вбиральня розташована за його межами на вул. Яворського.

Безпека

На непарному боці вулиці Шевченка біля території косячулю існує закинута двоповерхова історична будівля старої електростанції в незадовільному технічному стані. Ділянка довкола неї захаращена, поросла самовисівними насадженнями, в її межах знаходяться занедбані допоміжні споруди. Ця територія може бути небезпечною для перехожих в темний час доби.

Фото. Будівля старої електростанції, вул. Шевченка

Проблема з безпекою і доступністю також була виявлена на ділянці прибережної зони ріки Остер з боку університету при переході з однієї локації дослідження від вул. Набережної до іншої - скверу на площі Гоголя. Ця зона є неупорядкованою, фактично не містить елементів благоустрою, доступ туди має велику кількість бар'єрів. Фіксується поганий стан покриття і недостатній рівень освітленості території набережної, відсутність місць відпочинку, прилегла територія сильно заросла самовисівними насадженнями, загальне відчуття занедбаності території посилюється поганим екологічним станом ріки Остер, яка активно заростає внаслідок пониження рівня води.

Фото. Прибережна зона ріки Остер в районі Магерського мосту

Відеонагляд в межах досліджуваного простору було зафіксовано в межах вуличного простору площі І.Франка (камери на опорах зовнішнього освітлення) та біля входів до громадських закладів.

2.2.2. Аналіз візуального міського простору

Відверто сексистської реклами і проявів мови ворожнечі в візуальному просторі вул. Шевченка, Набережної і площі Франка не виявлено. Рекламні стенди і вивіски мають здебільшого текстову інформацію і нейтральні зображення.

Фото. Характерні приклади рекламних носіїв і вивісок

2.2.3. Геопросторовий аналіз

Геопросторовий аналіз Ніжинської територіальної громади включав в себе дослідження доступності громадського транспорту і об'єктів обслуговування та соціальної інфраструктури.

Доступність громадського транспорту

У Ніжині діє 13 автобусних маршрутів, які забезпечують пасажирські перевезення між різними районами міста. Автовокзал розташований на периферії міста, звідки відбуваються маршрути до сіл Переяслівка та Кунашівка. Зупинки громадського транспорту розподілені по місту, але слід відзначити, що покриття доступності залишає бажати кращого.

Радіус обслуговування зупинок громадського транспорту становить 500 метрів, що означає, що жителі мають доступ до зупинок у межах пішохідної досяжності. Такий радіус забезпечує зручність пересування для багатьох мешканців, тож в Ніжині варто вдосконалити мережу зупинок та маршрутів, щоб забезпечити їх доступність для всіх житлових районів міста.

До транспортної інфраструктури міста входять регіональні, територіальні та обласні дороги, які сприяють забезпеченню мобільності і зв'язку між різними частинами громади. Також важливо відзначити наявність залізничної лінії, яка може бути використана для вантажних та пасажирських перевезень, підсилюючи інфраструктурні можливості громади.

Рис. 1. Доступність громадського транспорту

Доступність об'єктів соціальної інфраструктури і громадського обслуговування

На території Ніжинської територіальної громади існує значна кількість об'єктів соціальної інфраструктури та громадського обслуговування, спрямованих на задоволення потреб її мешканців. Населені пункти громади, включаючи місто Ніжин та прилеглі села, мають доступ до різноманітних освітніх, медичних та культурних закладів.

На території Ніжинської громади функціонує 17 шкіл, що надають освітні послуги для дітей та молоді. До цього долучаються 9 дитячих садочків, що забезпечують передшкільну освіту та догляд за дітьми. Розташовані на території громади бібліотеки, театри та клуби відкривають можливості доступу до культурних подій і знань для мешканців усіх вікових категорій.

Система охорони здоров'я також є добре розвиненою на території громади. Вона включає в себе лікарні, поліклініки, амбулаторії та дитячу поліклініку, які забезпечують медичні послуги для жителів. Крім того наявні такі заклади фахової освіти як Ніжинський університет, Ніжинський агротехнічний інститут та агротехнічний, медичний коледж і коледж культури та мистецтв, що сприяє підготовці професійних кадрів на місці.

Щодо доступності громадських послуг та закладів харчування, то в місті Ніжин вони покривають більшу територію і доступні для більшої кількості мешканців порівняно з сільськими населеними пунктами. Зокрема, існують ресторани, кафе, магазини та супермаркети, що задовольняють потреби мешканців у харчуванні та покупках. Проте, важливо враховувати, що доступність цих послуг у селах обмежена, і мешканці мають зазвичай подорожувати до міста для отримання подібних послуг.

У громадському обслуговуванні також присутні об'єкти для оздоровлення, спорту та рекреації, такі як стадіони, велошколи, будинки культури і бази відпочинку. Ці місця сприяють активному способу життя та можливостям для відпочинку для мешканців усіх вікових груп.

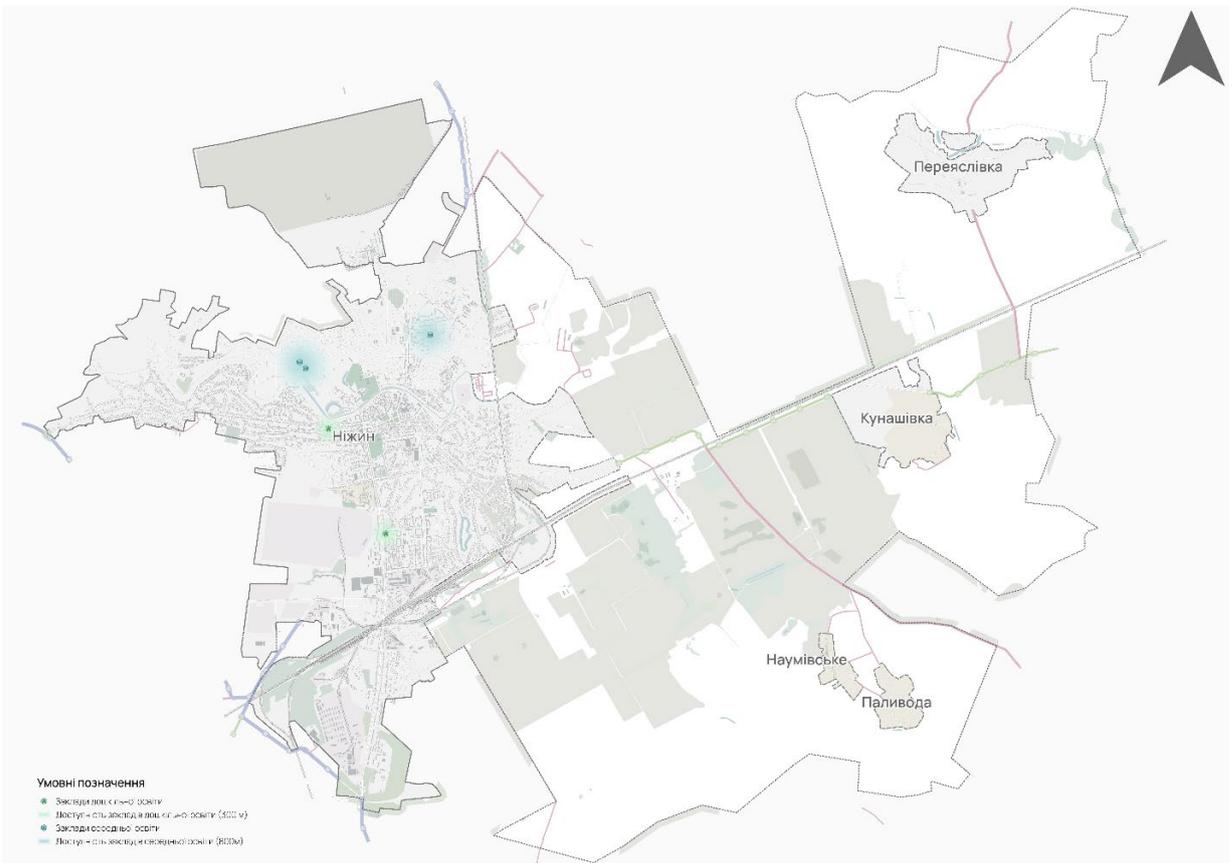

Рис. 2. Доступність об'єктів освіти (дитячої дошкільної і середньої)

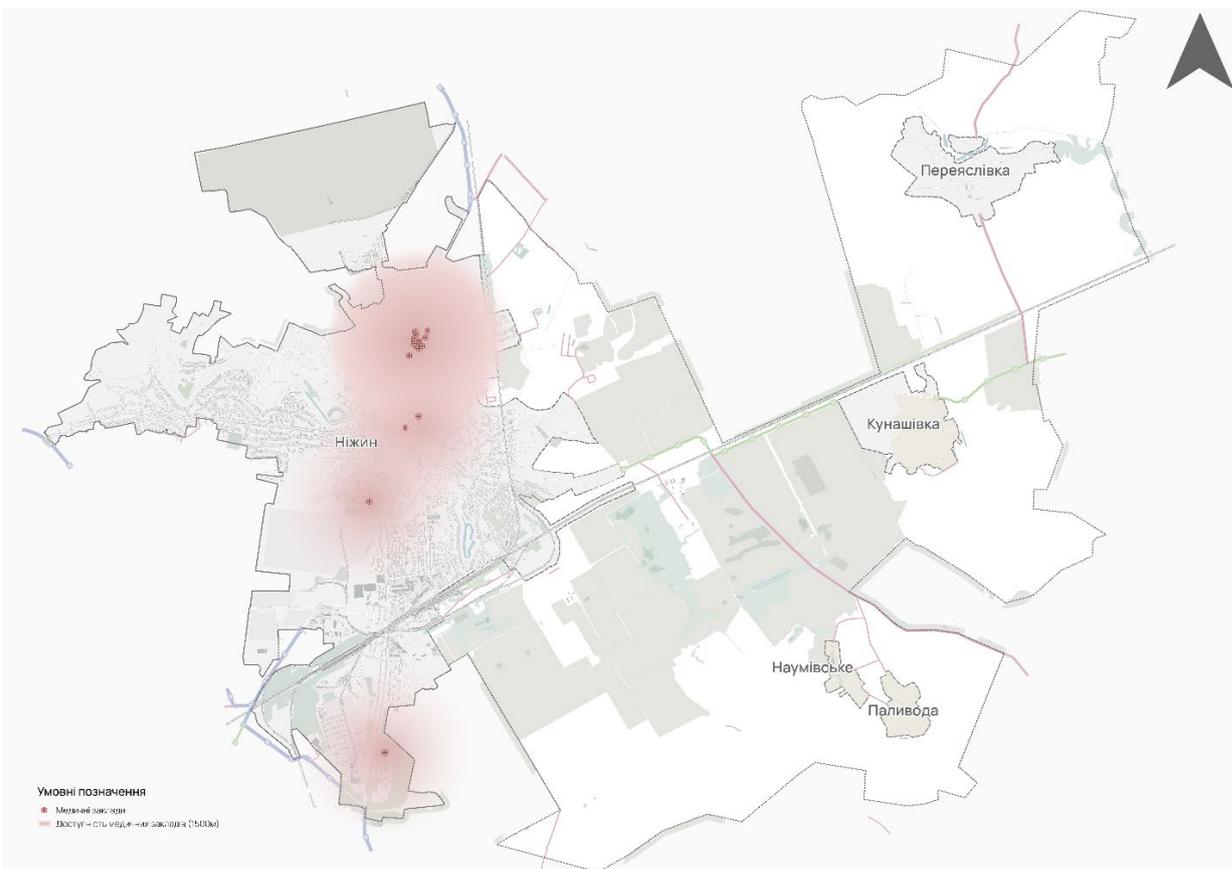

Рис. 3. Доступність лікувальних закладів

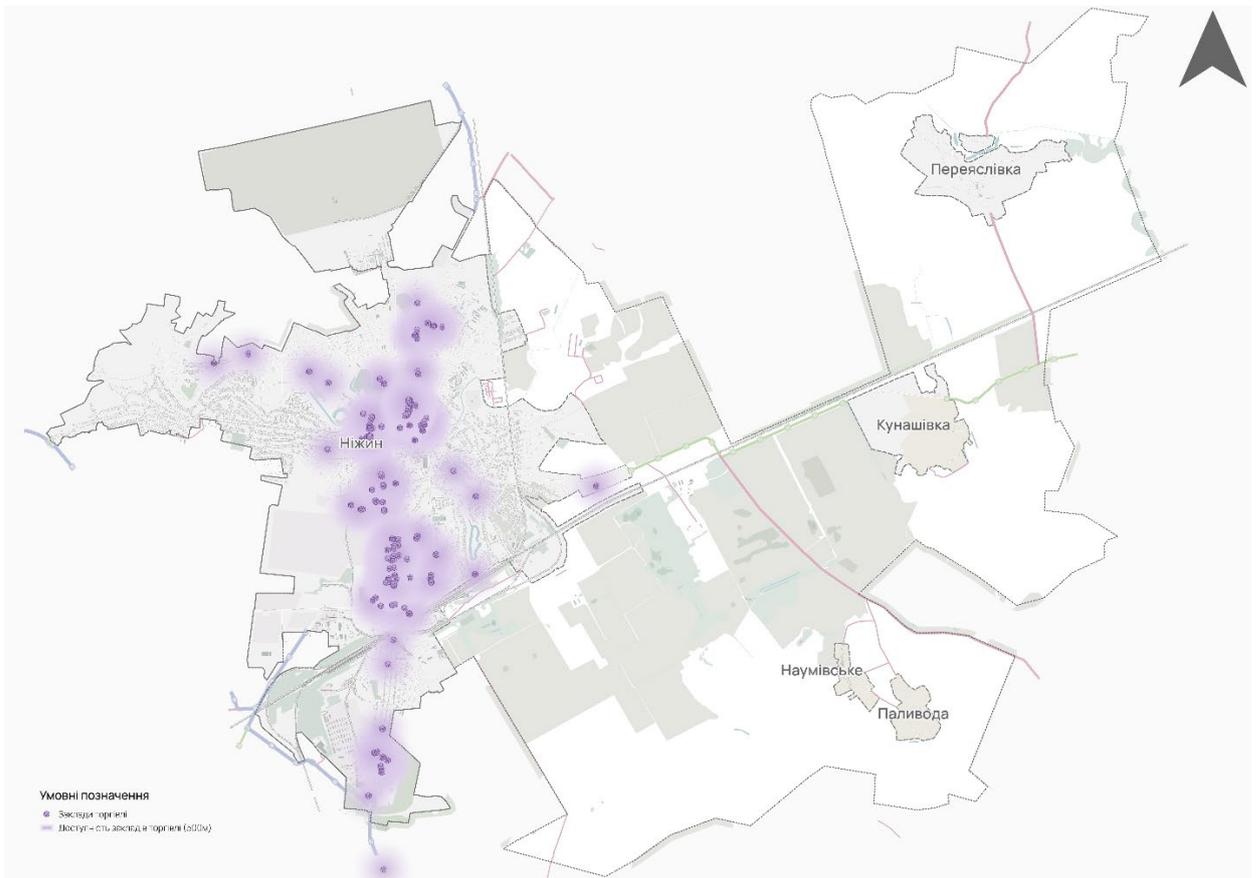

Рис. 4. Доступність закладів торгівлі

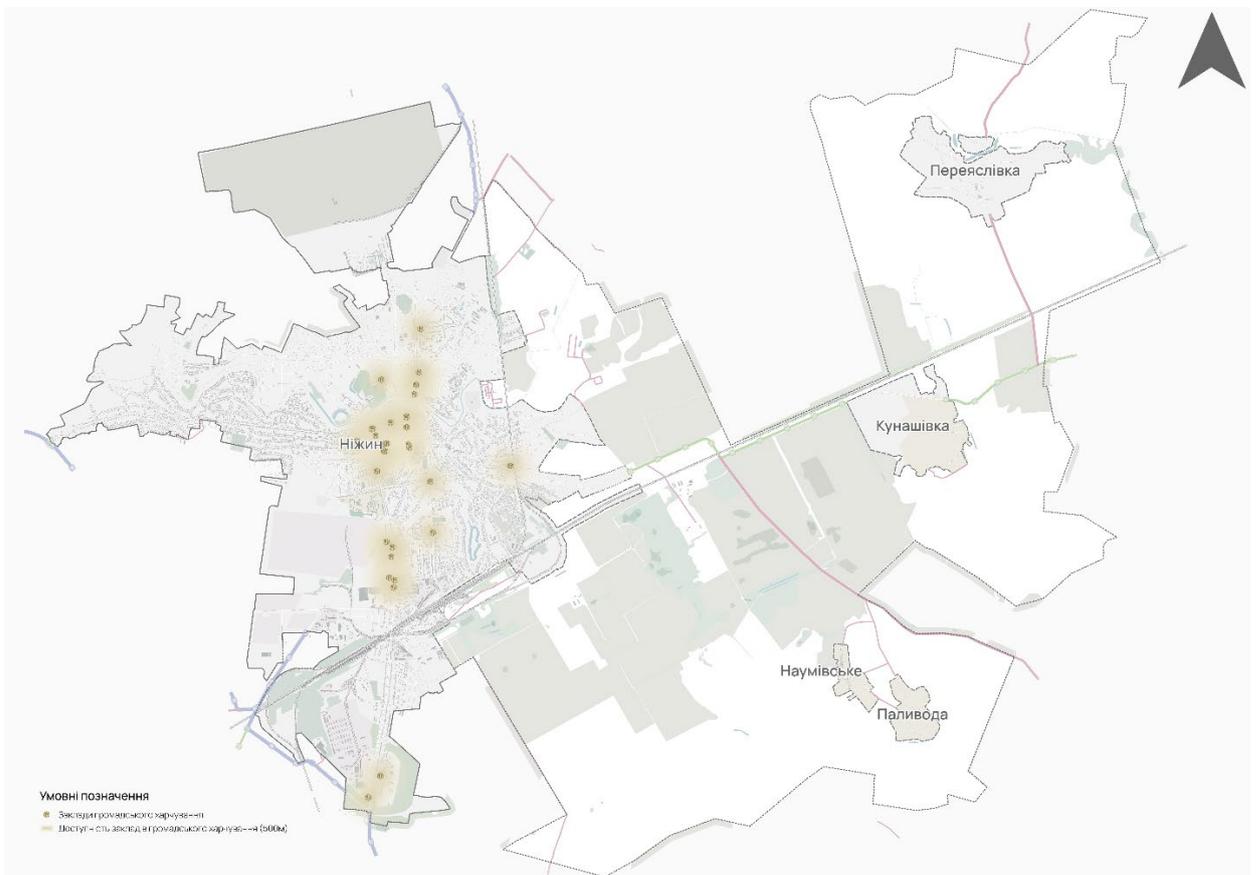

Рис. 5. Доступність закладів громадського харчування

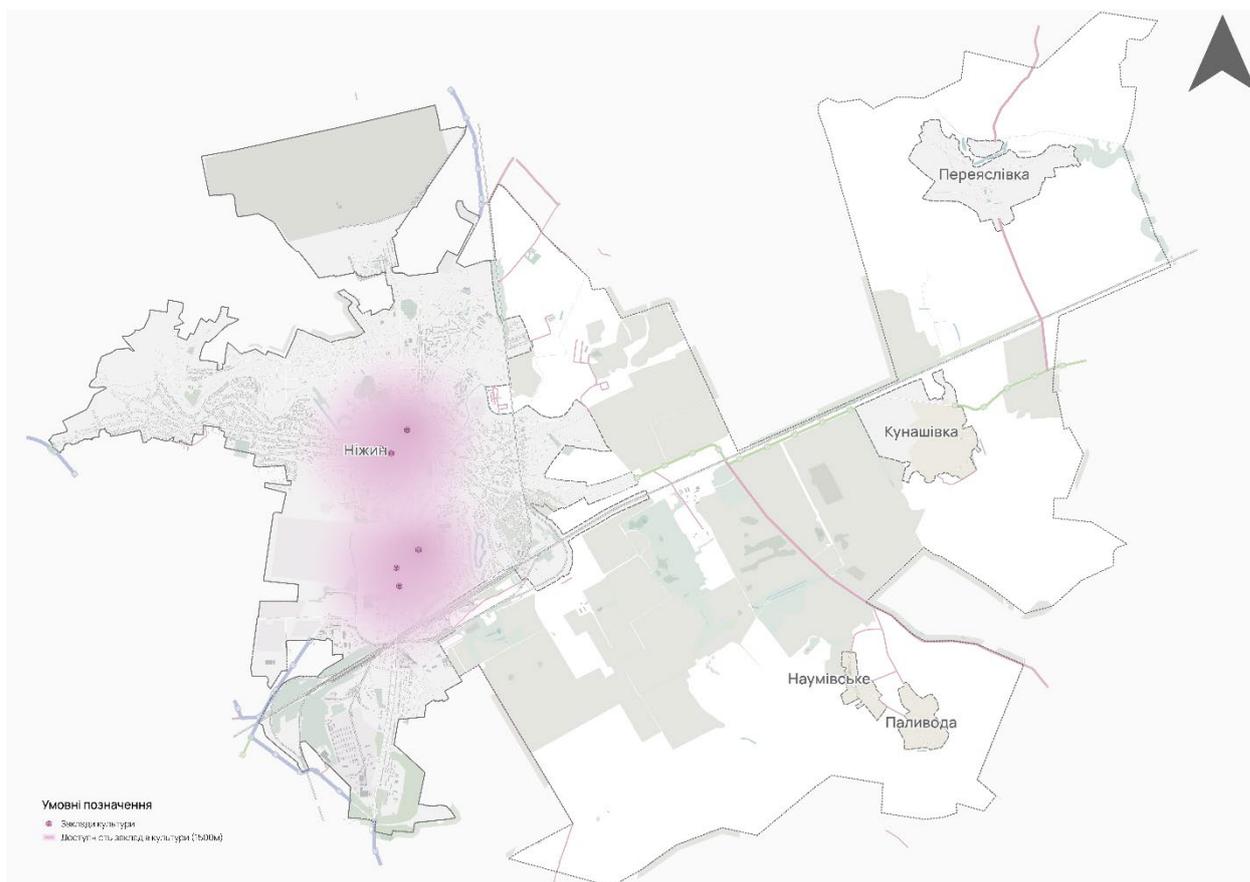

Рис. 6. Доступність закладів культури

Доступність рекреаційних територій

Природне оточення та інфраструктура для рекреації в Ніжинській територіальній громаді створюють унікальні можливості для відпочинку та активного проведення часу для мешканців та гостей громади. Розташоване на берегах річки Остер, місто має природний ландшафт, який надає додаткової атрактивності рекреації.

Річка Остер, що тече вздовж міста в західному напрямку, створює гарну можливість для риболовлі та відпочинку біля води. Широкі та відкриті береги річки могли би створювати хороші умови для пікніків та відпочинку на природі. Наявність русла річки та обвідного каналу, які обмежують собою Графський парк, могли би робити цей район ще більш привабливим для любителів активного відпочинку. У місті також є вулиця Набережна, яка потенційно може стати привабливим місцем для прогулянок та відпочинку біля річки. Проте варто відзначити, що наразі вона має автомобілецентричний характер, без прогулянкової інфраструктури, і це є однією з можливостей для майбутнього розвитку інфраструктури. На жаль, наразі річка Остер знаходиться в загрозовому з точки зору екології стані, вона зневоднюється через осушення боліт, пониження рівня ґрунтових вод та

кліматичні зміни, міліє, засмічується і активно заростає. Остер потребує термінових заходів щодо очищення та ревіталізації його басейну.

На території міста та сіл громади знаходяться численні парки, такі як Парк імені Шевченка, Парк Гоголя, Графський парк, парк Чорнобильців та парк Ветеранів. Ці місця пропонують багатий вибір розваг та відпочинку для всіх. Вони оснащені атракціонами, дитячими та спортивними майданчиками, а також зонами для тихого відпочинку, що робить їх ідеальними для сімейного відпочинку. Позитивним прикладом є створення в Ніжині пішохідної зони в центральній частині міста, де зосереджені основні історико-культурні об'єкти.

Загалом, інфраструктура для рекреації та відпочинку в Ніжинській територіальній громаді має значний потенціал для модернізації та оновлення. Враховуючи багату історико-культурну спадщину і різноманітність об'єктів рекреації, громада може розглядати це як інвестиційну можливість для залучення туристів та розвитку рекреаційної галузі.

Рис. 7. Доступність рекреаційних територій

Аналіз території Ніжинської територіальної громади виявив різноманітні аспекти та характеристики, які визначають її потенціал та проблеми, що

впливають на перспективи розвитку. Громада розташована в живописному природному середовищі басейну середнього Подніпров'я, що надає їй унікальні можливості для рекреації та туризму. Важливим активом є наявність природних ресурсів, річки Остер та численних парків, які створюють привабливий фон для відпочинку та активностей на природі.

Також, сприятливе географічне положення між різними населеними пунктами сприяє розвитку економіки та торгівлі у громаді. Проте, аналіз показав наявність проблем, які потребують уваги та рішень. Доступність громадського транспорту, нерівномірний розподіл певних соціальних інфраструктур та стан рекреаційної інфраструктури є серйозними викликами, які потрібно враховувати у планах розвитку.

З урахуванням виявлених можливостей та проблем, громаді рекомендується активно працювати над розвитком громадського транспорту, рівномірним розподілом соціальних послуг, модернізацією рекреаційної інфраструктури та створенням стимулів для повернення інвестицій та туризму. Також, важливо зосередити увагу на стратегіях збереження та зростання населення, аби досягти сталого та успішного розвитку Ніжинської територіальної громади.

2.2.4. Соціологічні дослідження

- опис методології дослідження і обраних підходів
- результати дослідження
- зведений аналіз і рекомендації

2.2.5. Систематизація і аналіз отриманих даних

Обстеження міського простору вулиці Шевченка, Набережної і площі І.Франка, а також скверу на площі Гоголя свідчить про зусилля з боку влади і громади, спрямовані на підвищення рівня комфортності і доступності міського середовища, втім існують проблеми, пов'язані з доступністю та інклюзивністю, тож підвищення рівня гендерної чутливості простору залишається актуальним.

ОБСТЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ

Тип території громадський (публічний) простір

Адреса території ділянка в межах вулиць Шевченка, Набережної і площі І.Франка, сквер на площі Гоголя

Дата проведення обстеження 27.08.2023

№	НАЙМЕНУВАННЯ ПОКАЗНИКА	ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА			
		так	ні	частково	примітки
ЗАГАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ І ОБЛАШТУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ					
1.	Загальне враження від території позитивне	x			
2.	Чи достатньо вільного простору	x			
3.	Наявність показників, що полегшують орієнтацію в просторі людині, яка не знайома з локацією	x			
4.	Наявність зон для різних цільових груп (дітей, підлітків/молоді, людей літнього віку тощо)			x	
5.	Наявність на території дитячих майданчиків		x		
6.	Наявність спортивних майданчиків		x		
7.	Наявність на території громадських вбиралень		x		
8.	Наявність уніфікованої візуальної або звукової інформації			x	
9.	Наявність закинутих, занедбаних об'єктів, порожніх/покинутих будівель	x			
ДОСТУПНІСТЬ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ НА ВІЗКАХ, БАТЬКІВ З ДИТЯЧИМИ ВІЗОЧКАМИ					
10.	Наявність пандусів			x	3%
11.	Відповідність пандусів нормативним вимогам			x	60%
12.	Чи наявні пониження бордюрів			x	80%
13.	Наявність билець на сходах і спусках			x	

14.	Наявність пологих спусків на тротуарах у місцях наземних переходів вулиць, доріг, та зупинок міського транспорту	x			
15.	Наявність спеціального покриття на доріжках для людей з вадами зору (тактильною інформацією)		x		
16.	Наявність перешкод для пересування у взутті на підборах			x	
17.	Наявність позначення перешкод захисними засобами (кольоровими смугами тощо)			x	
18.	Наявність пішохідних доріжок	x			
19.	Наявність спеціальних покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю		x		
20.	Наявність біля лав вільного простору для розміщення візка			x	
ОСВІТЛЕНІСТЬ					
21.	Наявність освітлювальних приладів	x			
22.	Наявність місць, де освітлення відсутнє або недостатнє		x		крім території набережної
23.	Прилади освітлення покривають територію, на яку вони розраховані	x			
24.	Наявність освітлення дорожніх знаків і вказівників		x		
ОБЛАШТУВАННЯ ПІШОХІДНИХ ПЕРЕХОДІВ					
25.	Облаштованість даної території пішохідними переходами	x			
26.	Облаштованість пішохідних переходів світлофором		x		відсутнє світлофорне регулювання
27.	Чи наявні пониження бордюрів на переходах	x			
28.	Наявність позначення переходу захисними засобами (кольоровими смугами, тактильною плиткою тощо)			x	на переходах є розмітка

29.	Наявність звукової сигналізації світлофорів		x		
ОБЛАШТУВАННЯ МІСЦЬ ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ					
30.	Наявність місць паркування транспортних засобів	x			
31.	Наявність місць паркування транспортних засобів, що керуються людьми з інвалідністю			x	
ОБЛАШТУВАННЯ ЗУПИНОК ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ					
Наявність на зупинках міського транспорту:					
32.	інформації про транспортні маршрути, можливі перешкоди	x			
33.	інформації шрифтом Брайля		x		
34.	навісів			x	
35.	лав			x	
36.	освітлювальних пристроїв	x			
НАЯВНІСТЬ ВЕЛОСИПЕДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ					
37.	Наявність виокремлених велосипедних доріжок		x		велодоріжки відсутні
38.	Наявність місць паркування велосипедів			x	
РІВЕНЬ БЛАГОУСТРОЮ					
39.	Наявність зручних лав, місць для сидіння (зі спинками і бильцями, не пошкоджених)	x			
40.	Наявність місць паркування дитячих візочків		x		
Види покриття на пішохідних доріжках та тротуарах:					
41.	тверде	x			
42.	грунтове		x		
43.	насипне або з крупноструктурних матеріалів		x		
44.	з бетонних плит			x	
45.	мощення	x			

Наявність елементів благоустрою:						
46.	лав	x				
47.	урн	x				
48.	контейнерів для збирання побутових відходів		x			
Обладнання дитячих майданчиків:						
49.	твердим видом покриття					не визначалось
50.	м'яким видом покриття					
51.	пішохідними доріжками					
52.	лавами					
53.	урнами					
54.	освітлювальним обладнанням					
55.	навісом					
Обладнання спортивних майданчиків:						
1.	м'яким або газонним видом покриттям					не визначалось
2.	вбиральнями для жінок					
3.	вбиральнями для людей з інвалідністю					
4.	освітленням					
5.	огороженням					
6.	лавами					
7.	урнами					
8.	обладнанням для паркування велосипедів					
Обладнання громадських вбиралень:						
9.	Наявність на шляху до громадських вбиралень сходів, порогів чи інших бар'єрів					не визначалось
10.	Обладнання громадських вбиралень кабінками для людей з інвалідністю					
НАЯВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ						
11.	Наявність вказівників щодо розміщення найближчих служб допомоги		x			

12.	Наявність вказівників з уніфікованою візуальною інформацією про телефони виклику екстрених служб, сходи тощо		x		
13.	Наявність інформації щодо розміщення найближчих служб допомоги		x		
14.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)		x		
15.	Висота розміщення важливої інформації				не визначалось
16.	Чи є вказівники зрозумілими, помітними, достатньо великими				
17.	Чи легко зрозуміти вказівники тим, хто не знає української мови				
18.	Чи є прийнятною висота розміщення дошок повідомлень				
19.	Чи зможе побачити вказівники особа зі слабким зором				
20.	Наявність спеціальних покажчиків біля об'єктів, що будуються або ремонтуються				
БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЇ					
Ізольованість/наявність місць небезпеки					
21.	Чи можна бачити і чути людей навколо, чи люди навколо бачать і чують інших	X			
22.	Поле огляду закриваються стінами, кущами, рекламоносіями тощо			X	
23.	Наявність відеоспостереження	X			
24.	Наявність поблизу місця, де можна розраховувати на допомогу (публічний заклад, поліція, медичний заклад тощо)	x			
25.	Територія патрулюється поліцією, іншими відповідальними працівниками	x			
26.	Наявність місць, де можна сховатися		x		

27.	Наявність місць на території, де відчувається дискомфорт перебування		x		
28.	Наявність місць, де можна сховатися від небезпеки	x			
29.	Наявність місць, які мають бути огороженими, закритими для перебування		x		
30.	Чи виглядає місце занедбаним		x		
31.	Чи наявні на стінах графіті, написи, малюнки тощо		x		
32.	Наявність відчуття небезпеки		x		
НАЯВНІСТЬ У ВІЗУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ОЗНАК СЕКСИЗМУ І МОВИ ВОРОЖНЕЧІ					
33.	Наявність на даній території зовнішньої реклами із ознаками сексизму		x		
34.	Наявність на даній території візуальних зображень, знаків, написів з використанням мови ворожнечі, ознаками сексизму		x		
РІВЕНЬ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ					
35.	Засміченість території		x		
36.	Наявність слідів вандалізму, розбитих об'єктів тощо		x		
37.	Наявність інформації щодо розміщення найближчих служб допомоги		x		
38.	Наявність символів, що зображують важливу інформацію (телефони виклику екстрених служб, сходи тощо)		x		
39.	Наявність на території домашніх тварин	x			
40.	Наявність на території безпритульних/ бездоглядних тварин		x		
41.	Чи забруднюють тварини територію		x		
42.	Наявність на території аварійних об'єктів		x		
43.	Наявність огорожі небезпечних місць				не визначалось

2.3. ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ

Доступність громадського простору

- Недостатньо розвинена велоінфраструктура: відсутні відокремлені велосипедні доріжки.
- Рухомий склад громадського транспорту не пристосований для людей з інвалідністю.
- Несанкціоноване паркування: спостерігається порушення правил паркування, особливо біля пішохідних переходів.
- Недоступність місць паркування: хоча є місця для паркування для людей з інвалідністю, доступ до них може бути ускладнений, не всі підходи до стоянок мають пониження бордюрів для людей, що користуються кріслом колісним, відсутність місць для паркування велосипедів біля багатьох закладів.
- Непарний бік вулиці Шевченка має досить вузький тротуар з поганою якістю покриття і великою кількістю бар'єрів.

Безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах

- Незадовільний стан покриття тротуарів: вздовж непарного боку вул. Шевченка та у сквері на площі Гоголя наявні високі бордюри, ями, нерівне покриття, що ускладнює рух пішоходів.
- Несприятливі умови для людей з порушенням руху: ухил з'їзду на тротуарах в деяких місцях перевищує норматив, відсутні поручні та тактильні смуги на сходах в місцях перепаду висот.
- Проблеми з безбар'єрністю пішохідних переходів: деякі пішохідні переходи не мають належно влаштованих понижень бордюрів.
- Недоступність частини закладів обслуговування для осіб з інвалідністю, порушеннями руху та людей з дитячими візочками.
- Невідповідність пандусів нормативам: більшість пандусів мають надмірний ухил, відсутні поручні та немає контрастного маркування на сходах.
- Відсутність тактильних смуг є особливо небезпечною для осіб з порушенням зору.
- Покриття сходів та пандусів часто виготовлені зі слизьких матеріалів без накладок проти ковзання.

- Верхня і нижня сходинки сходів здебільшого не позначені контрастними кольоровими смугами.
- Пандус біля входу до Ніжинського агротехнічного інституту не відповідає нормативним вимогам.
- Обмежений доступ до громадських закладів: значна частка вхідних груп не пристосовані для осіб з обмеженими можливостями руху.
- Обмеженість підйомних пристроїв: вхідні групи, де технічно складно влаштувати пандуси, не обладнані підйомниками.
- Територія скверу на площі Гоголя не має відповідно облаштованих з'їздів і пандусів в місцях існуючих сходів.
- Входи до корпусів Ніжинського університету не в повній мірі пристосовані для людей з обмеженнями руху.

Безпека шляхів руху

- Навпроти входу до парку ім. Т.Шевченка люди переходять вулицю поза пішохідними переходами, підвищуючи ризик аварій.
- Відсутність світлофорів: переходи не регульовані світлофорами, що знижує рівень безпеки.
- Знаки "Пішохідний перехід" не освітлені, у темний час доби пішоходам важко їх помітити.
- Відсутність тактильних смуг перед перешкодами знижує безпеку пересування для людей з порушеннями зору.
- Відсутність тактильної плитки, що позначає рух по тротуару до зупинки і місце посадки.
- Відсутність обладнаних велодоріжок та розмітки попри високу популярність велосипедного транспорту серед мешканців.

Системи навігації та інформування

- Обмежена наявність інформаційних табличок, вони є лише біля пам'яток культурної спадщини і міських закладів культури.
- Відсутність інформації про екстрені служби: немає візуальної інформації та телефонів для виклику.
- Брак вказівників маршрутів для людей з інвалідністю: немає спеціалізованої інформації та покажчиків для людей з інвалідністю.
- Відсутність тактильних табличок з інформацією шрифтом Брайля, що ускладнює доступність інформації для людей з порушенням зору.

- Громадська вбиральня знаходиться поблизу, але є брак показчиків місця її розміщення і під питанням рівень її інклюзивності.

Зручність і комфорт середовища життєдіяльності

- Недостатній захист від сонця на майданчиках і площах.
- Недостатність обладнання на майданчиках для різних вікових груп.
- Доступність для різних вікових груп: дитячий майданчик призначений переважно для дітей дошкільного віку, немає обладнання для дітей віком 7-12 років і старше.
- Відсутні питні фонтанчики на території, що обстежувалась.
- Відсутність маркування та інформаційного забезпечення території для незрячих та нечуючих людей.
- Лави в сквері на площі Гоголя не обладнані поручнями і спинкою.

Безпека

- Щільне озеленення і наявність високих живоплотів створює візуальні перепони для огляду території скверу на площі Гоголя. Територія не перебуває під наглядом.
- Територія закинutoї двоповерхової історичної будівлі старої електростанції на непарному боці вулиці Шевченка біля території костьолу може бути небезпечною для перехожих в темний час доби.
- Територія вздовж берега річки Остер має низький рівень благоустрою і недостатній рівень освітленості, заросла самовисівними насадженнями, що робить її безлюдною і небезпечною.
- Відеонагляд присутній лише на площі І.Франка та біля входів до окремих закладів, але відсутній в потенційно небезпечних місцях.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПРОПОЗИЦІЇ

3.1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ ПІДХОДІВ

Основне метою роботи було з'ясувати, які проблеми існують у різних категорій людей в будь-якому віці в користуванні громадськими просторами територіальних громад, а також запропонувати реконструктивні заходи, щоб задовольнити їх потреби і забезпечити доступність, безпечність та комфортність середовища.

Оптимальними в такому випадку є рішення, що знаходяться в рамках концепції універсального дизайну, яка складається з двох аспектів:

- відповідальне споживання – надання повного спектру обслуговування з послугами, якими може скористатися якомога більше людей;
- дизайн, що адаптується – той, який мінімізує труднощі, які виникають у деяких користувачів.

Універсальний дизайн – це філософія проєктування простору, предметів чи послуг з огляду на зручність їх використання для якнайширшого кола користувачів та користувачок. Універсальний дизайн незалежний від застосування розумних пристосувань чи спеціалізованого дизайну, але не виключає їх в окремих випадках, коли це необхідно. Відповідно, універсальний дизайн не може у всіх випадках підходити для кожного, адже завжди знайдеться користувач чи користувачка, який або яка за певних обставин не зможе скористатися простором чи пристосуванням. Ця концепція враховує потреби людського різноманіття, роблячи дизайн зручним, безпечним та комфортним для більшості членів суспільства. [14] В універсальному дизайні широко використовується принцип безбар'єрності середовища. Необхідно гарантувати не лише доступність, а й комфортність для мешканців, почуття безпеки, взаємодію з суспільством тощо. Можна застосовувати різні методи та заходи, але головна їх мета – зробити комфортним проживання в існуючому середовищі для усіх груп.

Це означає, що під час нового проєктування, або в умовах реконструкції існуючого середовища, необхідно одразу враховувати інтереси і потреби всіх категорій користувачів. Наприклад, це означає робити пандус та сходи, або одразу відмовитися від сходинок, що буде зручним для усіх. Або робити один дверний отвір, який буде пропускати не лише людину на візку, а й маму з візком, або людину з великими сумками, або ж просто кремезну людину.

Далі представлені деякі загальні рекомендації і пропозиції щодо реконструкції існуючого середовища з врахуванням гендерно-чутливих підходів до проєктування.

3.1.1. Безпроблемне пересування

Мешканці – це найбільша цінність кожного населеного місця, тож необхідно турбуватися про зручність та безпечність їх пересування. Територія вулиць повинна бути облаштована тротуарами, а громадські простори додатково мають бути облаштовані пішохідними доріжками, прокладеними по найбільш зручному та оптимальному маршруту.

Для забезпечення безпроблемного пересування всіх груп мешканців по території тротуари з зустрічним рухом повинні бути шириною не менше 1,80 м. Повздовжній уклон пішохідних шляхів не повинен перевищувати 1:20 (5 %). Якщо уклон пішохідних доріжок або тротуарів перевищує 5 %, слід передбачати спеціальні пологі обхідні шляхи. На ділянках, де уклон пішохідних доріжок більше ніж 5%, необхідно влаштовувати зовнішні сходи і пандуси. Сходи повинні дублюватися пандусами. Поперечний уклон шляху руху слід приймати в межах 1-2 % . [13].

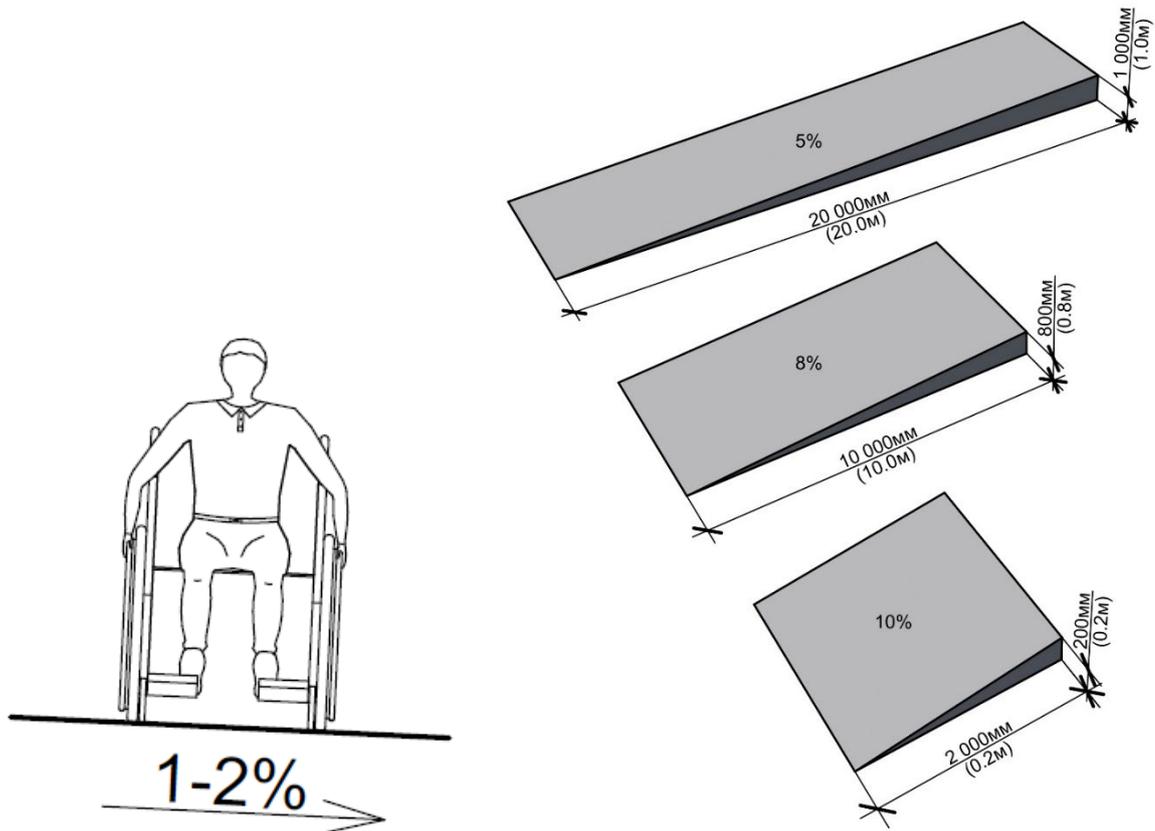

Рис. Допустимий ухил тротуару

Згідно ДБН Б.2.2-12:2019, п.6.1.10 [15] допускається суміщення доріжок для руху інвалідних візків з пішохідними доріжками за умови організації відокремлених велосипедних доріжок. Ширина пішохідних доріжок і тротуарів, які забезпечують рух осіб з особливими потребами та похилого віку на кріслах-візках, повинна бути не менше 1,8 м при двосторонньому русі та 1,2 м – при односторонньому. Величина

ухилів пішохідних доріжок і тротуарів не повинна перевищувати: поздовжніх – 40 %, поперечних – 10 %.

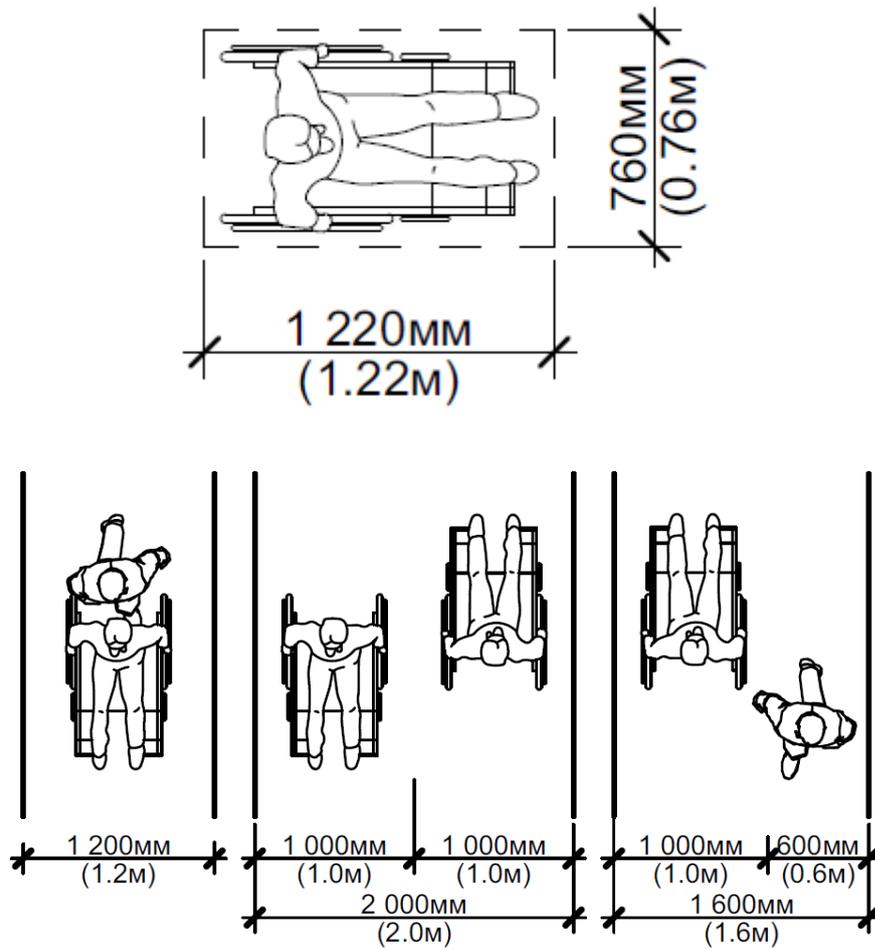

Рис. Габарити майданчиків і тротуарів для проїзду крісла колісного

На тротуарі не повинно бути сходів, вибоїн, а щілини між тротуарними плитами чи у різного виду решітках повинні бути не більше 1,5 x 1,5 см.

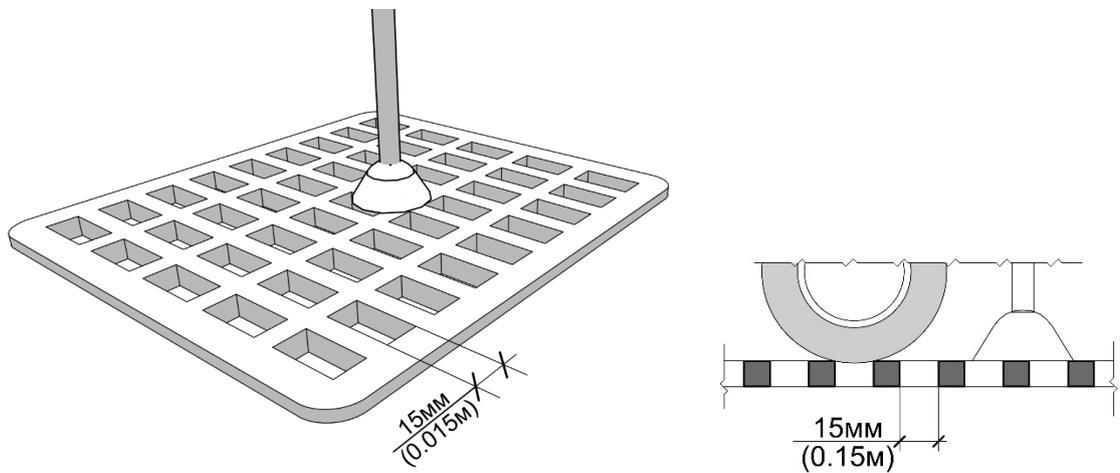

Рис. Схема влаштування водовідвідних лотків. [13]

Висоту бордюрів по краях пішохідних шляхів на ділянці рекомендується приймати 2,5 см і не більше 4 см.

На прилеглий території, в усіх місцях перетину пішохідних шляхів/тротуарів з проїздами проходи мають бути по усій ширині тротуару, без бордюрів, з плавними ухилами не більше 1:12.

Для забезпечення безперешкодного проходу для людей з вадами зору на пішохідні шляхи/тротуари не повинні виступати кущі та звисати гілки дерев, вивіски чи інші предмети нижче від 2,10 м. Якщо на території або ділянці є підземні чи надземні переходи, то їх необхідно обладнати пандусами чи підйомними пристроями або забезпечити надземний прохід.

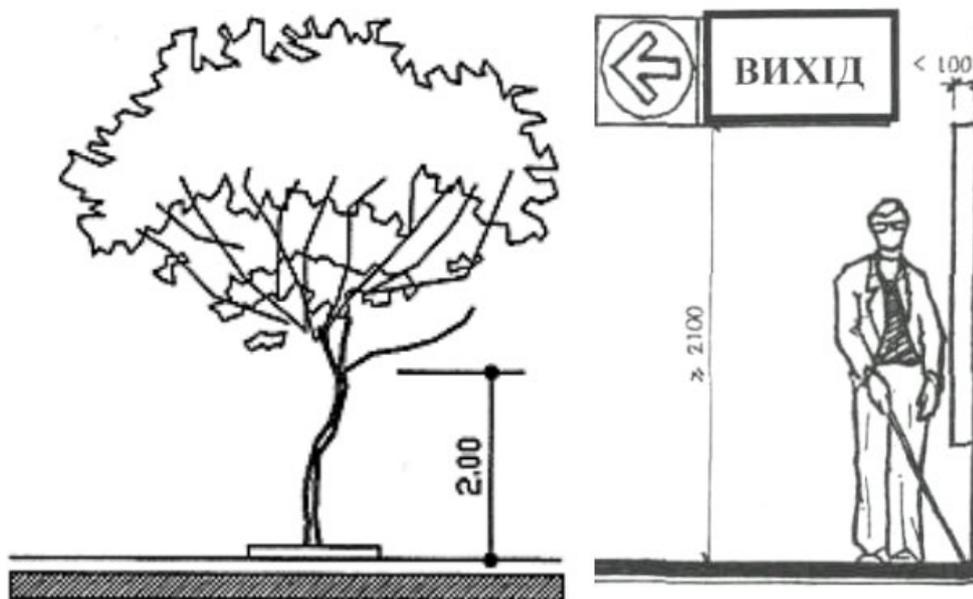

Рис. Схема допустимого розміщення вивісок і виступаючих елементів

Елементи благоустрою, які можуть бути перешкодою для людей з порушенням зору, слід розміщувати в одну лінію поза пішохідною зоною. Рекомендується використовувати такі позначки: чорний та жовтий - для позначення перешкод (напр. стовпів, вказівних знаків). Для маркування використовуються стійкі фарби, на колір яких не впливають погодні умови. Щоб забезпечити доступність для людей з порушенням зору, застосовують орієнтаційні підказки й контрастні предмети, завдяки чому вони легше орієнтуються у просторі. Рекомендовані кольори: жовтий - червоний, білий - синій). Контрасти використовують коли необхідно вказати напрямок до закладу, для попередження про небезпечні зони або предмети. [19]

Підхід до будівлі, пандус та територія біля входу мають бути звільнені від рекламних стійок, сміттєвих баків тощо для вільного пересування.

3.1.2. Контрастне та тактильне покриття

На території населеного пункту на пішохідних шляхах, об'єктах інженерно-транспортної інфраструктури, земельних ділянках (прилеглий території) об'єктів, будівель та споруд громадського призначення всі перешкоди (уступи, сходи, пандуси, дерева, освітлювальне, інформаційне і вуличне технічне обладнання, а також край тротуару в зонах зупинок громадського транспорту і переходів через вулицю) треба виділяти смугами уніфікованого тактильного та контрастного по краю покриття.

Тактильні смуги є засобом безпеки, орієнтування, отримання інформації для осіб із порушенням зору та інших маломобільних груп населення.

Тактильні смуги, як засіб сигналізації або орієнтування для осіб з порушенням зору та інших користувачів повинні попереджувати про різні види небезпеки або перешкод при пересуванні на шляхах руху до (на) об'єктів(-ах) соціальної, інженерно-транспортної інфраструктури, пішохідних шляхах, прилеглою до об'єктів територією та в інтер'єрах об'єктів. Тактильні смуги повинні забезпечити інформацію щодо початку та закінчення руху, зміни напрямку руху, відображення місця посадки до транспортних засобів, місць отримання товарів, послуг, довідкової чи іншої інформації.

У місці розміщення тактильних смуг не повинні розташовуватися об'єкти або перешкоди (каналізаційні решітки, люки, стовпи, обмежувачі руху транспорту, МАФи). Тактильні смуги не повинні перешкоджати руху чи створювати бар'єри чи небезпеку для всіх категорій користувачів. Тактильні смуги повинні застосовуватись трьох типів: попереджувальні, спрямовуючі та інформаційні. Тактильні смуги можуть бути зовнішні (на елементах доріг і вулиць населених пунктів у визначених місцях), і внутрішні (на поверхні підлогового покриття, стінах громадських будівель і споруд, окремих стояках). За принципом встановлення тактильні смуги поділяються: на стандартні та спеціальні.

Стандартні тактильні смуги – це зовнішні та внутрішні смуги зі звичайних (типових) елементів середовища. Зовнішні стандартні тактильні смуги – це: бордюрний камінь, газон, пішохідна доріжка, яка має з одного чи двох боків різне за фактурою покриття зі стандартних матеріалів, комбіноване покриття, коли на пішохідних шляхах покладені різні типи тротуарної плитки, бруківки, асфальту, що відрізняються тактильно і за кольором. Стандартні тактильні смуги при дотриманні основних критеріїв щодо тактильності та контрастності, не повинні дисонувати з навколишнім середовищем, в тому числі із об'єктами історичної та культурної спадщини. Стандартні (природні) тактильні орієнтири мають бути основними тактильними засобами для орієнтування. [13, 18]

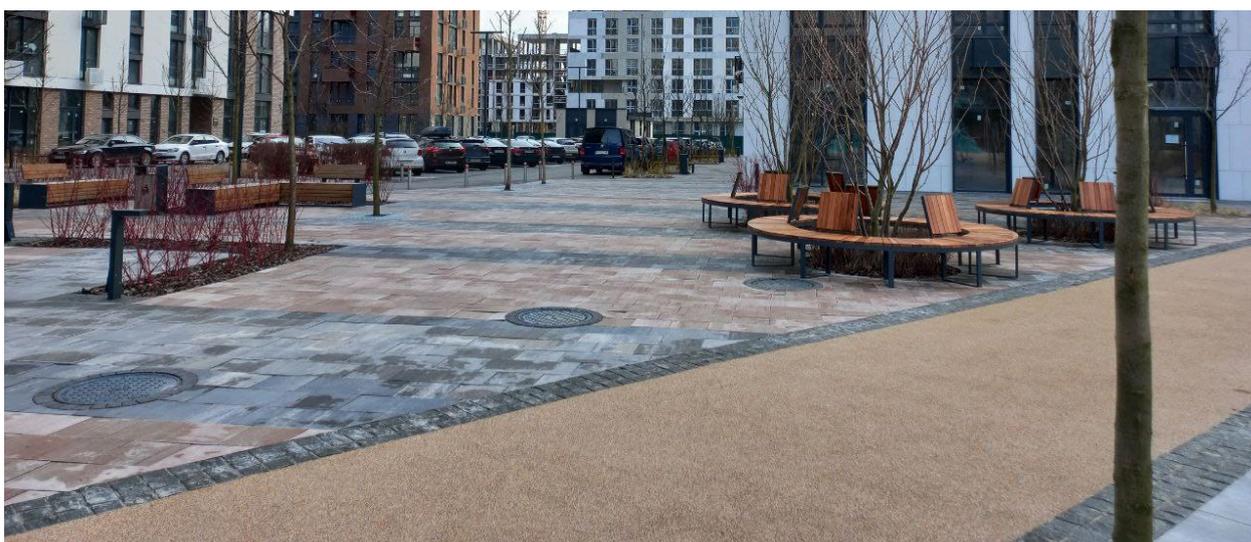
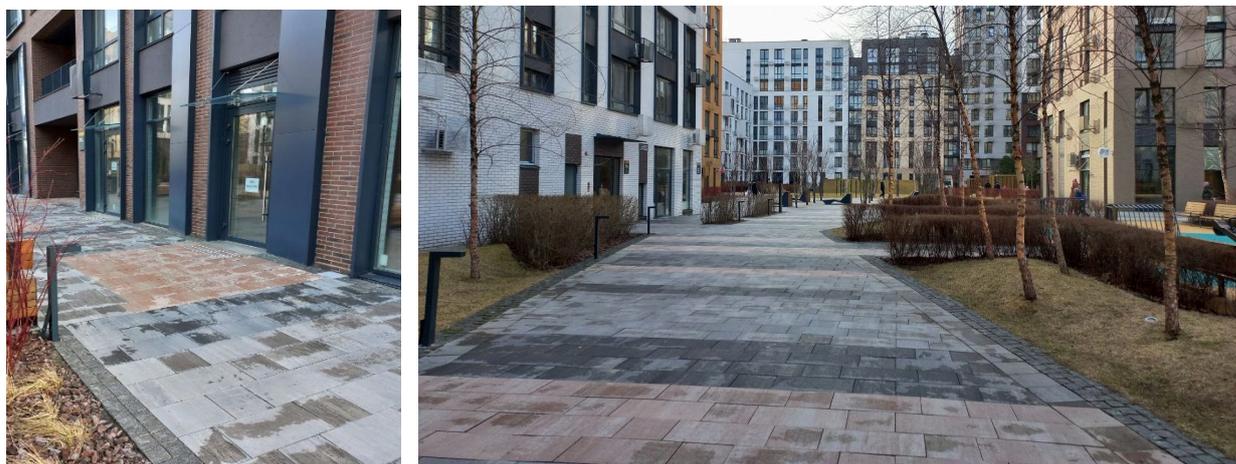

Рис. Приклади стандартних тактильних смуг

Спеціальні тактильні смуги – це тактильні поверхні, виготовлені зі спеціальних тактильних індикаторів. [13]

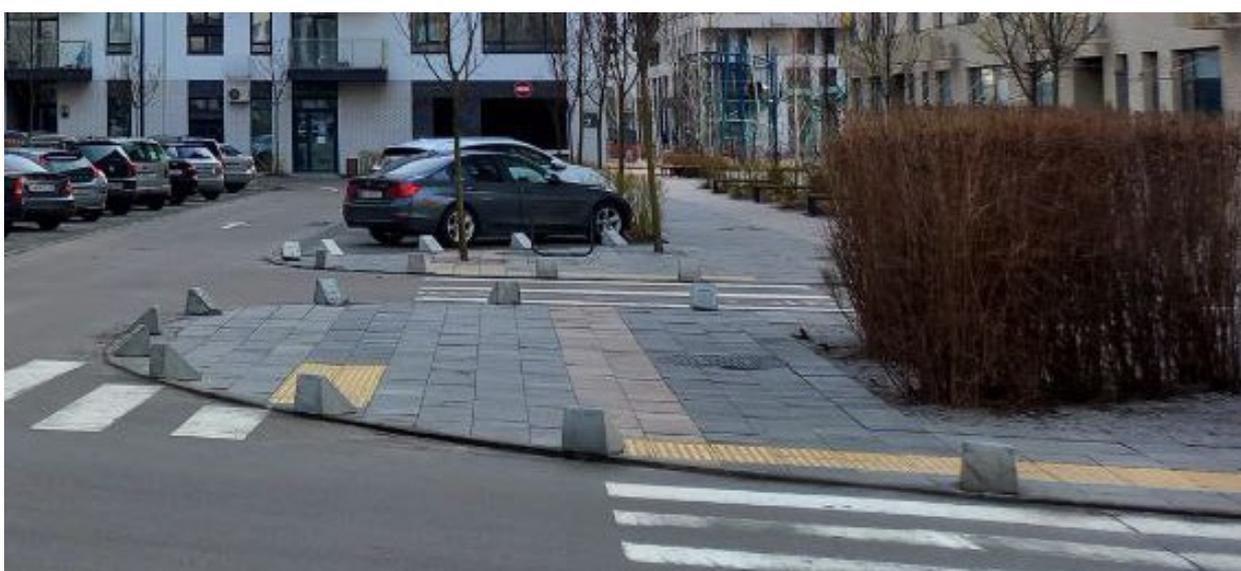

Рис. Приклади спеціальних тактильних смуг

Рис. Приклади спеціальних тактильних смуг

Спеціальні тактильні смуги умовно розподіляють за типом рифу [18]:

- тип рифу «поздовжні паралельні лінії» використовують для направляючих спеціальних тактильних смуг;
- тип рифу «зрізаний конус» використовують для попереджувальних спеціальних тактильних смуг.

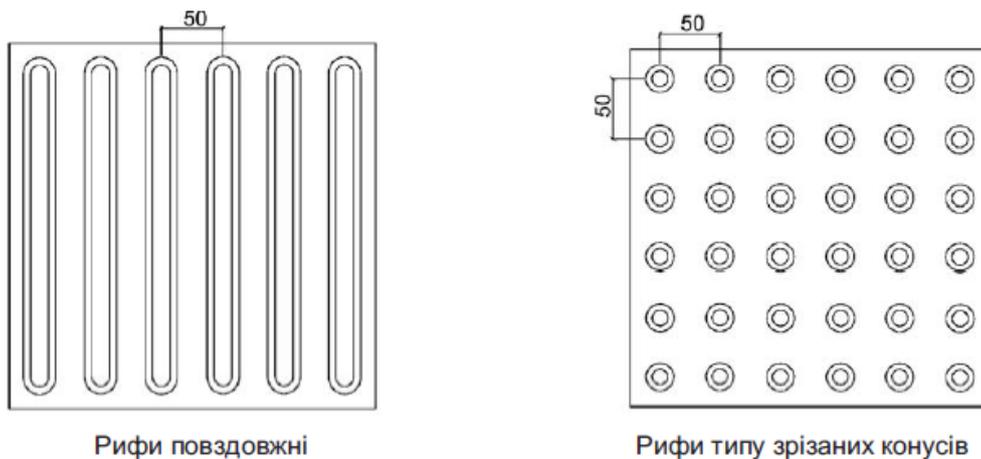

Рис. Спеціальні тактильні індикатори (плити). [13]

Слід зазначити, що значення типу рифу є досить умовним, а основну необхідну людині з порушеннями зору інформацію надає саме тактильне співвідношення фактур, наявне у певному місці. Так, на місце розташування наземного пішохідного переходу може вказувати інформаційна тактильна смуга з рифом «поздовжні лінії», а інформаційна тактильна смуга, яка вказує на місце розташування острівця безпеки, наявність на пішохідному шляху зупинки громадського транспорту, місце зміни напрямку руху направляючої тактильної смуги, може мати риф «зрізаний конус».

Головною вимогою щодо спеціальних та стандартних тактильних смуг є те, що вони повинні тактильно відрізнятися від основної поверхні, на яку їх встановлено, тобто мати тактильне співвідношення (тактильний контраст) та бути відчутними за допомогою білої тростини або підшви взуття. Встановлені

тактильні смуги також, за можливості, повинні контрастно відрізнятися за кольором від поверхні, на яку їх встановлено. Вимога щодо співвідношення кольорів є особливо важливою у разі поєднання тротуару та велодоріжки. Поверхня спеціальних тактильних смуг повинна бути шорсткою, мати підвищену зносостійкість до інтенсивного механічного впливу (механічної дії), мати антиковзкі властивості при потраплянні на неї атмосферних опадів. У місці розміщення тактильних смуг не повинні бути розташовані жодні об'єкти або перешкоди (каналізаційні решітки, люки, стовпи, обмежувачі руху транспорту, малі архітектурні форми тощо). [18]

Тактильне покриття повинне починатися на відстані не менше ніж за 0,8 м до перешкоди, краю вулиці, початку небезпечної ділянки, зміни напрямку руху тощо.

До організації простору і укладанні тактильної плитки є певні вимоги, які обов'язково слід дотримуватися:

- спеціальна тактильна плитка з поздовжніми рифленнями монтується для того, щоб повідомити про напрямок руху;
- конусоподібний покажчик на плитці говорить про те, що людина наближається до крайніх сходинок сходів;
- плити з квадратними рифленнями встановлюють у місцях перед перешкодами;
- діагональне рифлення у напрямку вліво або вправо вказує на відповідний поворот.

Попереджувальну тактильну смугу слід застосовувати для попередження про бар'єр, небезпеку, перешкоду. Спеціальні попереджувальні тактильні смуги повинні бути завширшки не менше ніж 0,4-0,6 м та мати рельєф у вигляді зрізаних конусів заввишки 0,004-0,005 м. Початок попереджувальної тактильної смуги повинен знаходитись не менше ніж за 0,8 м до перешкоди.

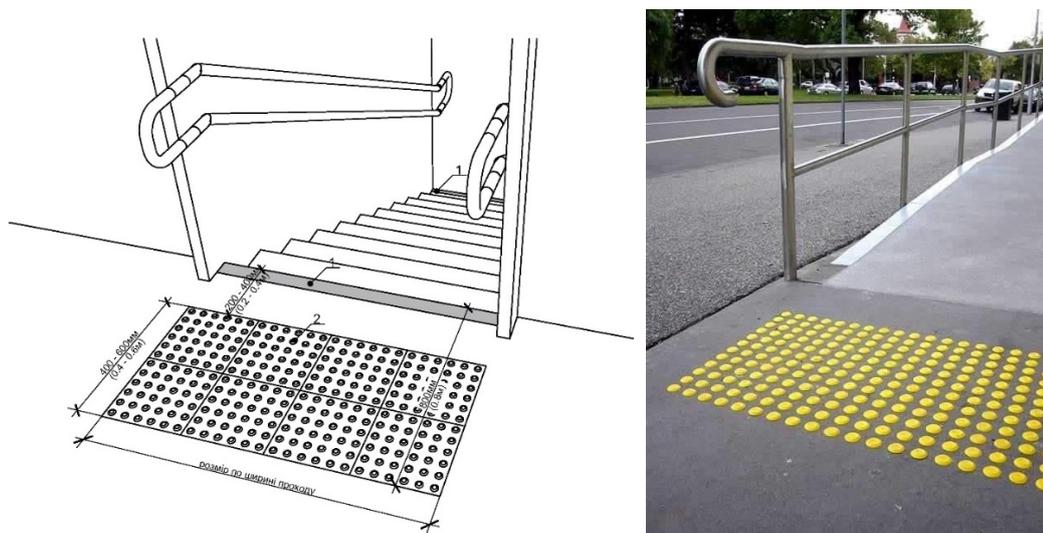

Рис. Застосування попереджувальної тактильної смуги перед початком сходів/пандусом.

Попереджувальні тактильні смуги повинні мати ширину відповідно до ширини перешкоди на шляху руху. Попереджувальні тактильні смуги обов'язково встановлюються паралельно відносно бар'єру (перешкоди): у місцях пониження бордюрного каменю перед виходом на проїзну частину, по ширині розмітки пішохідного переходу, перед наземним чи підземним переходом, по краю платформи на залізничному транспорті, метрополітені, автовокзалі, перед початком сходів, пандусів, перед загальним входом або виходом до об'єкта чи прилеглої території, на початку та в кінці пониження або підвищення пішохідного шляху. [13]

Основною проблемою при прокладанні тактильних смуг на вулицях українських міст є недотримання вимоги тактильного співвідношення фактур різних елементів, що розташовані на поверхні, якою прямує незряча людина. Як приклад, спеціальні тактильні смуги прокладають на фігурному елементі мощення «Старе місто», який має фаску, або брукувці. Розрізнити фактуру фаски такої плитки і фактуру тактильної смуги на дотик за допомогою білої тростини фактура майже неможливо, оскільки вони відчують майже як єдине покриття. практично не відчутні на дотик, оскільки відсутня різниця фактур – тактильне співвідношення двох елементів, розташованих поруч на поверхні, якою прямує людина.

Фото. Приклад некоректного застосування тактильної смуги.

Направляюча тактильна смуга повинна забезпечувати вільне орієнтування для пошуку необхідного та безпечного напрямку руху осіб з порушенням зору та інших користувачів. Смуга спеціальної направляючої тактильної смуги повинна бути завширшки не менше ніж 0,3 м, мати рельєфний вигляд повздовжніх (паралельних один одному) рифів або ребер. Спеціальні направляючі тактильні смуги слід встановлювати лише на тих об'єктах, де відсутні яскраво виражені чи зрозумілі стандартні тактильні смуги, або якщо необхідно, прокласти маршрут до конкретного об'єкта. Направляючі тактильні смуги повинні бути встановлені на площах, у громадських просторах, на шляхах до об'єктів громадського призначення, транспорту та транспортної інфраструктури. [13]

При примиканні смуг одна до одної мінімальна довжина променя тактильної смуги повинна становити не менше ніж 1,2 м. Це пов'язано з довжиною білої тростини, яку використовує незряча людина для переміщення відкритими просторами – 1,0 – 1,2 м. Два чи більше променів тактильних смуг довжиною менше ніж 1,2 м при примиканні один до одного можуть тактильно «не прочитатися» наконечником тростини, особливо коли є декілька поворотів «направляюча – попереджувальна – направляюча» смуги. Аналогічно при прокладанні паралельно тактильних смуг відстань між ними повинна бути не менше ніж 3,0 м для уникнення «тактильного шуму» і дезорієнтування. [18]

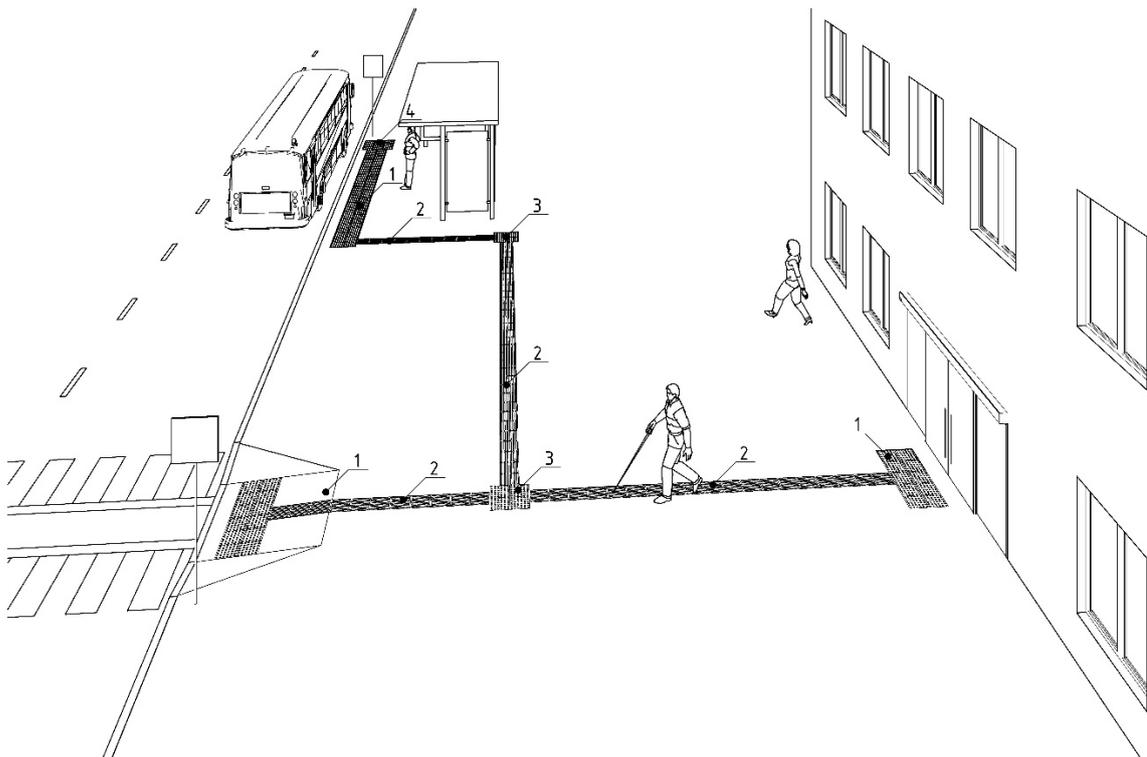

Рис. Приклад застосування направляючої тактильної смуги. [13]

Риф спеціальної тактильної смуги повинен виступати над поверхнею не більше ніж на 0,005 м. Неприпустимим є встановлення на поверхню пішохідного шляху тактильного індикатора, який, окрім висоти рифу, має додаткову висоту над поверхнею пішохідного руху, тобто поверхня тактильного індикатора, окрім рифу, повинна бути заглиблена у поверхню руху. [18]

Оптимальною шириною спеціальної направляючої тактильної смуги 0,3 м, а спеціальна попереджувальна тактильна смуга повинна бути завширшки 0,3 – 0,6 м. Попереджувальна тактильна смуга повинна бути встановлена за усією шириною перешкоди або за усією шириною подальшого шляху руху, наприклад, довжина тактильної смуги має дорівнювати ширині пішохідного переходу, сходів або дверного отвору, перед якими вона встановлена.

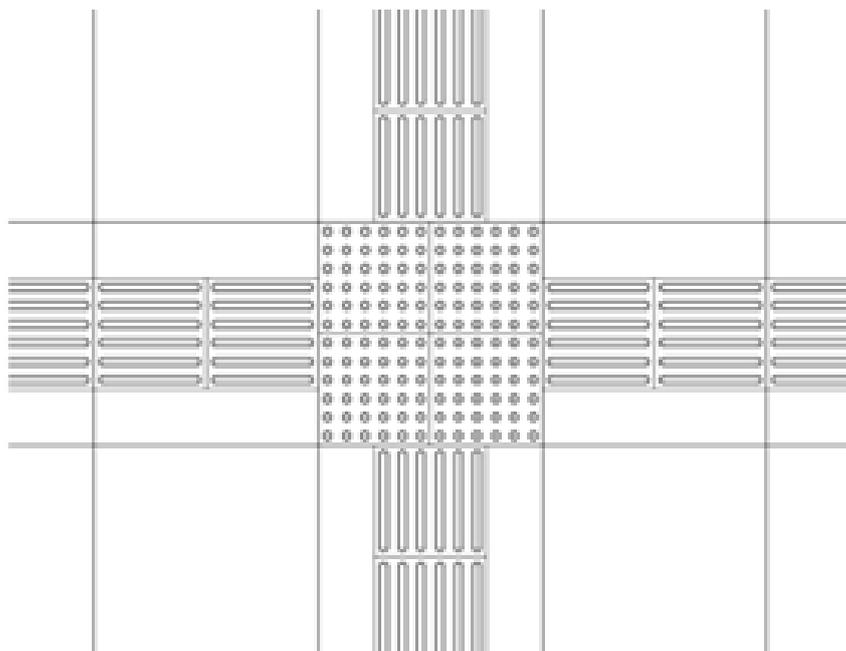

Рис. Приклад розміщення спеціальної направляючої тактильної смуги

Спеціальна інформаційна тактильна смуга, яка вказує зміну напрямку руху чи розходження в різні боки направляючої тактильної смуги, повинна мати розмір не менше ніж $0,6 \times 0,6$ м, а оптимальним для визначення буде розмір – $0,9 \times 0,9$ м.

Попереджувальні тактильні смуги обов'язково мають бути встановлені паралельно до бар'єру (перешкоди) та під кутом 90° відносно подальшого необхідного шляху руху у місцях [18]:

- пониження бордюрного каменю перед виходом на проїзну частину, за шириною розмітки пішохідного переходу;
- перед входом до наземного чи підземного переходу;
- уздовж краю платформи на залізничному транспорті, автовокзалі, у метрополітені, на посадкових майданчиках зупинок громадського транспорту, перед початком сходів, пандусів;
- перед загальним входом або виходом до об'єкта чи прилеглої території;
- на початку пониження або підвищення пішохідного шляху тощо.

3.1.3. Пандуси, пологі з'їзди

Необхідно влаштовувати пандуси або пологі з'їзди до будівлі. Також необхідно влаштовувати з'їзди з тротуарів, особливо на територіях наземних пішохідних переходів, біля закладів громадського призначення, на з'їздах з пішохідних тротуарів тощо. Це не тільки зробить середовище більш доступним, але й більш безпечним. Такими з'їздами або пандусами зможуть користуватися не лише люди з інвалідністю, а й наприклад вагітна жінка, чи людина з важкими пакетами.

Згідно ДБН Б.2.2-12:2019, п.6.1.10 [15] до спеціалізованих житлових будинків, а також будинків з квартирами в перших поверхах для маломобільних груп населення слід передбачати проїзди, суміщені з тротуарами, при їх довжині не більше 150 м і загальній ширині не менше 4,2 м. Доріжки для проїзду інвалідних візків необхідно прокладати за основними напрямками руху людей з інвалідністю у межах населених пунктів або їх районів до відповідних установ охорони здоров'я, соціального забезпечення, торгівлі, фізкультури тощо, при цьому необхідно передбачати обладнання перехресть (пандуси – з'їзди, світлофори), а також застосування тактильних поверхонь для орієнтації людей з вадами зору.

Пропускна ширина пологого з'їзду має бути 1,2 м, але не менше 90 см. Рекомендовані ухили пологого з'їзду повинні бути:

- фронтальний – 1:12;
- бічні – 1:10.

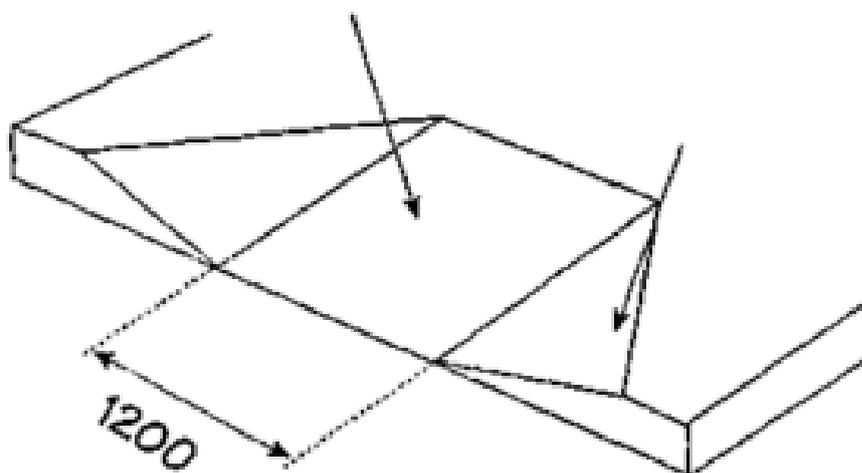

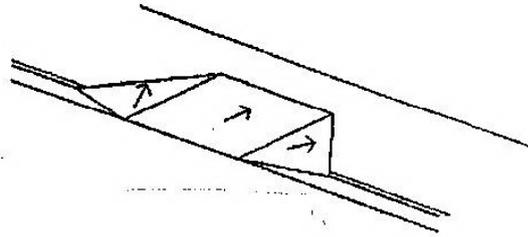
Рис. Схема пологого з'їзду

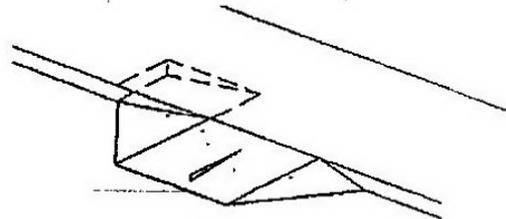
Рис. Схема встановлення пониженого бортового каменю в місці примикання тактильних поверхонь тротуару і проїжджої частини

Пологі (похилі) з'їзди бувають трьох типів:

стандартний: з'їзд з трьома похилими сторонами, які вбудовані у тротуар. Це забезпечує безперешкодний проїзд у трьох напрямках (фронтальному і бічних).

прилаштований: допускається лише на автостоянках. Він примикає до тротуару трьома сторонами, що забезпечує виїзд з трьох напрямків.

односкатний: має лише один ухил. Через те, що з обох боків пандуса виступають бордюри, він є небезпечним для користувачів візками й пішоходів.

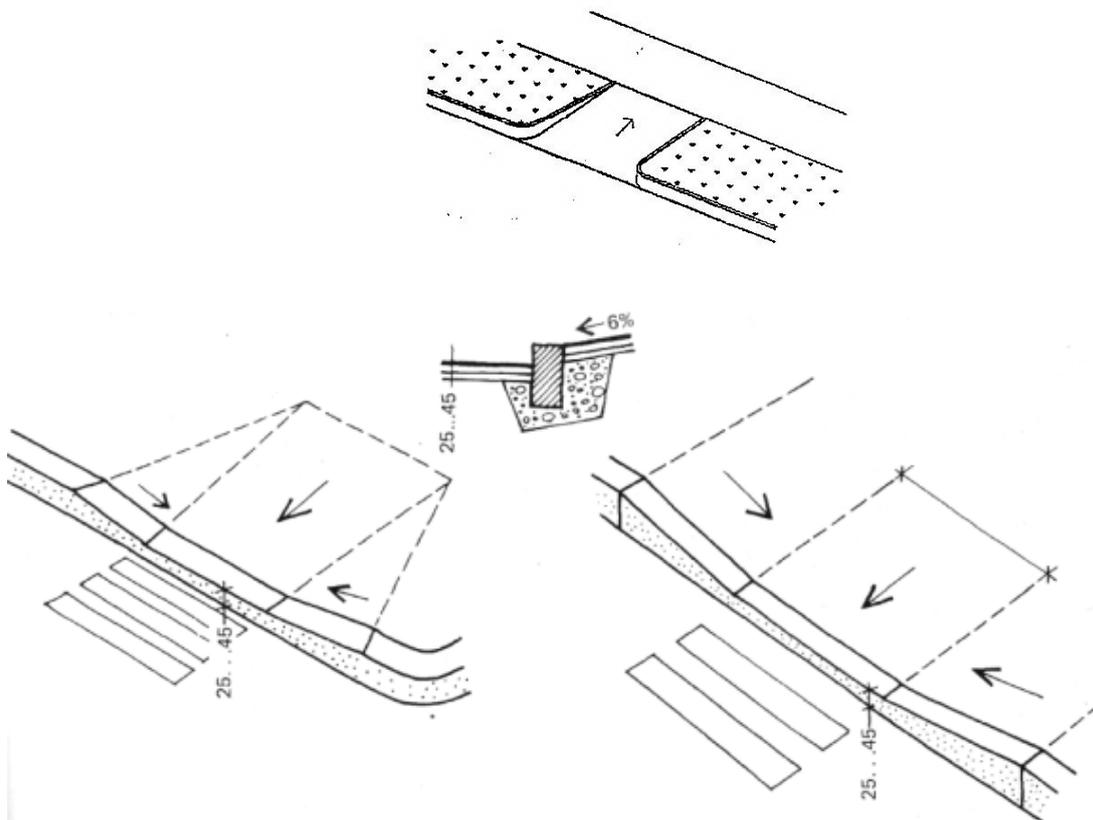

Рис. Пологий з'їзд на пішохідному переході

Пандусом називають гладкий похилий шлях, який забезпечує сполучення приміщень, що знаходяться на різних рівнях. Пандусам додають ухил від 50 до 120 (1:12-1:15). Пандуси складаються з похилих гладких елементів і площадок. Можуть бути одно маршеві, прямо- і криволінійні у плані. Одномаршеві прямолінійні пандуси утворюються похилими площинами, що спираються на площадки чи конструкції перекриттів. При цьому можна виділити наступні конструкції: прогони, балки, настили. Двомаршеві пандуси мають косоурні і майданчикові балки, по яких укладають збірні залізобетонні плити чи монолітний залізобетон. Криволінійні пандуси виконують з монолітного залізобетону.

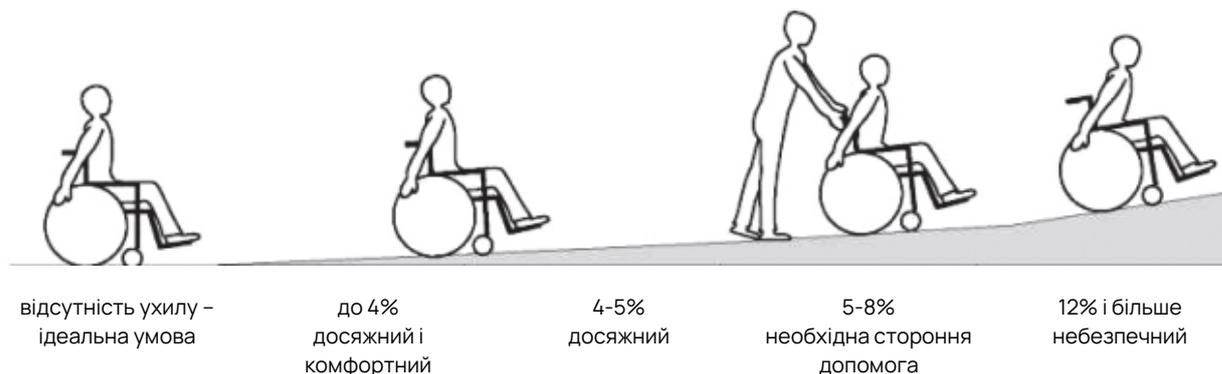

Рис. Ухил пандуса

Чиста підлога пандусів повинна мати неслизьку поверхню (асфальт, цемент, релін, килимова доріжка тощо). Огородження пандусів виконують так само, як і для сходів. [37] Вхідні двері повинні відчинятися у бік, протилежний пандусу.

Пандуси необхідно облаштовувати поруччями зі зручним обхватом рукою. Таке поруччя доцільно робити круглої форми, діаметром 35-45 мм. На пандусі поруччя слід розташовувати на ширині 1,2 м і на висоті 900, 700 та 500 мм. Поручні мають розміщуватись з обох боків пандусу, мати безперервну поверхню, контрастний колір з тлом, бути не ковзкими і не мають містити гострих або абразивних елементів. [14]

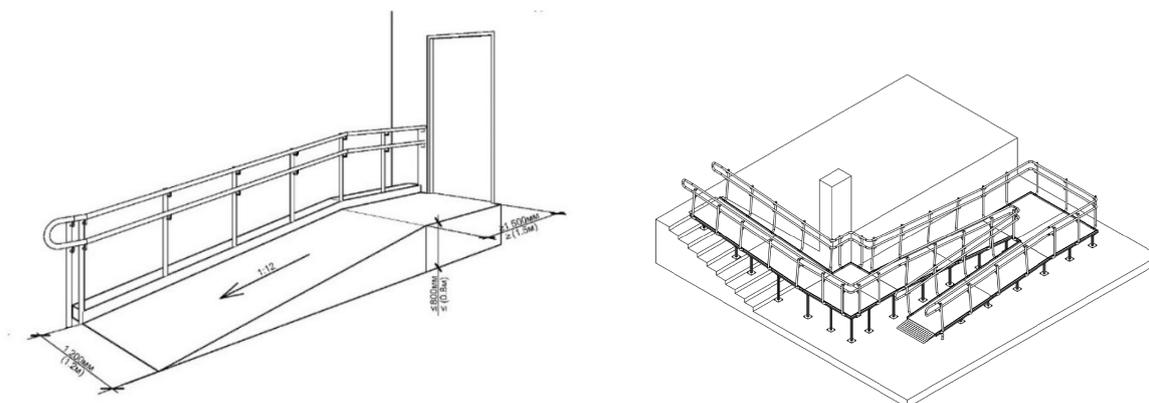

Рис. Варіанти конструкції пандуса (прямі і з поворотом)

Якщо висота підйому понад 0,8 м, потрібно облаштовувати горизонтальні майданчики, де можна було б перепочити при підйом та збавити швидкість при спускові людини, що користується кріслом колісним. В такому випадку пандус буде не прямим, а з поворотом на 90° або на 180°.

Параметри розворотного майданчика на початку та в кінці пандуса:

- на 90° повинні бути не менше 1,3 X 1,3 м;
- на 180° - не менше 1,3 X 1,5 м;
- на 360° потрібна площадка не менше 1,5 X 1,5 м.

Для покриття пандуса необхідно використовувати жорсткий, не ковзкий і легкий у догляді матеріал. На початку і в кінці пандуса повинна розміщуватись контрастна за кольором текстурна маркувальна смуга з мінімальною шириною 0,60 м щоб сповіщати людей з порушеннями зору про розташування пандуса. Необхідно також забезпечити ефективну дренажну систему з метою запобігання накопиченню води.

3.1.4. Зовнішні сходи та підйомники

Перед сходами в обов'язковому порядку слід розмістити спеціальну тактильну смугу, яка дасть зрозуміти, що попереду перешкода.

Сходи зі слизьким покриттям потребують переоблаштування. Одним з таких способів є встановлення алюмінієвих рифлених смуг. Їх кріплять посередині ступені за допомогою клею або саморізів. Металеві смуги можуть витримати кілька сезонів інтенсивної експлуатації, по мірі зношування їх замінюють. Іншим способом є встановлення гумових накладок. Їх монтують на краю сходинок, що є найнебезпечнішим місцем. Крім функції безпеки, такі накладки захищають краї плитки від неминучих сколів. Про проблему ковзання можна потурбуватися заздалегідь, придбавши рифлену плитку. Такий варіант дозволить вирішити проблему з опадами у вигляді дощу і слабкого снігу.

У просторі перед сходами слід передбачати попереджувальне маркування рельєфним іншоструктурним покриттям, глибина якого повинна бути 450-500 мм, а ширина відповідати ширині сходинки; зовнішній край цього покриття має прилягати до основи сходинки і контрастувати з нею. Першу та останню сходинки в приміщеннях і ззовні будинку слід фарбувати яскраво жовтою фарбою та наносити на них гумове або абразивне покриття.

Сходи повинні бути рівними, суцільними, з підсходинками (лицьова вертикальна частина сходинки), із шорсткуватою поверхнею. Ширину маршів зовнішніх сходів допускається приймати не менше ніж 1,35 м, ширину сходинок – не менше ніж 0,4 м, висоту підйомів сходинок – не більше ніж 0,12 м. Між маршами

сходів слід влаштовувати горизонтальні площадки завширшки не менше ширини сходів і завдовжки не менше 1,5 м. Поодинокі сходинки краще замінювати пандусами. [13]

Сходи, як і пандуси повинні мати з обох боків поручні на висоті 0,7 м і 0,9 м, а в дошкільних закладах, парках, на дитячих майданчиках – додатково на висоті 0,5 м. Поручень до опори має кріпитись знизу (не допускається бокове кріплення). Відстань від бічної стіни 0,045 м, діаметр труби поручня 0,035-0,045 м. Завершальні частини поручня і вгорі, і внизу повинні бути довші маршу або похилої частини пандуса на 0,3 м та мати заокруглення. За ширини сходів 2,5 м і більше слід додатково передбачати розділові поручні. [13]

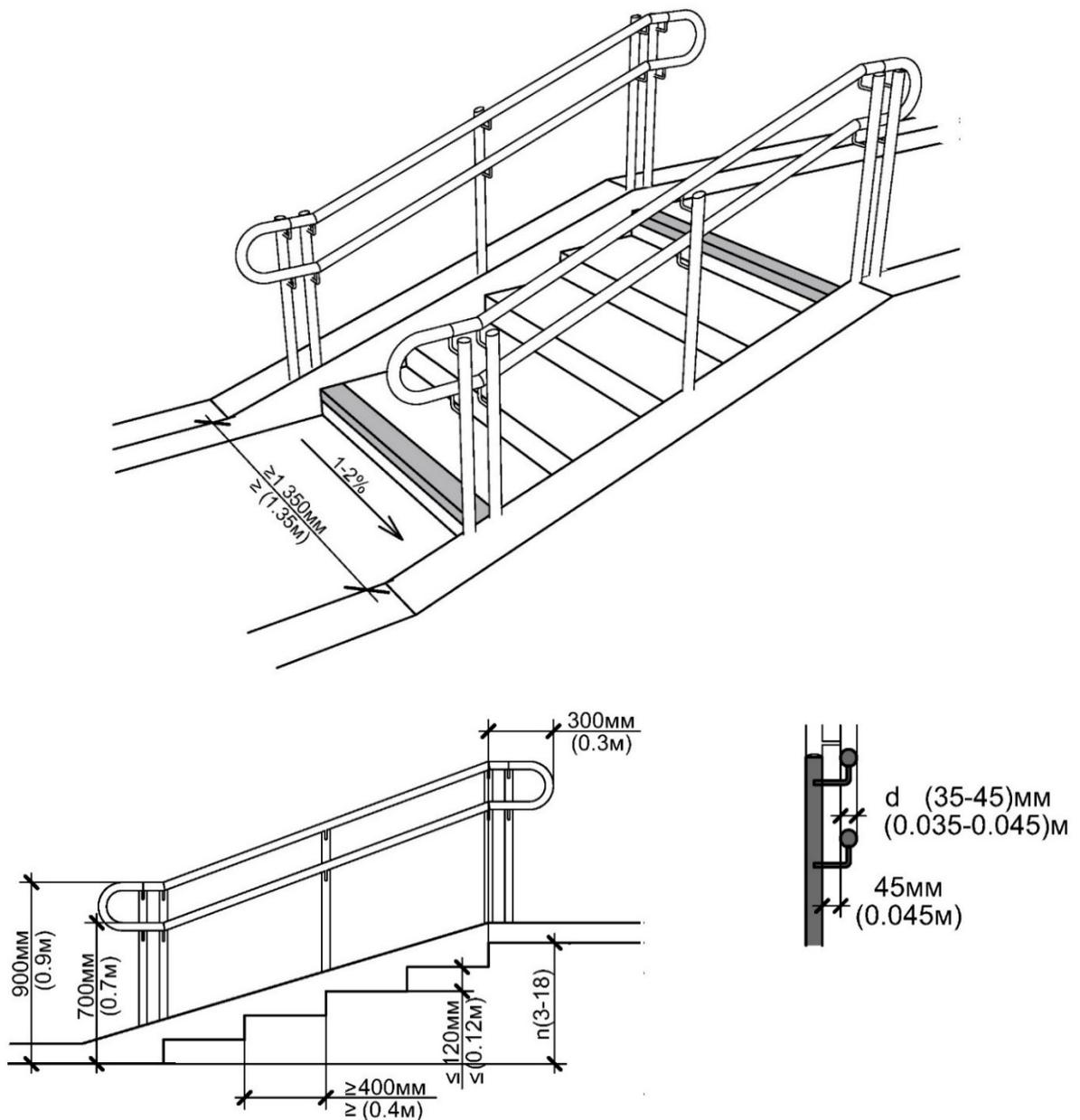

Рис. Вимоги до обладнання сходів поручнями і контрастними маркувальними смугами

Важливим моментом є необхідність розміщення поручнів з обох боків сходового прольоту. Таке рішення буде забезпечувати комфорт для людей з ослабленою функцією однієї руки, яким при підйомі необхідно триматись за поручень з одного боку сходів, а при спуску – з іншого.

Зовнішні сходи слід передбачати за умови наявності ухилу землі у відповідному місці більше 10 %. Зовнішні сходи повинні дублюватися пандусами, а за необхідності – іншими засобами підйому з вертикальним переміщенням або з переміщенням паралельно нахилу сходів та відповідати вимогам ДБН В.2.3-5. [13]

Альтернативою в'їзним пандусам є підйомники, яку можуть бути похилими або вертикальними, гідравлічними або електричними в залежності від конструкції.

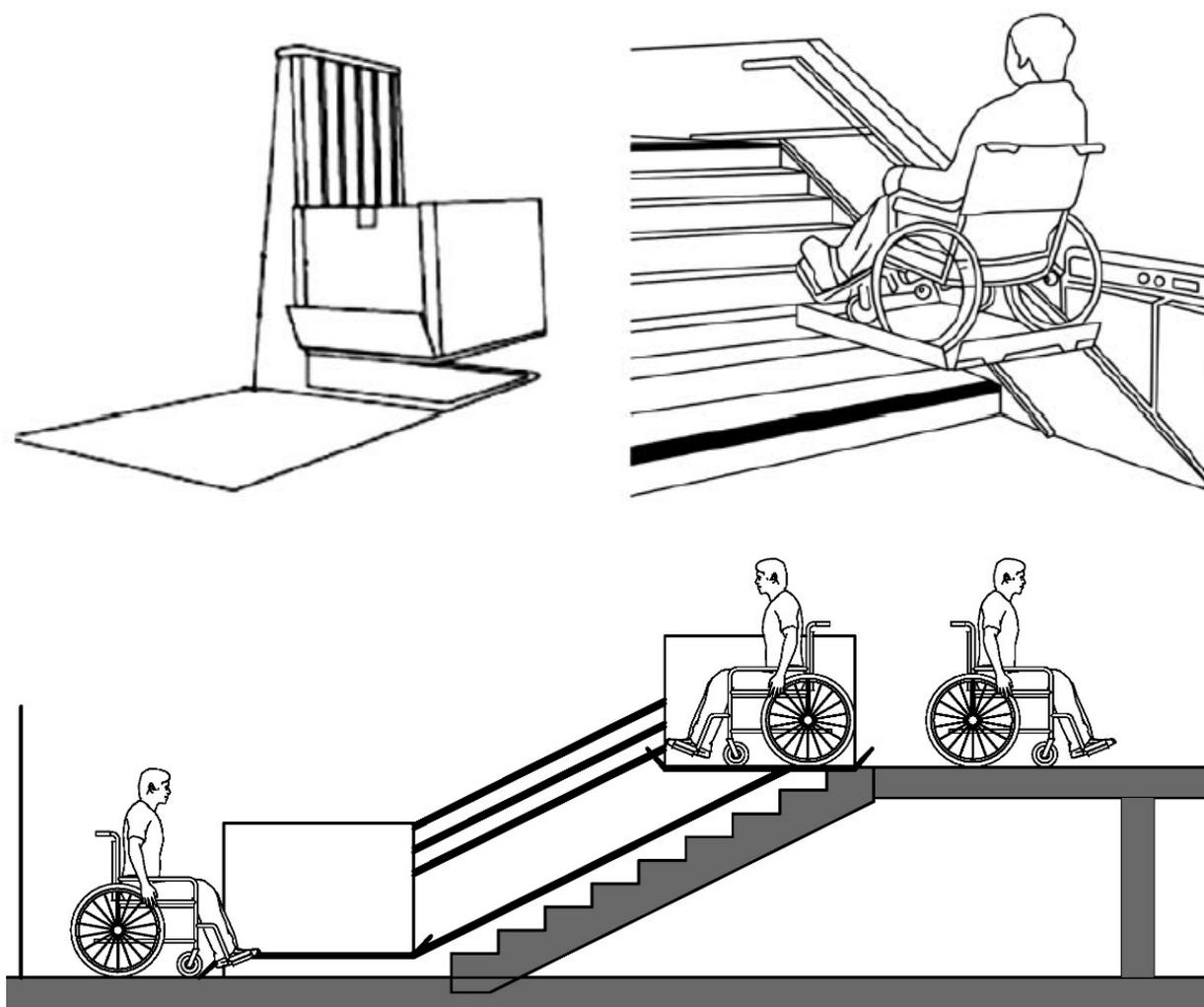

Рис. Схема обладнання сходів похилим підйомником. [13]

Фото. Приклади влаштування підйомників

3.1.5. Пішохідні переходи

Вздовж головних вулиць, по самих популярних маршрутах, а також по маршрутах, які пролягають від житлового будинку до зупинки громадського транспорту, або до об'єктів повсякденного обслуговування, рекомендується робити мощення тротуару спеціальним видом тактильної плитки.

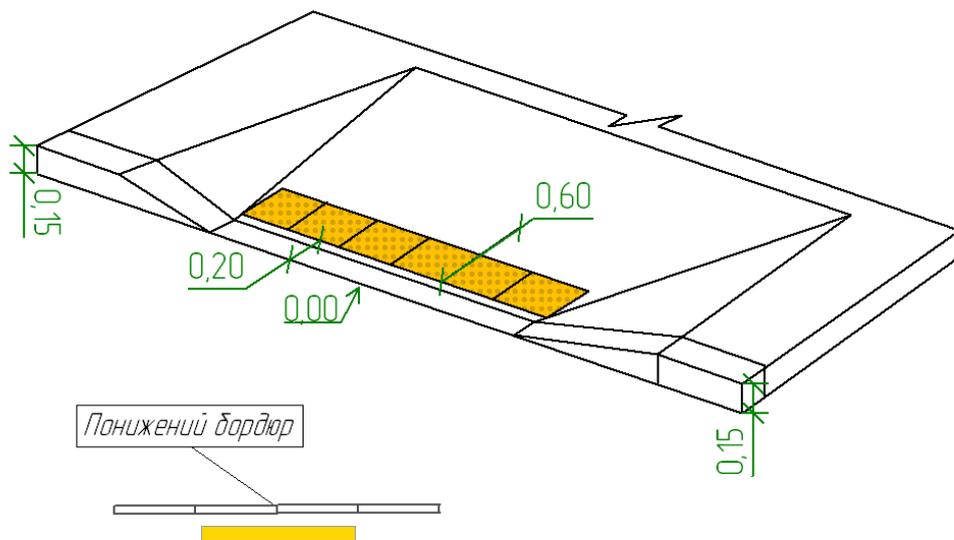

Рис. Типове обладнання пішохідного переходу попереджувальною тактильною смугою

Інформаційною тактильною смугою позначають початок та закінчення, а також місце зміни напрямку руху направляючої тактильної смуги, поворот чи розходження її в різні боки, початок наземного/підземного пішохідного переходу (перехрестя). У місці початку наземного пішохідного переходу (перехрестя) інформаційна тактильна смуга наноситься перпендикулярно до попереджувальної тактильної смуги. Допускаються інші кути примикання, у тому числі у вигляді продовження у відповідному напрямку залежно від планувальних вирішень пішохідних переходів і перехресть. Інформаційна тактильна смуга у

таких випадках наноситься по всій ширині пішохідного шляху. Таким чином також позначаються підземні переходи, початок (закінчення) зупинок громадського транспорту, місця посадки в міський транспорт, пандуси, сходи, вхідні групи. Місце зміни напрямку руху направляючої тактильної смуги, поворот чи розходження її в різні боки позначається інформаційною тактильною смугою завширшки не менше ніж 0,6 м зі зрізаними конусами. [13]

Інформаційна тактильна смуга, прокладена на тротуарі у місці розташування пішохідного переходу, виконує, окрім інформування про місце переходу, функцію направляючу, коли необхідно, використовуючи цю тактильну смугу, знайти напрямок руху до місця розташування попереджувальної тактильної смуги. [18]

Рис. Приклади застосування попереджувальної тактильної смуги перед наземним пішохідним переходом.

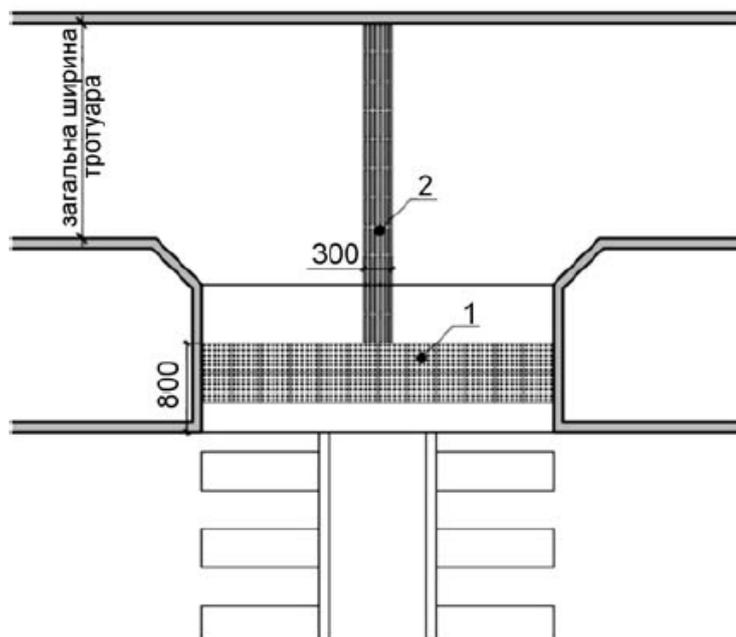

Рис. Застосування тактильних смуг на наземному пішохідному переході. (1 – попереджувальна, 2 – інформаційна) [13]

У місці розташування наземного пішохідного переходу (перехрестя) інформаційну тактильну смугу прокладають перпендикулярно до попереджувальної тактильної смуги, розташованої при виході на проїзну частину. Дозволені й інші кути примикання, у тому числі у вигляді продовження

попереджувальної тактильної смуги у цьому напрямку, залежно від планувальних рішень пішохідних переходів і перехресть. Інформаційну тактильну смугу у такому разі можливо прокладати за усією шириною пішохідного шляху. [19]

На пішохідних переходах в громадських місцях загальноміського значення (головні площі, вулиці), а також в місцях, де проживають люди з порушенням зору доцільно розташовувати світлофори з звуковим сигналом та додатково освітлювати наземні пішохідні переходи в нічний час.

На пішохідних переходах попереджувальну тактильну смугу влаштовують перпендикулярно до подальшого шляху руху за усією шириною пішохідного переходу. Відстань від краю попереджувальної тактильної смуги до крайки проїзної частини не повинна перевищувати 0,2 м. Саме тактильна смуга інформує (попереджує) пішохода про те, де саме закінчується тротуар і починається проїзна частина. Місце розташування колони, опори світлофора, на якій встановлено пристрій керування світлофором, має бути позначене тактильною смугою – попереджувальною та/або інформаційною. [18]

Фото. Обладнання світлофору зі звуковим сигналом і кнопкою увімкнення

3.1.6. Вхідні групи

При влаштуванні вхідних груп слід застосовувати принципи універсального дизайну. Найкращим рішенням є влаштування усіх входів і виходів з будівлі, в тому

числі евакуаційних, врівень з землею без влаштування ганку [13]. При цьому слід передбачати тверде покриття із дренажем та зливостоком.

Майданчик перед входами в будівлю та пандуси повинні бути захищені від атмосферних опадів. Вхідна площадка повинна бути розміром не менше 1,5 x 1,5 м і мати: навіс, водовідведення, а також залежно від кліматичних умов - підігрів.

Якщо висота площадки менше 45 см, поручні та огороження влаштовувати не обов'язково, втім, для безпеки рекомендується встановлювати бортики на відкритих краях сходинок і пандуса, або костур, палка або колесо крісла не зісковзнули з майданчика. [19]

Фото. Приклади універсальних рішень вхідних груп

Зазвичай вхідна зона перед будівлею відіграє роль своєрідного накопичувального майданчика, тому вона повинна бути вільною від перешкод, мати простір для вільного пересування на кріслі колісному і можливість для зручного відкривання дверей. Ширина дверних прорізів не повинна бути меншою за 90 см.

На вході в будівлю і приміщення не повинні бути порогів, або їх висота не повинна перевищувати 2,5 см. Ручки дверей повинні мати зручну форму, щоб можна було легко схопити рукою, а також без зусиль відчинити двері рухом кисті руки або передпліччя. [19] Більш універсальним рішенням для вхідних дверей є вертикальні довгі дверні ручки-скоби.

Вхідні групи мають бути обладнані додатковим освітленням в темний час доби. Біля вхідних дверей необхідно розміщувати таблички з інформацією про об'єкт, режим роботи закладу, в тому числі шрифтом Брайля. Висота розташування кнопок має бути тобто в зоні доступності людини з інвалідністю – 90-110 см. і тактильних табличок

Фото. Приклади рішень входних груп з дверною ручкою-скобою та інформаційними табличками шрифтом Брайля

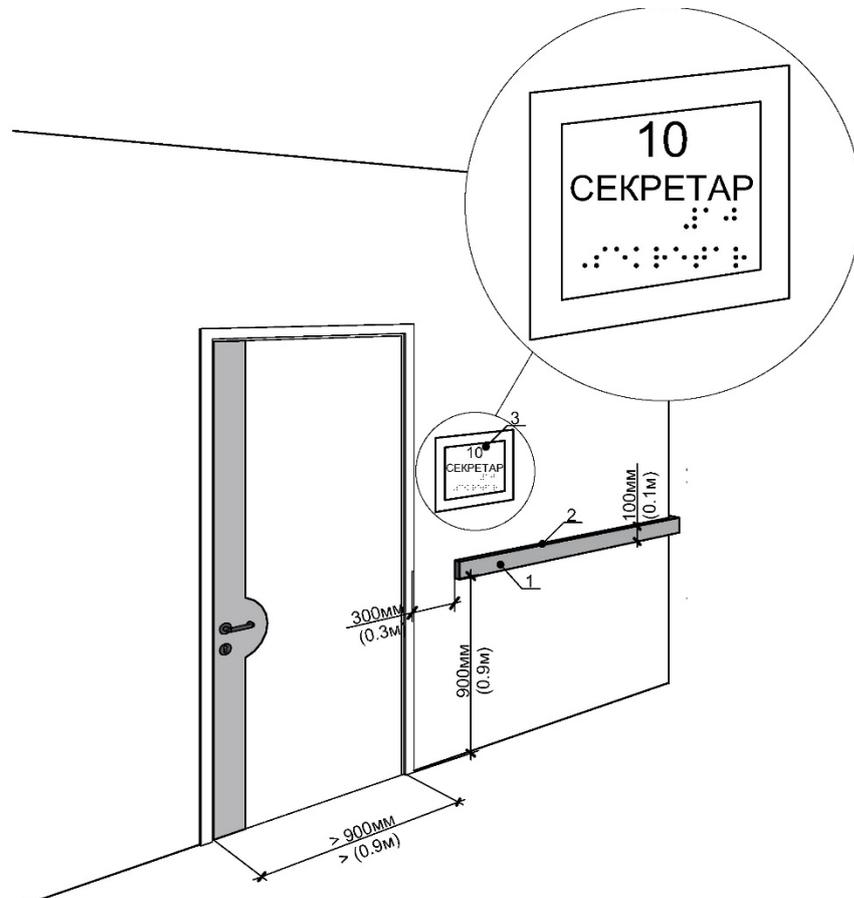

Рис. Схема розміщення елементів входної зони

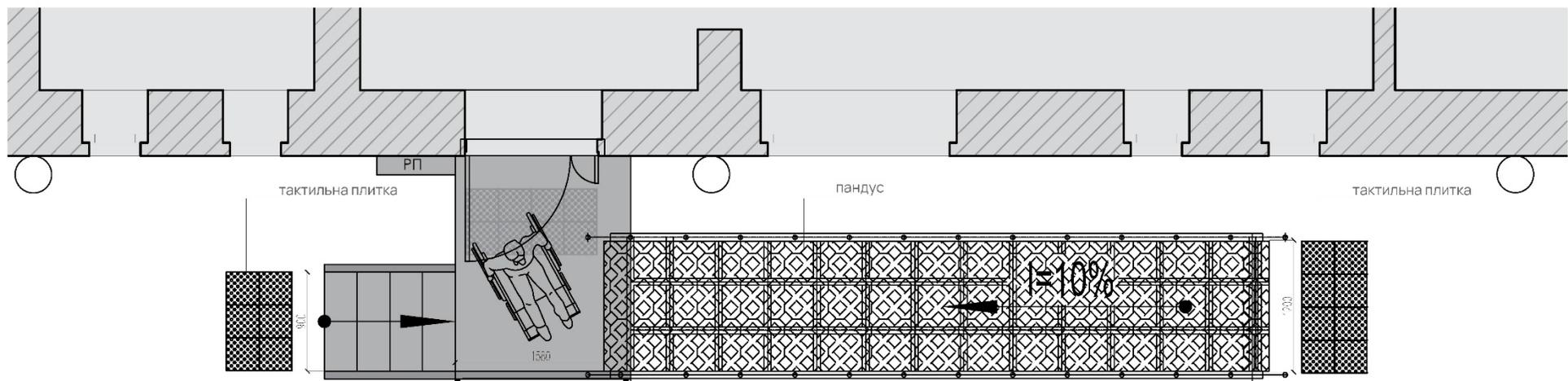
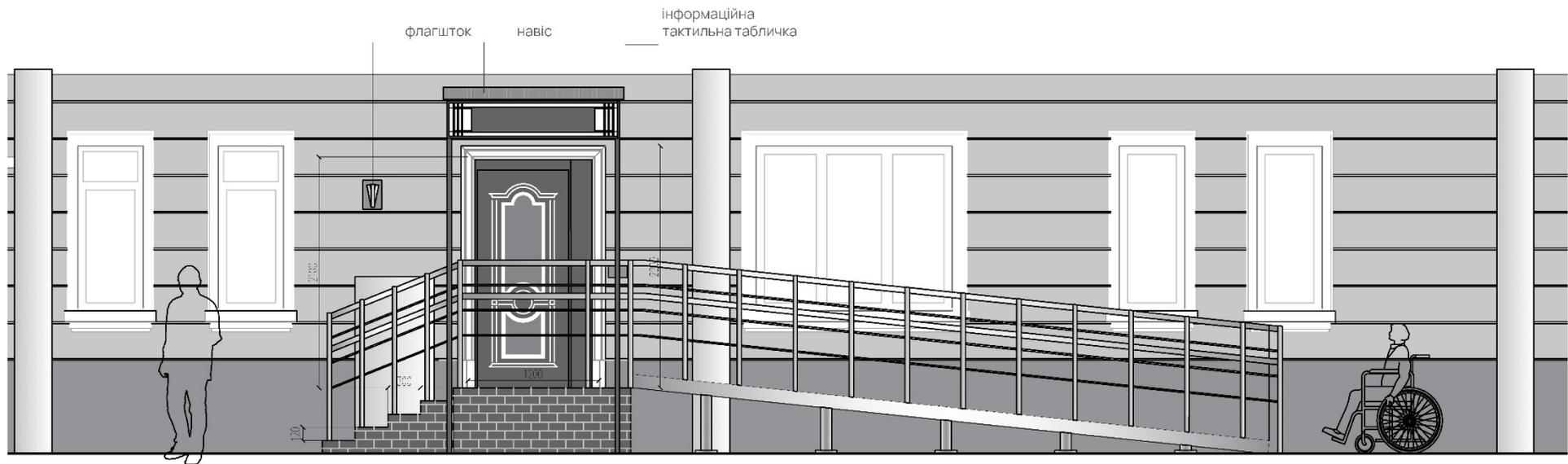

Рис. Схема адаптаційного рішення з влаштуванням пандусу для входної групи

3.1.7. Освітлення і дзеркала

В більшості населених місць доцільно удосконалити систему освітлення: додати кількість ліхтарів, змінити тьмяне жовте світло на яскраве біле, за рахунок світлодіодних ламп. Це зробить пересування людей територією більш комфортним, та менш небезпечним. Необхідно встановити більше освітлення на пішохідних шляхах, які пролягають від зупинок громадського транспорту до будинків. Для комфортного та безпечного пересування містом у нічний час, освітлення повинне охоплювати усі пішохідні шляхи. Оснащення ліхтарів зовнішнього освітлення доцільно виконувати LED-лампами холодного світла. Не зважаючи на те, що тепле світло краще сприймається оком, для освітлення прибудинкової території та території біля громадських установ найчастіше його недостатньо.

Вхідні групи повинні мати достатньо освітлення, що сприятиме кращому орієнтуванню і знаходженню входу до будівлі, також мають бути рівномірно освітлені підходи до будівлі, сходи, пандуси і поручні.

В місцях з обмеженим кутом огляду, або наприклад на вузьких проходах доцільно встановлювати дзеркала. Оглядові дзеркала завдяки опуклій сферичній формі значно збільшують огляд, забезпечуючи перехожих більш повною інформацією. Це дозволяє людині побачити, чи не переслідує її хтось позаду, або за рогом.

3.1.8. Зупинки громадського транспорту

Доступні зупинки мають бути позначені жовтою тактильною плиткою та тактильними направляючими для людей з порушенням зору за 80 см до краю бордюрного каменю. У разі наявності бар'єрів і перешкод підхід до зупинки має бути облаштований похилими заїздами. Для орієнтації людей з порушенням зору встановлюються мнемосхеми, що дозволяють їм простіше орієнтуватися в просторі: за допомогою шрифту Брайля на карті промальована схема місцевості з зазначенням назви зупинок, адреси, пішохідного переходу. Також мнемосхема дозволяє прослухати аудіоінформацію про місцезнаходження різних установ, про маршрути громадського транспорту, про інтервал руху трамваїв та автобусів. Ця ж інформація має дублюватися на інформаційному табло. [19]

Перед початком посадкового майданчика зупинки з обох боків відносно шляху руху по всій ширині тротуару встановлюють інформаційні тактильні смуги перпендикулярно до проїзної частини. За всією довжиною посадкового майданчика зупинки встановлюють тактильну смугу, яка може виконувати функції водночас попереджувальної та направляючої. Таку тактильну смугу

встановлюють уздовж краю платформи зупинки на відстані 0,8 м від проїзної частини. Ширина тактильної смуги може бути 0,3 – 0,6 м. На цій тактильній смугі необхідно додатково виділяти інформаційною тактильною смугою у вигляді квадрата площею не менше ніж 0,9 × 0,9 м очікуване місце розташування дверей для посадки під час зупинки маршрутного транспортного засобу. [19]

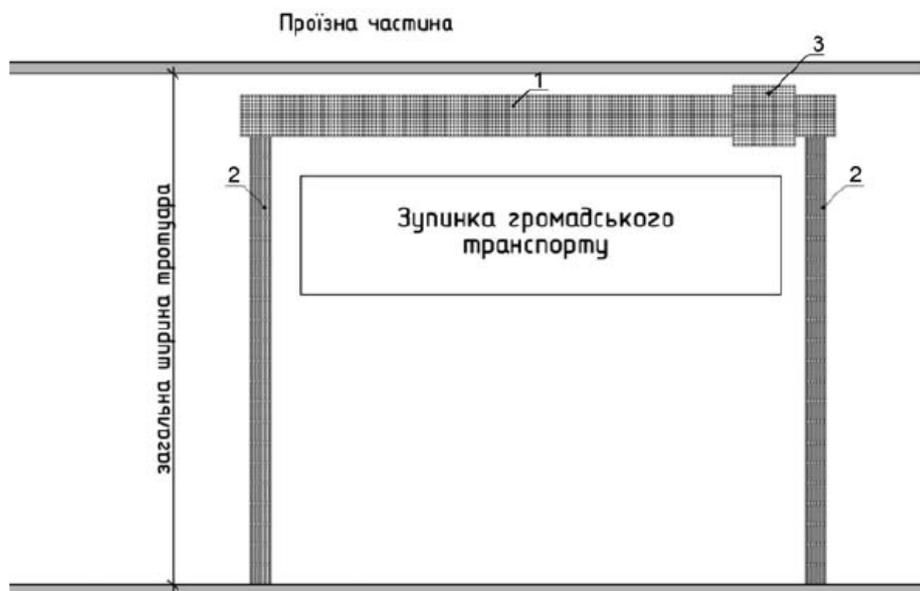

Рис. Застосування тактильних смуг на зупинці громадського транспорту. (1 – попереджувальна, 2 – інформаційна, 3 – інформаційна, що позначає місце посадки в транспорт) [13]

3.1.9. Транслітерація шрифтом Брайля, вказівники та навігація

Навігація та інформування є важливою складовою комфортного простору. Доступне середовище повинно бути забезпечене засобами безпеки, орієнтування, отримання інформації, у тому числі для осіб із порушеннями зору, та включати: тактильні елементи доступності, візуальні елементи доступності, аудіопоказчики. [13]

Необхідно передбачати та встановлювати таблички Брайля для людей із порушенням зору. Це зробить їх перебування у місті більш комфортним та безпечним. Рекомендується замінювати таблички з номерами будинків та назвами вулиць, які втратили свій колір, або назву погано видно.

Тактильні інформаційні показчики повинні дублювати плоско друковану текстову чи графічну інформацію у тактильному вигляді та шрифтом Брайля. Порядок тактильних символів має відобразитися зліва направо. Форми, на яких розташовано такі показчики, не повинні мати гострих кутів (мати заокруглення). Тактильні інформаційні показчики поділяються на інформаційні тактильні

таблички (зовнішні і внутрішні), інформаційні тактильні позначки та мнемосхеми. Інформаційні тактильні таблички повинні дублювати текстову інформацію у тактильному вигляді плоско друкованого тексту та шрифтом Брайля. [13]

ЕКСТРЕНА ДОПОМОГА EMERGENCY SERVICES		
ПРИ ПОЖЕЖІ ДЗВОНИТИ FIRE	101	
ПОЛІЦІЯ POLICE	102	
ШВИДКА ДОПОМОГА AMBULANCE	103	
АВАРІЙНА ГАЗУ GAS	104	

Фото. Кнопка виклику поліції, таблички з телефонами екстрених служб

Елементи будівель та території, такі як доступні паркувальні місця, доступні зони посадки, доступні входи, якщо доступні не всі входи до будівлі, спеціалізовані місця у загальних туалетах, доступні підйомні пристрої тощо повинні ідентифікуватися міжнародним символом доступності. Показчики напрямку, що вказують шлях до найближчого доступного елемента, повинні бути забезпечені в межах розумного пристосування у недоступних входах у будівлю, недоступних громадських туалетах, виходах і сходах, які не є шляхами евакуації для осіб з інвалідністю. [13]

Фото. Інформаційні показчики, парк Наталка, Київ

Зовнішня тактильна табличка повинна містити основну інформацію про об'єкт, назву об'єкта, години роботи. Місце розміщення зовнішньої тактильної таблички праворуч від входу до об'єкта на висоті від 1,2 м до 1,5 м на стіні або окремому стояку, вертикально по відношенню до поверхні землі або на спеціальному стояку горизонтально під кутом 25-40° на висоті 0,9 м. [13]

Фото. Інформаційні таблички з шрифтом Брайля

Інформаційні таблички та показчики повинні бути розташовані на зручній для вільного зорового сприймання висоті 1,20-1,60 м. Адресні таблички повинні бути розміщені при вході на прилеглу до об'єкта територію (за наявності). Адресні таблички на об'єкті повинні бути розташовані по краях будівлі та перед входом до будівлі. Показчики, які вказують напрям руху до відповідних об'єктів, повинні бути розташовані в зоні видимості відносно один одного. Зміст показників для орієнтування та навігації має бути чітким та лаконічним. [13]

Одним з видів тактильних інформаційних покажчиків є мнемосхема. Це засіб забезпечення навігації (орієнтування) осіб з порушеннями зору, який являє собою тактильний план будівлі, об'єкта, окремих локацій навколишньої території. Основне завдання мнемосхем – забезпечити доступність території або приміщень для самостійного безпечного пересування осіб з порушеннями зору. Тактильна мнемосхема має бути зрозумілою незрячому або слабозорому користувачеві на дотик і давати йому можливість самостійно зорієнтуватися на місцевості.

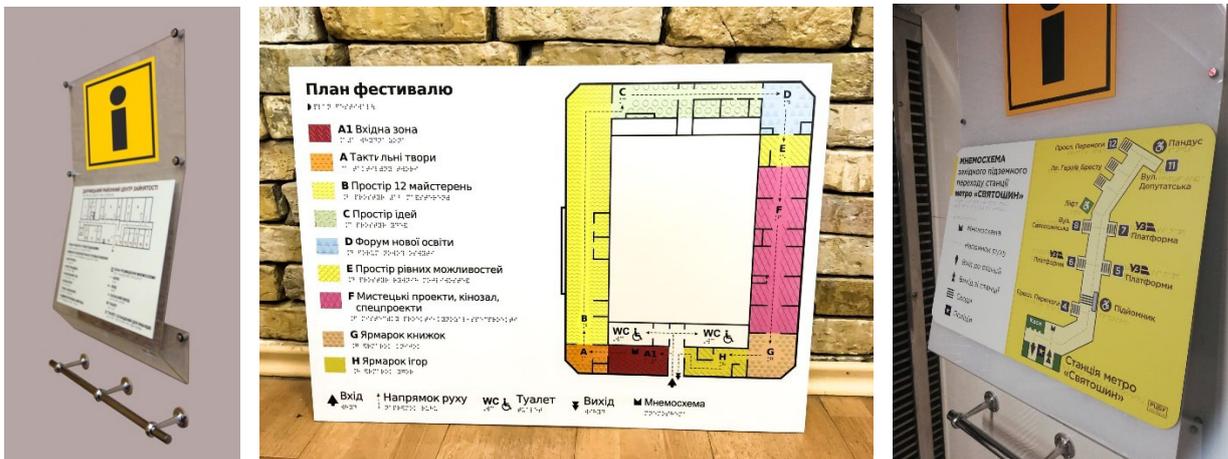

Фото. Приклади мнемосхем, РЦБУ

3.1.10. Елементи благоустрою

В межах громадських просторів доцільно передбачити можливості для короткого перепопочинку, сидіння. Місця для сидіння слід розташовувати в затіненій зоні. Поруч із місцями для сидіння необхідно передбачити додаткове вільне місце для крісел колісних та дитячих візочків.

Сидіння мають бути на висоті від 430 мм до 470 мм і обладнані підлокітниками та спинками, щоб допомогти літнім людям сідати та вставати. [14]

Фото. Лави зі спинкою і поручнями

Фото. Лава з місцем для крісла колісного

Для створення комфортного середовища для батьків і піклувальників з маленькими дітьми у візочках в громадських просторах біля закладів медицини, біля шкіл і дитсадків, магазинів доцільно влаштовувати організовані місця для паркування візочків.

Фото. Обладнання місця для паркування дитячих візочків

3.1.11. Майданчики

До категорії майданчиків, що розміщуються в межах громадських просторів, відносяться дитячі ігрові, спортивні і майданчики для відпочинку.

Розміщення дитячих ігрових майданчиків має на меті створення такого ігрового середовища, де діти будуть:

- отримувати позитивні емоції;
- отримувати новий досвід взаємодії з навколишнім середовищем і спілкування;
- психологічно і інтелектуально розвантажуватись після напруженого навчання;
- здійснювати психо-емоційну розрядку;
- перемикаати увагу на інший вид діяльності і активності.

Різноманітні види ігрового обладнання сприяють розвитку різних здібностей дитини. Наприклад, канатні комплекси сприяють безпечному та комфортному подоланню страху висоти, психологічному розвантаженню, розвитку координації рухів, сенсорики і дрібної моторики, і, як наслідок, стимулювання розумових і мовних центрів дитини. Балансири сприяють розвитку координації рухів, стимуляція лівої і правої півкуль і мозжечка, тренування рівноваги, зміцнення м'язового корсету, тренування вестибулярного апарату дитини. Батути сприяють розвитку навички концентрації уваги дитини, розвитку вестибулярного апарату, навичкам м'язового групування, координації рухів і контролю над тілом. Сітки допомагають розвитку п'ястових і плечових м'язів, розвитку навички планування дій, згурпованої роботи м'язів тіла, стимулювання дрібної моторики при контакті з канатами, розвиток комунікаційних і соціально-колективних навичок дітей (взаємопідтримка, згуртованість, координованість дій). Гойдалки допомагають зняттю стресу, стимулюванню мовних центрів, психологічному розвантаженню, тренуванню вестибулярного апарату і координації рухів, відновлення спокою і відчуття умиротворення.

Майданчики для дітей можуть включати в себе зони для рухливих ігор, спортивні містечка, плескальний басейн, затінки для спокійних ігор і занять, майданчики з ігровим устаткуванням (ліанами, гойдалками, гірками, каруселями, бумами), невелику спортивну ігрову зону, місця і устаткування для занять легкою атлетикою, місця, обладнані гімнастичними снарядами, майданчики для вільних ігор, відкриту сцену, куточок оповідача, майданчик, де навчають правилам дорожнього руху, квітники і галявини для дітей, треки для катання на самокатах, гірки для катання на санях. [16]

Дитячі ігрові майданчики розташовують на відстані не менш 6 м від проїздів та автостоянок і не менш 5 м до майданчиків іншого призначення. Входи на майданчики варто організовувати з пішохідних доріжок, а не з проїздів або вулиць з рухом транспорту. Майданчики не повинні бути прохідними, забороняється робити входи на дитячі майданчики через гостьові автостоянки. Від проїздів і автостоянок майданчик повинен бути ізолюваний озелененою смугою шириною не менш 5 м. Поверхня майданчику повинна бути рівною, відповідати вимогам скидання атмосферних вод, покриття не повинні порошити, а після дощу або поливу – швидко висихати. При проектуванні варто виділяти ділянки для активного відпочинку і для дітей у колясках.

Покриття майданчиків повинні бути безпильовими, а після дощу або поливу швидко висихати, тверде покриття влаштовують із плиток або інших декоративних матеріалів, що не зв'язані з застосуванням бітуму, покриття зі спецсуміші влаштовують у гойдалок, каруселей та іншого ігрового обладнання.

Зона майданчика:

Гумові плити

Штучна трава

Мульча

Бруківка без фаски

Пішохідна зона :

Рис. Типи покриттів дитячих майданчиків

Серед зелених насаджень у межах майданчиків рекомендується улаштовувати велосипедні доріжки шириною 1,2 – 1,5 м, що не повинні наближатися до проїздів ближче чим на 5 м.

Зелені насадження навколо дитячих майданчиків повинні розміщати з урахуванням забезпечення їхньої інсоляції протягом 5 годин світлового дня, для чого з східного боку дерева висаджуються не ближче 5 м від краю майданчика, з західного та південно-західного боків – не ближче 1,5 м до майданчика, для того, щоб створити тінь та захистити відпочиваючих від гарячих променів полуденного сонця. Рослини по периметру ігрової зони захищають від вітру, пилу та вихлопних газів. Влаштування живоплоту використовується для зонування території і її поділу на частини для різних вікових груп. В асортимент деревно-чагарникових порід для озеленення дитячих майданчиків не повинні включатися колючі, отрутні й плодові рослини.

Дитячі ігрові майданчики повинні освітлюватися у вечірній час, а освітлення повинне носити як функціональний так і декоративний характер, освітлювальні установки можуть бути вбудованими в малі архітектурні форми. Майданчики повинні бути обладнані інформаційними стендами з описом правил користування та телефонами екстрених служб. Виходячи з умов безпеки ігрові майданчики для дітей до семи років слід огорожувати парканом висотою не менше 1,2 м.

Для дітей молодшого віку влаштовують майданчик для ігор з пісочницею, низькими гойдалками, лавами (високі і низькі) тощо, можуть бути влаштовані водні елементи обладнання. Необхідно передбачати окремих майданчик або окрему зону на комбінованому майданчику для ігор дітей до трьох років Така зона має бути відокремлена від пішохідних шляхів, велодоріжок і місць активних ігор дітей старшого віку. Для безпеки ігрову зону потрібно відділити озелененням не нижче ніж 1,5 м або смугою газону не менше 3 м, а також передбачити поруч місця для сидіння дорослих. Для ігор потрібно розміщувати низькі качелі та гірки, обладнання для лазання не вище 80 см.

При розміщенні елементів благоустрою дитячого майданчика обов'язковим є дотримання рекомендацій виробника щодо зон безпеки ігрового обладнання (зона падіння і приземлення). Зони безпеки сусідніх елементів на майданчику не повинні перетинатися.

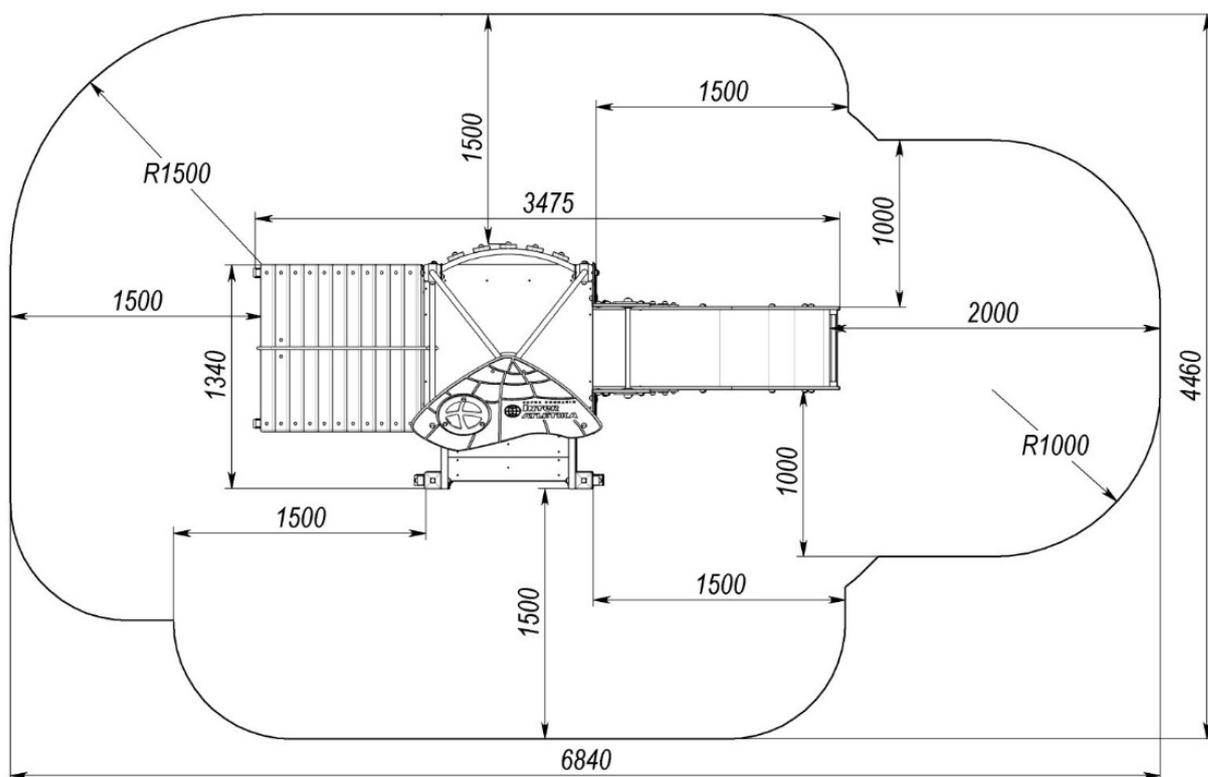

Рис. Приклад зони безпеки ігрового обладнання - гірки (Interatletika).

Майданчик для ігор дітей від трьох до семи років для групових ігор дошкільнят може містити тематичні ігрові комплекси, канатні комплекси, гойдалки, батуту, буми, балансири, каруселі. В межах такого майданчика варто передбачити поруч місця для сидіння дорослих, що супроводжують дітей.

Майданчик для ігор дітей від семи до 12 років призначений для ігор молодших школярів. Тут може передбачається обладнання для активного відпочинку та тихих групових ігор: спортивно-ігрові комплекси, канатні комплекси, альпіністські стінки, батуту, гойдалки.

Майданчик для ігор підлітків від 12 до 15 років призначений для відпочинку дітей середнього та старшого віку. На майданчику можливе розміщення скейт-парку, альпіністської стінки, смуги перешкод, спортивно-ігрового комплексу, тенісних столів та столів для настільних ігор.

Ігрові комплекси для дітей, що користуються кріслом колісним, відрізняються від звичайних тим, що до них (або на них, як у випадках з гойдалкою чи каруселями) можна зручно під'їхати на кріслі.

Ігрові комплекси для дітей з інвалідністю характеризуються такими параметрами, як:

- збільшена площа майданчика, що забезпечує вільний доступ до будь-якого ігрового елемента;
- наявність зручних поручнів для безпечного пересування;
- широкі пандуси для комфортного в'їзду та виїзду дитини на візку;
- наявність спеціальних кріплень для фіксації коляски на гойдалках та каруселях.

Присутність ігрових елементів із великою кількістю дрібних деталей сприяє розвитку тактильних навичок дітей із слабким зором.

Інклюзивні майданчики дозволяють дітям з різними потребами грати разом. Це надзвичайно важливо для їх соціалізації, адже у такому інклюзивному просторі малюки з інвалідністю не почуватимуться відокремленими від інших дітей.

Фото. Елементи інклюзивного спортивно-ігрового майданчика

Рис. Приклад дитячого майданчика для дітей дошкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

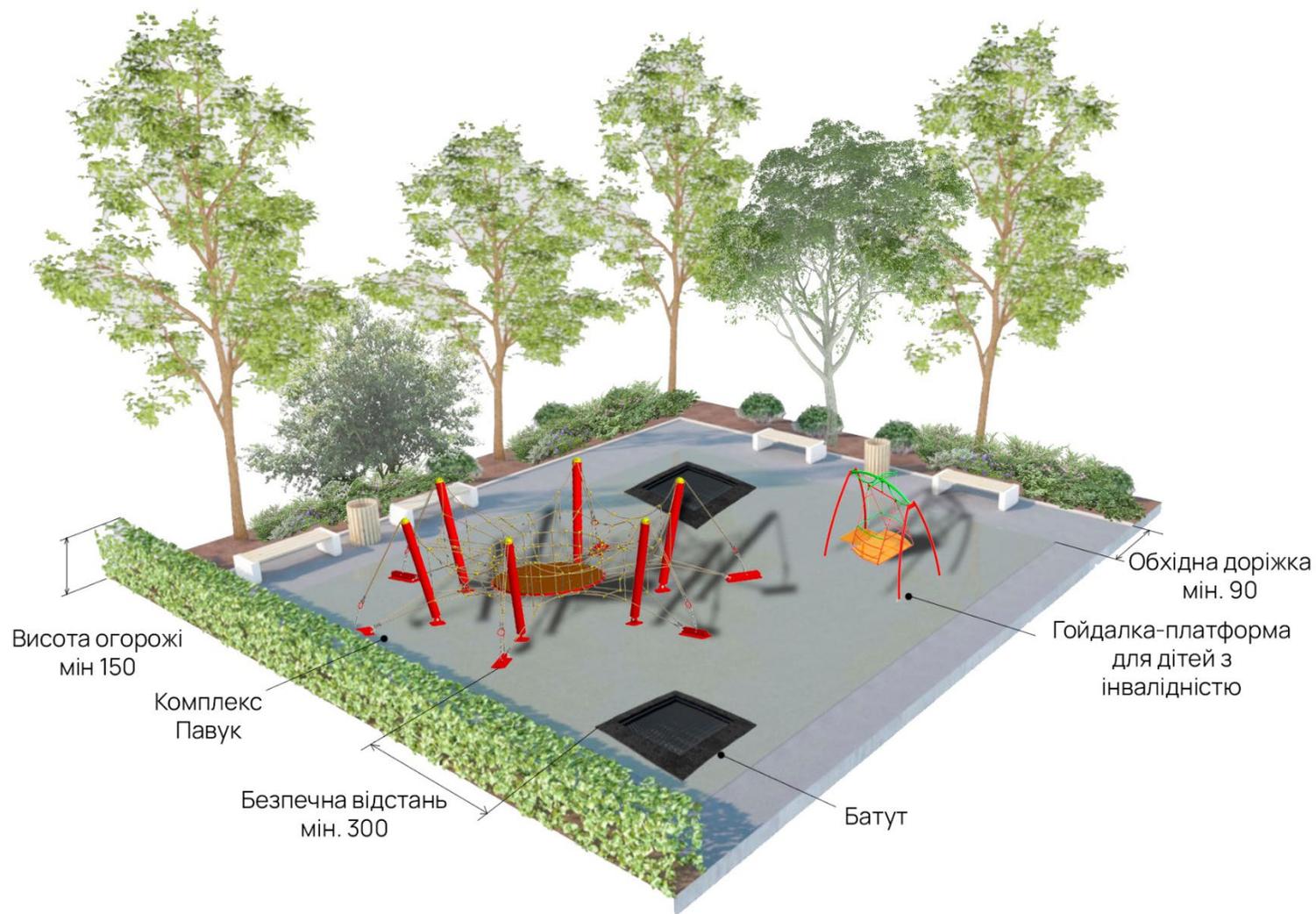

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей молодшого і середнього шкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей середнього шкільного віку з інклюзивними елементами ігрового обладнання

Рис. Приклад універсального дитячого майданчика для дітей молодшого і середнього шкільного віку

Майданчики для дівчат-підлітків

Дівчата і хлопці граються по-різному. Дівчата схильні проводити час у малих групах і розважатися в словесних іграх, просто розмовляти і соціалізуватися. Більшість хлопців надають перевагу великим групам, які заохочують до фізично активніших ігор, наприклад, до футболу. Дівчата частіше полюбляють ігри, де наявний ритм, координація всього тіла, скандування або співи (скажімо, скакалка, «класики» та ігри з оплесками). Водночас хлопці зазвичай вибирають ігри, що потребують фізичної сили та навичок, які призвичаюють щось кидати та попадати у ціль (баскетбол, боротьба, стрільба з лука). Хлопці схильні займати велике, центральне місце, залишаючи дівчаткам простір збоку. Зазвичай на ігровому майданчику хлопці займають удесятеро більшу площу і часто заважають іграм дівчат. Для сприяння ширшому використанню спортивних майданчиків дівчатами можна створити більше виходів на ігровому майданчику, створити місця для сидіння та неформальних розваг дівчат, створення додаткової ігрової зони без накреслених ліній, щоб підтримати неформальні ігри дівчат із м'ячем. [17]

Ігрове обладнання має бути багатофункціональним, тобто крім аспекту руху та спритності, воно повинно мати високу комунікативну цінність (сидіти / лежати - дивитись - рухатись). Необхідно також запропонувати ігрове обладнання, яке може спільно використовуватися кількома людьми одночасно (наприклад, гойдалка-гніздо, вежі для лазання, карусель тощо). Ігрове обладнання, на якому одночасно можуть грати декілька дітей і де можна легко поєднати інтереси молодших і старших дітей, полегшує нагляд за дітьми старшого віку. Якщо можливо, це ігрове обладнання не повинно мати вузьких зон, які може «заблокувати» одна людина.

Передбачається, що такі заходи сприятимуть справедливому розділенню ігрового та спортивного простору, а комфорт під час співіснування хлопців та дівчат сприятиме діалогу та взаєморозумінню.

При розміщенні спортивних майданчиків необхідно враховувати дотримання нормативної відстані щонайменше 12 м (для майданчиків поза межами прибудинкової території, в паркових зонах тощо, краще 20-50 м) від вікон житлових будинків та ізолювати від житлових будинків смугою шумозахисного озеленення. Майданчики повинні бути освітлені, огорожені, обладнані інформаційними стендами з описом правил користування та телефонами екстрених служб.

Найбільш поширеними видами спортивних майданчиків є ігрові поля (футбольні, баскетбольні, волейбольні, тенісні корти тощо) і воркауті з силовими тренажерами. Такі типи майданчиків не відповідають в повній мірі потребам всіх категорій населення, зокрема, вони не облаштовані для потреб людей з

інвалідністю та не користуються популярністю і не є зручними для дівчат-підліток і молодих жінок. Вирішити цю проблему можна за рахунок розміщення мультифункціональних спортивних майданчиків, обладнання яких орієнтоване на всі вікові категорії та групи населення. Такі майданчики дозволяють здійснювати тренування не лише за допомогою силових навантажень, а і створює можливості для проведення тренувань з фітнесу, розвитку координації, витривалості, гнучкості, що є більш привабливим для дівчат і жінок, а також підходять для занять з реабілітації, що особливо актуально для тих людей, які відновлюються після травм і поранень.

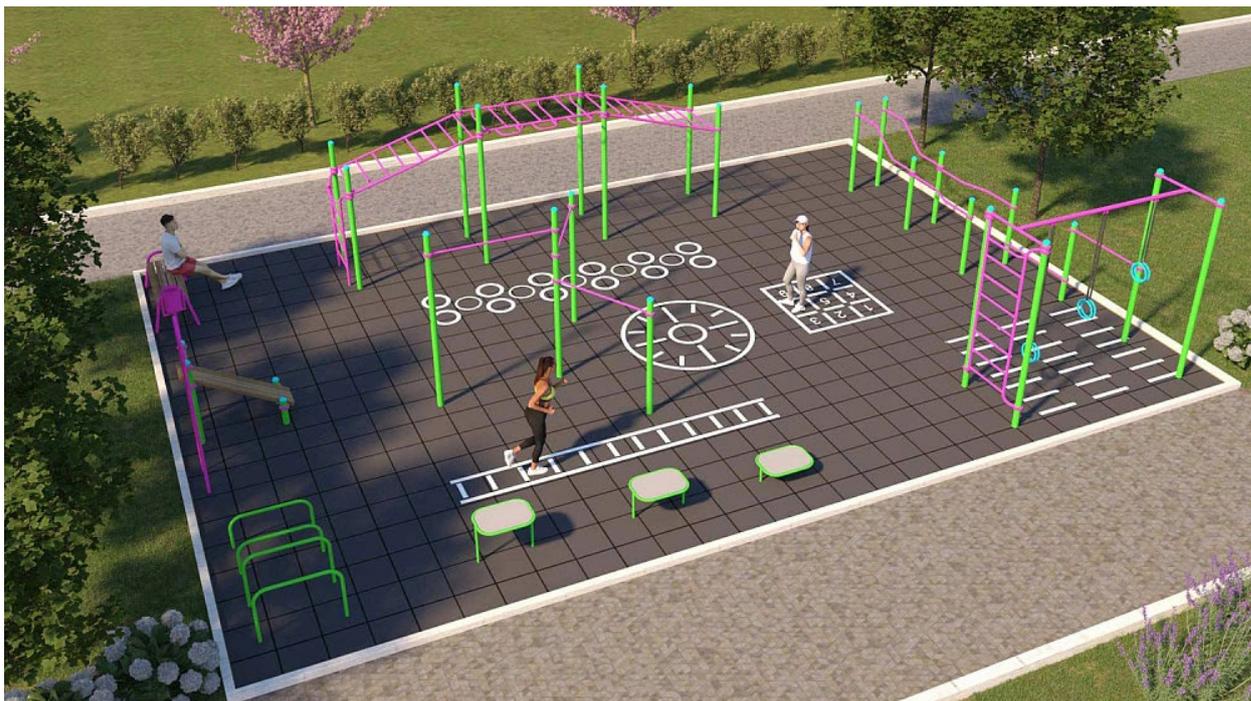

Рис. Приклад мультифункціонального спортивного майданчика, Interatletika

Ще одним важливим аспектом гендерної чутливості є розвиток інфраструктури для людей з інвалідністю, яка включає в себе і спеціально обладнані спортивні майданчики. Такі майданчики мають відповідне обладнання, в т. ч. для людей, що користуються кріслом колісним, для виконання вправ для поліпшення рухливості суглобів, збільшення м'язової сили, поліпшення координації, розвитку витривалості. Інклюзивні спортивні майданчики також можуть бути пристосовані для заняття активними іграми.

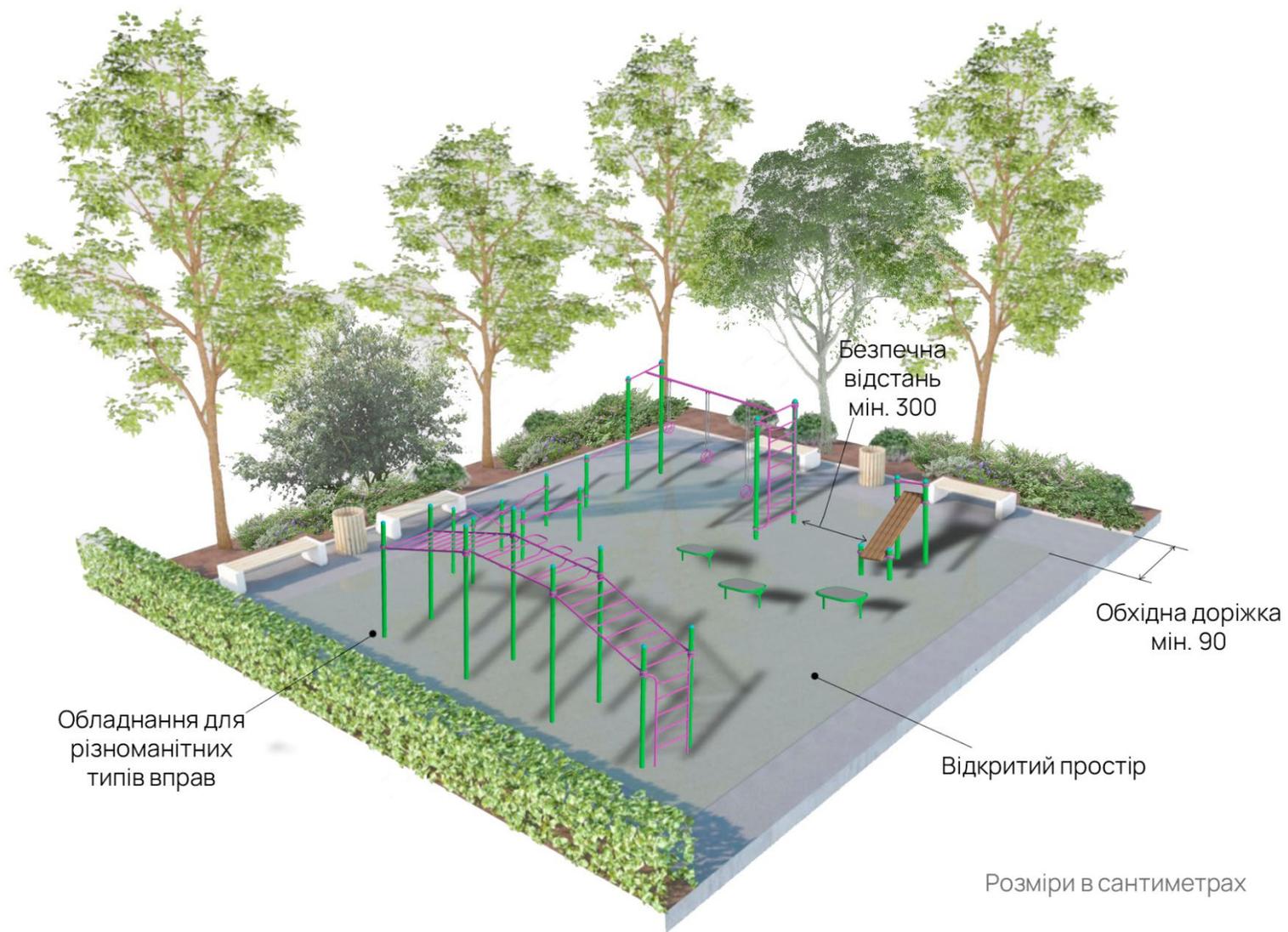

Рис. Приклад обладнання мультифункціонального спортивного майданчика

Рис. Приклад обладнання спортивного майданчика для людей з інвалідністю

3.1.12. Паркувальні місця

На відкритих індивідуальних автостоянках біля закладів обслуговування слід виділяти не менше 10 % місць (але не менше одного місця) для транспорту інвалідів. Місце для паркування автотранспорту людей з інвалідністю повинно бути розташоване якнайближче до входу у будинки/споруди громадського призначення, але не далі як 50 м.

Шлях від місця стоянки до будівлі/споруди повинен бути без бар'єрів. Тому необхідно облаштовувати пандуси для виїзду візком зі стоянки на тротуар. Ширина зони для паркування автомобіля особи з інвалідністю повинна бути не менше ніж 3,5 м. Розміри паркувальних місць, які розташовані паралельно бордюру, повинні забезпечувати доступ до задньої частини автомобіля, щоб використовувати пандус або підйомний пристрій. [13]

Розміри:

- мінімальна ширина місця для автомобіля інваліда – 3,50 м;
- для проїзду інвалідним візком між автомобілями на стоянці має бути інтервал щонайменше від 1.00 м. до 1,50 м.

Місця для стоянок автомобілів людей з інвалідністю повинні бути означені знаками, прийнятими в міжнародній практиці.

Рис. Стоянки індивідуального автотранспорту для осіб з інвалідністю. [13]

3.1.13. Велоінфраструктура

Місця для тимчасового паркування велосипедів розміщуються біля вхідних груп будівель, в межах громадських просторів, поблизу спортивних та ігрових

майданчиків тощо. Мінімальна довжина місця для перпендикулярного велосипедного паркування – 2 м.

У стиснених умовах паркування організується під кутами 30°, 45° або паралельно. Рекомендована відстань між стійками велопарковки – щонайменше 0,6 м, мінімальна ширина проходу вздовж паркування з припаркованим велосипедом – 1,2 м. Велопаркування не має перешкоджати руху пішоходів та проїзду транспортних засобів, а саме, мати чітко окреслені зони, конструкція для тимчасового паркування велосипедів має бути надійно закріплена до поверхні передбачати кріплення велосипеда за раму, а не за колесо. [14]

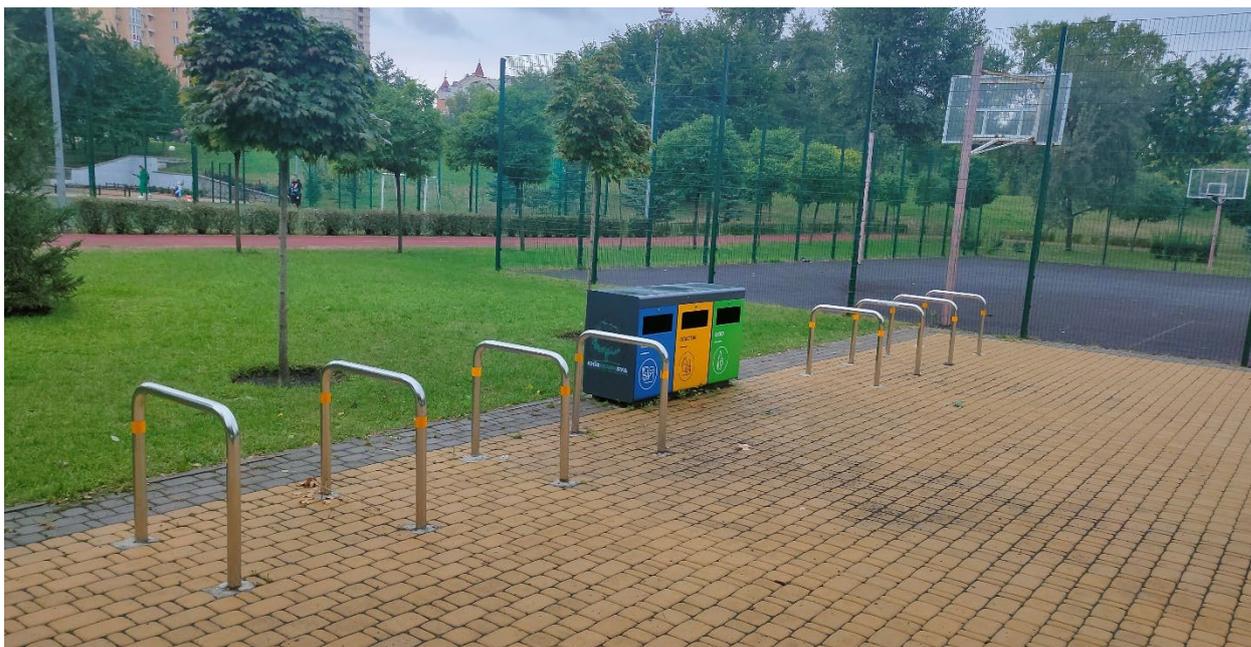

Фото. Приклад велопарковки біля спортивної зони

При облаштуванні на тротуарі велодоріжки необхідно відокремлювати пішохідну зону тротуару від зони, у межах якої рухаються засоби мікромобільності, за допомогою стандартних або спеціальних тактильних смуг, а в разі поєднання тротуару та велодоріжки тактильні смуги повинні контрастно відрізнятися за кольором від поверхні, на яку їх встановлено. [19]

3.1.14. Громадські вбиральні

Громадські вбиральні мають бути розташовані рівномірно по місту з радіусом пішохідної досяжності до 500 м. Сучасна громадська вбиральня, має бути укомплектована, крім жіночої і чоловічої кімнат, туалетною кімнатою для людей з інвалідністю і сімейною туалетною кімнатою.

Фото. Громадська вбиральня, парк Наталка. Київ.

3.1.15. Зонування території

Громадський простір потребує ефективного зонування. У житлових будинках мешкають люди, які в той чи інший період можуть мати як постійну, так і тимчасову маломобільність. Однією з проблем є відсутність різних зон, де кожен зможе провести час та які функціонально задовольняють різні потреби. [14]

Доцільним рішенням при проектуванні громадського простору є виділення зон для різних активностей і їх планувальне відокремлення. Наприклад, можна виділяти частину громадського простору для проведення публічних заходів, натомість в іншій його частині виділяючи територію для зони тихого відпочинку. Так будуть враховуватись як потреби людей, що хотіли би отримати нові враження і активно провести час з інтересами мешканців/ок, які би хотіли усамітнитись і відпочити в тиші.

3.1.16. Паркові зони

Просторова та дизайнерська концепція паркової зони безумовно впливає на можливе її використання та вибір відвідувачів. Проектуючи відкриті простори, можна опосередковано впливати на поведінку різних груп користувачів. Таким чином можуть бути розширені, але й обмежені можливості для дій та спілкування окремих груп. Дітям та молоді потрібен простір для фізичних вправ і зустрічей з однолітками для здорового фізичного та розумового розвитку, а громадські парки є одними з найважливіших безкоштовних місць дозвілля. Особливу увагу слід звернути на потреби дівчат, які часто недостатньо враховуються в традиційно оформлених парках. Гендерні критерії для майбутніх рішень з проектування парків

в першу чергу спрямовані на підвищення рівня безпеки перебування в цих зонах для всіх категорій населення. Ось деякі з цих гендерно-специфічних критеріїв:

- достатнє освітлення в парку і на паркових стежках;
- достатня видимість навколо;
- ігрові майданчики для дітей, розташовані близько до будинку, щоб забезпечити контроль з боку опікунів;
- чітка просторова компоновка всього парку і ігрових зон;
- багатофункціональні ігрові майданчики, наприклад, спеціальні майданчики для дівчат, які вважають за краще такі види ігор як, наприклад, бадмінтон і волейбол;
- відкриті майданчики для відпочинку на газоні.

Ще одним важливим гендерно-специфічним аспектом є розподіл соціальних ролей дітей під час їх соціалізації у відповідності до їхньої статі. Внаслідок цих процесів хлопчики частіше об'єднуються в більші групи, вони більш галасливі і успішніше відстоюють свої претензії та інтереси в просторі. За дослідженнями віденських фахівців (дослідження 1996/97 рр. «Упущені можливості? – Дівчата в громадських місцях!») (Магістрат міста Відня – Управління у справах жінок), соціологи Едіт Шлаффер і Шеріл Бенард) переважна більшість дівчат і майже половина хлопчиків вважають, що не варто намагатися ділитися місцями у просторі, які вже зайняті старшими хлопцями, оскільки ті, хто робили відповідні спроби, отримали відмову. У випадку з дівчатами акти відмови часто супроводжувалися сексуальними образами. Як показує практика, існуючі простори використовуються більш наполегливими і сміливими групами, а дівчата, як правило, більш сором'язливі коли справа доходить до використання простору, і через це майже повністю відмовляються від парків і громадських ігрових майданчиків приблизно у віці від 10 до 13 років. Водночас сучасне обладнання дитячих майданчиків переважно надає перевагу дітям чоловічої статі та молоді. Для того, щоб запропонувати дівчатам і хлопцям рівні можливості у використанні громадських місць і, таким чином, збільшити присутність дівчат у парках і розширити спектр їхніх занять, різним моделям поведінки статей слід приділяти рівну увагу при проектуванні. Громадські місця мають бути однаково привабливими для дівчаток і хлопців. Той факт, що дівчата та хлопчики мають різні інтереси до ігор, спорту та діяльності, а отже висувають різні вимоги до дизайну дитячих майданчиків, майже не враховується при проектуванні парків. Для того, щоб парки використовувалися і дівчатами, і хлопцями, їх потрібно планувати та проектувати таким чином, щоб забезпечити гендерну рівність. На рівні просторового планування необхідно створювати мережу відкритих просторів (парків, скверів, бульварів, пішохідних вулиць тощо), де діти та молодь проводять свій час, таким чином розподіляючи навантаження більш рівномірно.

Мережа доріжок у парку повинна сприяти можливості прогулянок по довгому маршруту і враховувати зв'язок з іншими відкритими просторами (пішохідні маршрути). Діапазон просторів має бути різноманітним (малі і великі, закриті і відкриті простори), так само як і можливості їх використання. Великі за площею простори доцільно розділяти на підзони, або не провокувати зайняття найбільшого простору більш наполегливою групою, а ним могли користуватись кілька груп одночасно. Проектовані простори повинні мати можливості для різноманітного використання, змін, в т. ч. для проведення тимчасових заходів.

При проведенні часу в паркових зонах у дівчат і молодих жінок є зацікавленість в іграх і фізичних навантаженнях, таких, як волейбол, бадмінтон, катання на роликах, лазіння, ігри з необхідністю підтримання рівноваги, використання гойдалок, баскетбол, футбол у власному безпечному середовищі. Також у цієї категорії є потреба для певного усамітнення, для чого добре пасуватимуть перголи та низькі стіни для сидіння. В парку можна створити планувально відокремлену комунікаційну зону з дерев'яною платформою та меблями для сидіння, галявини використовувати як простір для руху та ігор.

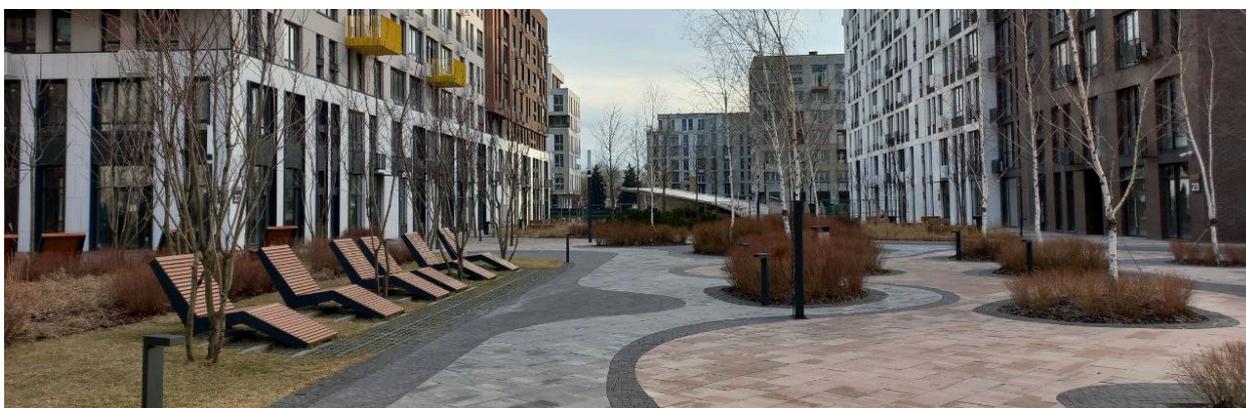
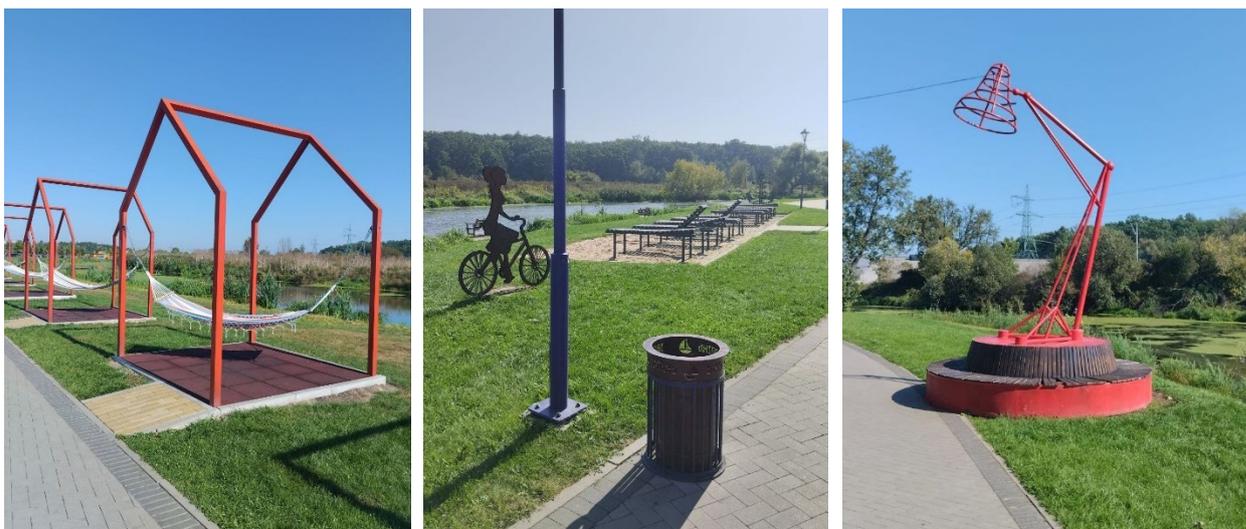

Фото. Приклади організації місць для відпочинку

Дуже важливим аспектом для дівчат і молодих жінок є безпека перебування в парку. Основні зони загального користування (головні шляхи, важливі шляхи доступу, наприклад, до туалету, вхідні зони тощо) парку мають відповідати цим критеріям. Відчуття безпеки можна підвищити зробивши так, щоб пішохідні доріжки були добре видимими, перебували під соціальним контролем. Активність основних маршрутів або візуальні сполучення з жвавими місцями (наприклад, сусідніми вулицями) підвищують відчуття безпеки. Візуальні зв'язки між окремими ділянками парку та головною алеєю також збільшують можливості соціального контролю. Цьому допоможуть такі планувальні заходи, як створення чіткої концепції маршруту, забезпечення прямої видимості вулиць і житлових та громадських будинків. Пішохідні доріжки через парки повинні бути добре освітлені. Підвищує відчуття безпеки і чистота в парку, наявність в парку та біля ігрових майданчиків чистих та функціональних туалетів. Поєднання видимих і менш помітних зон пропонує, з одного боку, соціальну безпеку, яка є такою важливою для молодих дівчат і хлопців, а з іншого боку, місця для відпочинку, важливі для молоді.

Фото. Приклад ігрового майданчика з канатними комплексами для лазіння

Для зацікавлень хлопців і молодих чоловіків в контексті дозвілля у паркових зонах входять гра у футбол (закриті сіткою та відкриті поля), баскетбол, катання на скейтах.

Для такої категорії, як батьки/опікуни маленьких дітей найбільш важливим є наявність окремих ігрових зон для маленьких дітей, достатня кількість місць для сидіння з гарним оглядом ігрових зон дитячих майданчиків, наявність місць в тіні, доступ до води, чисті та функціональні туалети поруч зі сповивальними столиками, гарне освітлення, щоб парками можна було користуватися після сутінків.

Ще одна категорія відвідувачів/ок паркових зон, що потребує уваги, це літні люди. Вони потребують створення комфортних безбар'єрних просторів для

тихого відпочинку, малорухливих ігор, як то шахи, нарди, доміно, а також створення комфортних умов для підтримання рухової активності. Для людей похилого віку слід запропонувати захищені, затінені зони з візуальним зв'язком з активними зонами.

3.1.16. Житлові території

Врахування гендерного аспекту також є актуальним для територій житлової забудови. Попри те, що в даному випадку розглядались переважно громадські простори, надання загальних рекомендацій щодо підвищення гендерної чутливості житлових територій, оскільки це дозволить комплексно впровадити в громаді принципи гендерно-чутливого проектування.

Питання покращення рівня доступності актуально для житлових зон не менше, ніж для громадських просторів, тож доцільними будуть заходи, спрямовані на реконструкцію проїздів та тротуарів внутрішньоквартальної території. Пішохідні шляхи необхідно облаштовувати у відповідності до нормативних вимог щодо доступності і безбар'єрності з використанням спеціального виду мощення і спеціальних та стандартних тактильних смуг. Об'єкти щоденного використання мають розміщуватись поруч з пішохідними шляхами (радіус доступності до основних входів у житлові будинки не більший за 200–500 м). Прибудинкова територія має бути безпечною, з замкненими чи напівзамкненими житловими дворами, які будуть звільнені від інтенсивного транспортного чи пішохідного потоку. Необхідно боротися з хаотичним паркуванням на прибудинкових територіях, влаштовуючи спеціально обладнані автостоянки з урахуванням нормативних вимог, аби машини не паркували на тротуарі, і мешканці/ки не наражали себе і дітей на небезпеку, виходячи на проїжджу частину.

Модернізація мережі громадського транспорту з заходами, спрямованими на забезпечення доступу до нього для всіх категорій і груп є ключовим кроком для створення доступного житлового середовища. Для цього має бути створена розгалужена мережа громадського транспорту з відповідно облаштованими зупинками (з інформаційними табло, тактильними смугами, навісами з лавами і урнами тощо), а рухомий склад громадського транспорту має бути укомплектований машинами з низькими порогами або приставними платформами, пристосованими для людей з інвалідністю і маломобільних груп населення.

В межах житлових територій на відкритих гостьових автостоянках необхідно облаштовувати спеціальні паркувальні місця для індивідуального транспорту людей з інвалідністю, які повинні знаходитися в безпосередній близькості до житлових будівель.

Території житлової забудови також повинні відповідати умовам безбар'єрності. На прибудинковій території і в локальних громадських центрах мікрорайонів мають бути влаштовані відкриті загальнодоступні зелені зони для відпочинку. На житлових територіях мають бути створені зони для відпочинку, ігор і занять спортом для всіх категорій мешканців, в т. ч. ігрові майданчики для різних вікових і гендерних груп дітей. небезпечні і занедбані території необхідно ревіталізувати з відповідним благоустроєм і озелененням. В зонах загального користування мікрорайонів доцільно встановлювати зручні лави з поручнями і місцем для крісла колісного, освітлювати важкодоступні місця.

Об'єкти загального користування та громадські приміщення (такі як магазини, пошта, кафе, школи, дитсадки, поліклініки тощо) мають бути доступними для усіх груп людей. Входи до цих будівель (якщо вони не відповідають принципам універсального дизайну) мають бути обладнані пандусами, ліфтами, поручнями для комфортного та безперешкодного пересування. Варто розглянути можливість розміщення в громаді центрів з підтримки, які будуть допомагати самотнім літнім людям та людям з інвалідністю, надавати психологічну допомогу. Також такі центри можуть надавати послуги реабілітації та медичного обслуговування тим категоріям населення, які цього потребуватимуть.

Вхідні групи житлових будинків мають відповідати вимогам доступності та безбар'єрності. Входи мають бути облаштовані навісами, пандусами, поручнями, тактильними смугами, контрастним маркуванням сходів, додатковими засобами освітлення тощо. Вхідні групи доцільно обладнати дверями з прозорими склопакетами, оскільки таке рішення суттєво підвищує відчуття безпеки при вході до під'їзду.

3.2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ В МЕЖАХ НІЖИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Пропозиції для громадського простору в місті Ніжин

Доступність громадського простору

1. Розвиток велосипедної інфраструктури

Розвиток велосипедної інфраструктури м. Бердичів може включати в себе такі кроки, як:

- затвердження і впровадження рішень концепції велосипедного руху для міста;
- здійснення заходів щодо організації дорожнього руху з виділенням велосипедних доріжок;
- створення місць для паркування велосипедів біля всіх значних громадських об'єктів, торгівельних закладів і публічних просторів (в межах простору площі, скверу, парку тощо), де вони відсутні;
- створення місць для зарядки електро- самокатів/велосипедів та станцій їх техобслуговування.

2. Удосконалення мережі громадського транспорту

Пропонованими заходами щодо удосконалення мережі громадського транспорту є:

- пристосування або оновлення рухомого складу маршрутних автобусів для потреб людей з інвалідністю;
- підвищення рівня благоустрою зупинок громадського транспорту (ремонт покриття, встановлення тінювих навісів);
- облаштування зупинок у відповідності до потреб людей з порушеннями зору (влаштування тактильних смуг та мнемосхем на зупинках);
- виділення смуги громадського транспорту в межах проїжджої частини вулиць.

3. Удосконалення мережі місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю

З метою створення більш доступного і комфортного середовища для людей з інвалідністю, що користуються власним автомобілем пропонується:

- перевірити дотримання умов безбар'єрного доступу до існуючих місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю;
- здійснити спеціальне символічне позначення місць для паркування людей з інвалідністю на існуючих автостоянках там, де вони відсутні, у відповідності до нормативних вимог (з позначенням зони для крісла колісного);
- встановити відповідні дорожні знаки, що позначають місця для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю;
- облаштувати відповідно до вимог нормативів підходи і з'їзди з тротуарів до місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю (з пониженням бордюрів і розміщенням тактильних смуг).

Безбар'єрність на пішохідних шляхах та пішохідних переходах

4. Облаштування комфортного покриття на пішохідних шляхах

Створення безбар'єрного середовища на пішохідних шляхах може бути забезпечено за рахунок таких заходів, як:

- ремонт або заміна покриття на ділянках, де виявлено його незадовільний стан;
- розширення тротуару і ремонт покриття непарного боку вулиці Шевченка з організацією відповідно обладнаних пандусів та влаштування поручнів і тактильного позначення сходів в місцях перепаду висот;
- застосування найбільш зручних для безперешкодного руху типів твердого покриття (плитка без фаски);
- заміна плитного бетонного і пошкодженого асфальтового покриття території скверу на площі Гоголя на плитку без фаски;
- при реконструкції вулиць застосування різних типів покриття для організації руху.

5. Створення безбар'єрного середовища

З метою створення безбар'єрного середовища в межах пішохідних шляхів пропонується:

- влаштування понижень бордюрів в місцях перетину вулиць і з'їздів з тротуарів згідно вимог нормативів і безпеки (відповідної нормативу висоти з пологими з'їздами по боках і тактильною смугою);
- позначення місць, де присутні перешкоди або пішохідні переходи тактильними смугами;

- обладнання сходів у сквері на площі Гоголя поручнями, контрастним маркуванням сходинок і попереджувальними тактильними смугами, додаткове влаштування пандусу згідно нормативів.

Безперешкодність переміщення до будинків і споруд

6. Забезпечення доступності закладів громадського обслуговування і соціальної інфраструктури

Для забезпечення доступу всіх категорій населення до закладів побутового обслуговування і торгівлі пропонується:

- провести інформування представників місцевих бізнесів щодо важливості створення умов безперешкодного доступу до об'єктів обслуговування для людей з інвалідністю і дотримання при цьому умов безпеки і комфорту (можливо шляхом організації навчальних семінарів онлайн);
- активізація роботи з представниками місцевого бізнесу щодо удосконалення існуючих адаптаційних рішень, які не відповідають нормативам (приведення ухилів пандусів у відповідність до нормативів, дообладнання пандусів поручнями, смугами, що запобігають ковзанню, облаштування входів з перешкодами тактильними смугами, влаштування навісів, контрастне маркування сходів, встановлення підйомників там, де не доступні інші рішення);
- обладнання сходів на входах до будівель поручнями, маркування верхньої і нижньої сходинки контрастними смугами, обладнання сходів накладками, що запобігають ковзанню, розміщення перед сходами тактильних попереджувальних смуг;
- при новому будівництві надання переваги проектним рішенням з використанням принципів універсального дизайну (наприклад, створення виходів в рівень з поверхнею землі без сходів);
- влаштування відповідного нормативу пандуса біля вхідних груп до Ніжинського університету і Ніжинського агротехнічного інституту;
- розміщення біля адміністративних і важливих громадських будівель інформаційних табличок і стендів з інформацією шрифтом Брайля;
- організація біля громадських будівель позначених і облаштованих згідно нормативів місць для паркування автомобілів, що керуються людьми з інвалідністю, з влаштуванням безбар'єрних підходів;
- забезпечення вільного проходу і нормативної ширини для проїзду для крісла колісного до входів і на пандусах, запобігання відкриванню дверей в бік заїзду пандуса;
- організація додаткового освітлення вхідних груп в вечірній час.

Безпека шляхів руху

7. Створення додаткових пішохідних переходів

Пропонуються такі заходи, спрямовані на створення додаткових пішохідних переходів в місцях несанкціонованого перетину вулиці:

- розглянути можливість створення організованого наземного пішохідного переходу через вулицю Шевченка напроти входу до парку ім. Т. Шевченка.

8. Удосконалення системи регулювання руху

З метою удосконалення системи регулювання руху транспорту і пішоходів та підвищення рівня безпеки пропонується:

- запровадження в майбутньому світлофорного регулювання в місцях найбільш інтенсивного трафіку в межах вулиці Шевченка;
- в разі запровадження світлофорного регулювання облаштувати світлофори в межах площі Франка і біля значних громадських і адміністративних будівель обладнанням для звукового сигналу і можливістю включати звуковий сигнал в разі потреби.

9. Підвищення рівня безпеки на пішохідних переходах

Для створення більш безпечних умов перетину пішохідних переходів пропонується:

- влаштування додаткового освітлення ділянок пішохідних переходів;
- встановлення біля важливих громадських об'єктів і закладів освіти знаків «Пішохідний перехід» з підсвітленням;
- на пішохідних переходах з високою імовірністю ДТП влаштування піднятих до рівня тротуару пішохідних переходів (такий варіант переходу є безбар'єрним, оскільки не потребує влаштування пониження бордюру) або влаштування антикишень;
- позначення пішохідних переходів тактильними попереджувальними смугами.

Наявність системи навігації та інформування

10. Удосконалення системи навігації і інформування

Для покращення навігації в межах публічного простору пропонується:

- розміщення в межах громадського простору вказівників, що будуть вказувати напрями руху до громадських вбиралень;
- встановлення вказівників розміщення найближчих служб допомоги;
- розміщення візуальної інформації про телефони виклику екстрених служб;
- встановлення в межах публічних просторів (площі Франка, біля парку тощо) покажчиків маршрутів руху територіями загального користування для людей з інвалідністю;
- розміщення в громадському просторі тактильних табличок з інформацією щодо зонування простору, зазначеною шрифтом Брайля;
- розміщення мнемосхем з інформацією по території.

Можливість користуватися обладнанням (у тому числі для самообслуговування)

11. Забезпечення можливостей для самостійного використання обладнання всіма категоріями населення

Заходами, спрямованими на створення можливостей для самостійного використання обладнання можуть бути:

- обладнання підйомниками вхідних груп закладів обслуговування, де неможливе влаштування пандусів;
- розглянути можливість влаштування в сквері на площі Гоголя громадської вбиральні зі спеціально обладнаними місцями для людей з інвалідністю.

Зручність і комфорт середовища життєдіяльності

12. Забезпечення достатнього рівня освітленості території

Для забезпечення достатнього рівня освітленості території необхідно здійснити такі заходи, як:

- поступова заміна в межах громадського простору застарілих елементів освітлення (ламп) на сучасні енергозберігаючі світильники;
- додаткове освітлення в межах скверу на площі Гоголя;
- додаткове освітлення в межах набережної річки Остер.

13. Підвищення рівня комфортності елементів благоустрою

Підвищення рівня комфортності середовища можна здійснити за допомогою таких заходів, як:

- додаткове обладнання або заміна лав на більш комфортні зі спинкою і поручнями;
- додатковий благоустрій скверу на площі Гоголя з розміщенням комфортних лав, урн для сміття, питного фонтанчику тощо (можливе влаштування зони тихого відпочинку для людей літнього віку);
- підвищення рівня озеленення простору в межах площі І. Франка або розміщення тіньових навісів.

14. Загальні рекомендації щодо підвищення рівня комфортності середовища в межах територіальної громади

Для створення більш комфортних умов для всіх категорій мешканців/ок доцільно:

- створити нові сучасні спортивні та ігрові майданчики, які могли б використовуватися дівчатами підліткового віку;
- модернізувати існуючі або створити нові сучасні дитячі майданчики для дітей старших вікових груп;
- дитячі ігрові майданчики в паркових зонах, де встановлене переважно ігрове обладнання для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, доповнювати ігровими елементами для інших вікових категорій;
- створювати універсальні ігрові майданчики з інклюзивними елементами обладнання;
- обладнати громадськими вбиральнями основні спортивні зони і публічні простори;
- провести ревізію існуючих громадських вбиралень щодо їх інклюзивності і гендерної чутливості, в разі потреби доповнити їх відповідним обладнанням і пристосувати для потреб людей з інвалідністю, з дітьми тощо.

Безпека

15. Підвищення рівня безпеки громадського простору

Підвищенню рівня безпеки в межах громадського простору сприятиме:

- реставрація з пристосуванням з наданням громадської функції закинутої будівлі електростанції на непарному боці вул. Шевченка;

- створення умов для поживлення підприємницькою діяльністю зі створенням більш активних фасадів на непарному боці вулиці Шевченка;
- встановлення відеонагляду в межах вулиці Шевченка, скверу на площі Гоголя, основних публічних просторів, набережної річки Остер;
- розміщення пристроїв/кнопок для виклику поліції та екстрених служб;
- влаштування додаткового освітлення території біля основних громадських закладів, в сквері і вздовж набережної Остра, біля зупинок громадського транспорту, в місцях, де є скарги мешканців/ок на погане освітлення або де потенційно можуть відбуватися правопорушення.

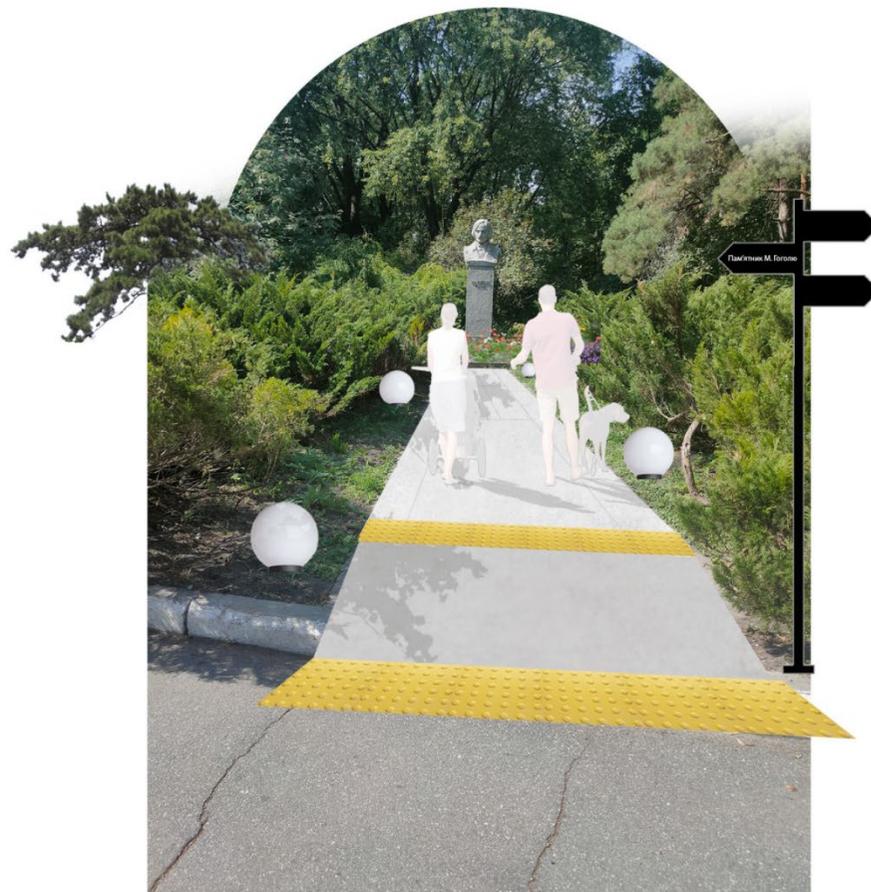
3.3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗРОБЛЕННЯ ПІЛОТНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ НІЖИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Проект 1. Благоустрій парку на площі Гоголя

Парк на площі Гоголя біля комплексу Ніжинського державного університету є затишною зеленою оазою і одним з популярних місць відпочинку містян. Він має зручне місце розташування поблизу центральної частини міста і ріки Остер. Центральну частину парку займає меморіал загиблим у Другій світовій війні, в інших частинах парку розташовані пам'ятник М.Гоголю і пам'ятний знак викладачам, співробітникам, студентам університету.

З метою підвищення рівня гендерної чутливості цього публічного простору і дотримання вимог щодо безбар'єрності і відповідного рівня комфортності пропонується провести реконструкцію паркової зони. Враховуючі незадовільний стан покриття на окремих ділянках пропонується заміна плитного бетонного дорожньо-стежкового покриття на більш рівне з виконанням мощення більш дрібною плиткою без фаски. Необхідною умовою безбар'єрності є влаштування в сквері обладнаного відповідно нормативів пандусу в місцях перепаду висот і сходів. Пологий з'їзд більшої ширини доцільно влаштувати на стежці, що веде до погруддя М.Гоголю. Для більшої комфортності і безпеки перебування в парку пропонується на алеї до сходів в бік площі Гоголя замінити живопліт в центрі на рабатку з багаторічними квітучими і трав'янистими або злаковими рослинами. Таке рішення дозволить створити кращі можливості для огляду території і підвищить відчуття безпеки. Доцільним з точки зору підвищення рівня можливості огляду території є часткове прорідження самовисівних малоцінних зелених насаджень. Маршрут для людей з порушеннями зору необхідно позначити тактильною плиткою, в т. ч. до пандусів і питних фонтанчиків, які пропонується розташувати в парку. Роль композиційного акценту в сквері відіграє військовий меморіал, тож його домінуючу роль передбачено підкреслити додатковими засобами освітлення.

Існуючі лави пропонується замінити на більш зручні зі спинками і поручнями. Доцільна також модернізація і збільшення кількості елементів зовнішнього освітлення з застосуванням сучасних енергозберігаючих світильників. В парку також можна розмістити вказівники та інформаційні таблички з номерами екстрених служб і кнопку виклику поліції. На опорах освітлення доцільно розмістити камери відеонагляду, що підвищить рівень безпеки цієї території.

Безбар'єрне середовище

Збереження та збагачення біорізноманіття

Побудова зв'язків локації з іншими точками тяжіння

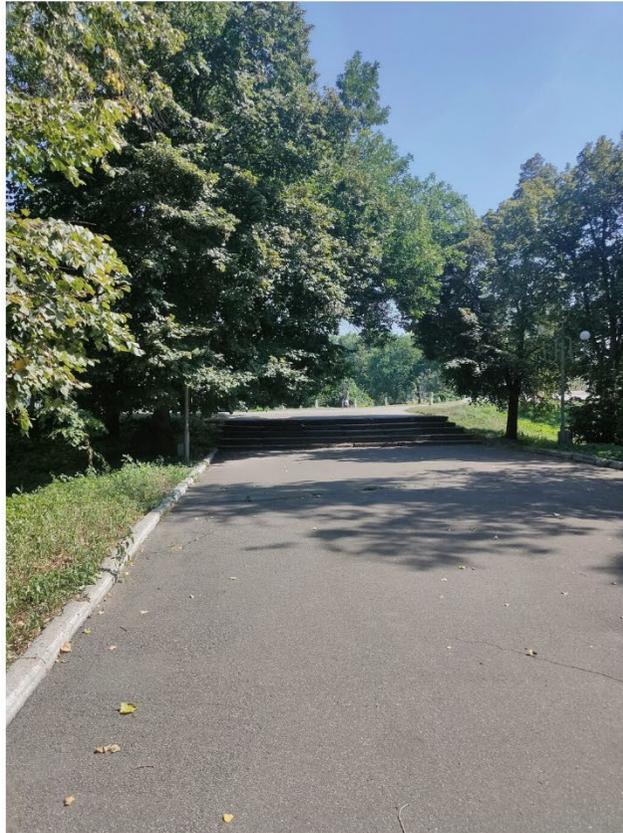
Вдосконалення системи навігації та вказівників

Модернізація освітлення

Розвиток інтерактивних точок біля пам'яток, монументів

Безбар'єрне середовище

Створення відеонагляду території для підвищення рівня безпеки

Влаштування зон відпочинку, створення затінку

Вдосконалення системи навігації та вказівників

Модернізація освітлення

Влаштування питних фонтанів

Безбар'єрне середовище

Створення відеонагляду території для підвищення рівня безпеки

Влаштування зон відпочинку,

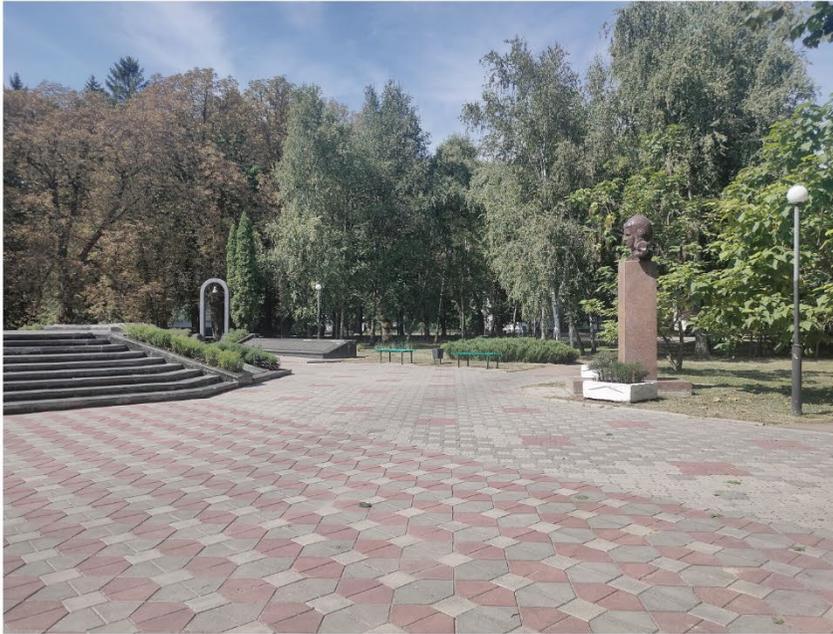
Вдосконалення системи навігації та вказівників

Модернізація освітлення

Влаштування питних фонтанів

Безбар'єрне середовище

Побудова зв'язків локації з іншими точками тяжіння

Влаштування зон відпочинку, створення затінку

Вдосконалення системи навігації та вказівників

Модернізація освітлення

Точка тяжіння в місті

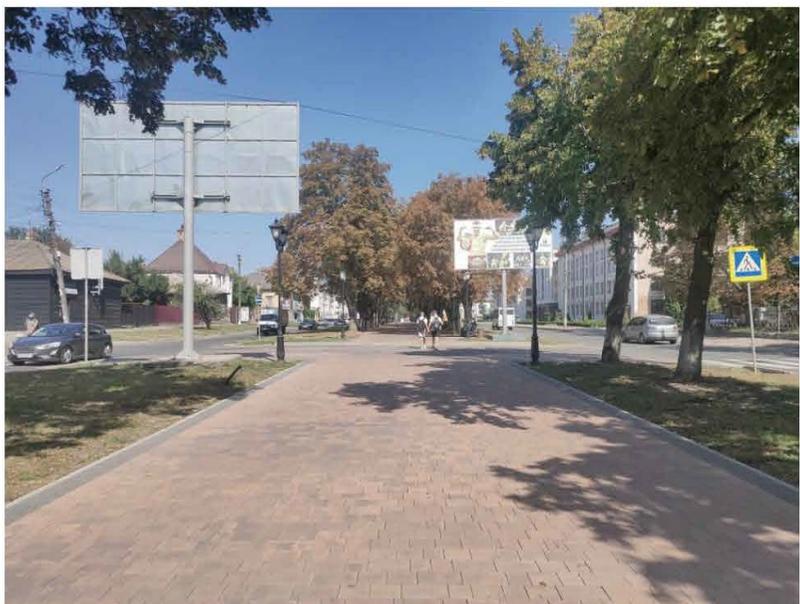
Проект 2. Удосконалення благоустрою бульвару на вул. Шевченка

Бульвар вздовж вул. Шевченка є хорошим прикладом сучасного благоустроеного променаду, втім, для створення більш інклюзивного середовища пропонується вжити додаткових заходів, спрямованих на забезпечення потреб людей з порушеннями зору.

Для створення умов безперешкодного руху в межах публічного простору бульвару пропонується додатково позначити маршрут для людей з порушеннями зору тактильною плиткою.

Територію публічного простору пропонується зробити більш комфортною для відвідувачів, розмістивши там питні фонтанчики і відновивши озеленення в місцях, де воно було втрачене. Зону виходу з бульвару в районі площі І.Франка пропонується доповнити тимчасовою поп-ап зоною відпочинку з зеленими насадженнями в контейнерах. Такої зони не вистачає в літній період на переході біля площі, де мало тіні. Розміщення тимчасової зони затінку дозволить підвищити комфортність перебування на цій ділянці бульвару.

В межах громадського простору доцільно розмістити вказівники та інформаційні таблички з номерами екстрених служб і кнопку виклику поліції. В межах території доцільно розмістити камери відеонагляду на опорах освітлення, що підвищить рівень її безпеки.

Безбар'єрне середовище

Влаштування питних фонтанів

Влаштування зон відпочинку,
створення затінку

Безбар'єрне середовище

Вдосконалення системи навігації та вказівників

Влаштування зон відпочинку, створення затінку

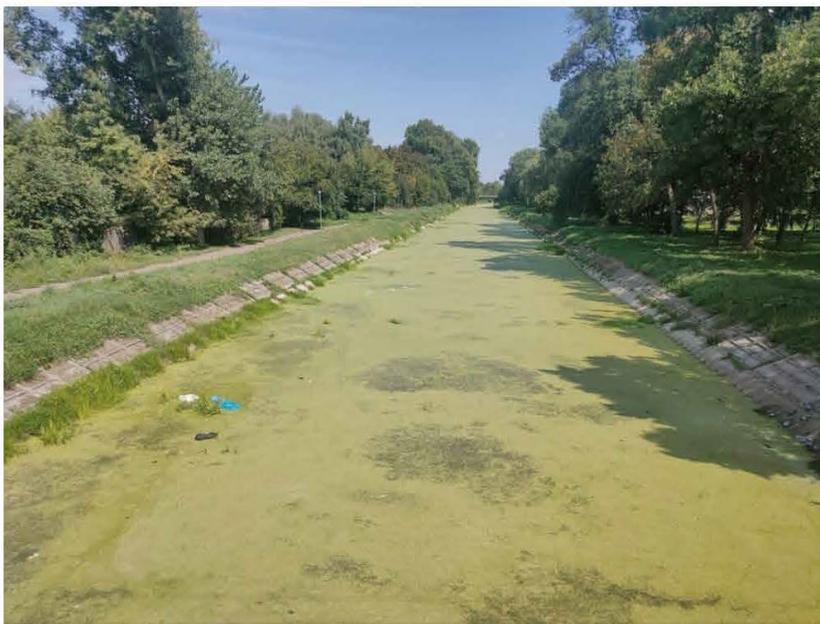
Збільшення озеленення завдяки мобільним кашпо

Проект 3. Ревіталізація території набережної ріки Остер

Територія набережної ріки Остер має великий потенціал з точки зору створення рекреаційної зони – зеленого коридора, що пов'яже між собою паркові і пішохідні зони в центральній частині міста Ніжин. Наразі територія вздовж берегів ріки з низьким рівнем доступності і мінімальним рівнем благоустрою поступово деградує і може перетворитися на небезпечний занедбаний простір.

Ревіталізація цієї зони в першу чергу потребує масштабних заходів по очищенню ріки Остер, які торкнуться не лише даної ділянки, а й усього річища і прилеглих до нього територій. Після проведення таких заходів набережна Остра може бути перетворена на зону відпочинку шляхом створення прогулянкової зони з дорожньо-стежковою мережею, надводними терасами, ігровими майданчиками і місцями для відпочинку. Зелені насадження вздовж ріки мають бути проріджені і упорядковані. До набережної мають бути створений безперешкодний і безбар'єрний доступ для всіх категорій населення.

В межах набережної доцільно розмістити камери відеонагляду, вказівники та інформаційні таблички з номерами екстрених служб і кнопку виклику поліції, що підвищить рівень безпеки. Доцільна також збільшення кількості елементів зовнішнього освітлення з застосуванням сучасних енергозберігаючих світильників, розміщення велопарковок.

Безбар'єрне середовище

Влаштування питних фонтанів

Створення відеонагляду території для підвищення рівня безпеки

Побудова водної туристичної інфраструктури

Модернізація освітлення

Точка тяжіння в місті

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.archive.org/web/20211026212906/http://2.auc.org.ua/sites/default/files/leypcizka_hartiya.pdf
2. Бібік Н.В. «Гендерні окуляри» для урбаністів / Бібік Н. В., Г. Г. Фесенко, Т. Г. Фесенко // Гендер. Екологія. Здоров'я. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 21–22 квітня) 2015 р.). – Харків: ХНМУ, 2015. – С.41-42. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/43801/1/Bibik%20N.Fesesnko%20G.%20Fesenko%20T.pdf>.
3. Фесенко Г. Г. «Дитячий простір» в філософсько-урбаністичній інтерпретації // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. Вашкевич В. М. – 2017. – Вип.117 (2). – 180 – 184 с.
4. J. Jacobs The Death and Life of Great American Cities, New York: "Random House", 1961. – 458 с.
5. Was ist Gender Mainstreaming? (нем.). Universität Duisburg-Essen. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uni-due.de/genderportal/mainstreaming_definition.shtml
6. Методичний посібник «Методика проведення комплексного гендерного аудиту міського простору», Центр гендерної культури
7. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) | Division for Inclusive Social Development (DISD). Home | Division for Inclusive Social Development (DISD). URL: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd> (дата звернення: 30.08.2023).
8. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
9. Про внесення змін до Закону України "Про рекламу" щодо протидії дискримінації за ознакою статі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1750-20#Text> (дата звернення: 30.08.2023).
10. Про благоустрій населених пунктів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 24.09.2023).
11. Моніторинг сексистської реклами: методичні рекомендації щодо проведення – Х., 2018 <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/06/Guidelines-on-sexist-OF-ADVERTISING-MONITORING.pdf>

12. Методичні матеріали з проведення гендерного аудиту безпеки території /Авт.- упоряд.: Євченко С.В., Остапчук О.Л., Тарасенко Н.Л. – Житомир. 2021
13. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення.
14. Альбом безбер'єрних рішень, Big City Lab, 2021-2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bcl.com.ua/albomrozdil1/>
15. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій»
16. Довідник з благоустрою парків, Урбанина, 2022
17. Як спроектувати справедливе місто? 8 коротких історій про справедливе міське планування в повсякденному житті/ Мілота Сідорова, Жденка Ламмелова, Алевтіна Байнакова, Вероніка Файмонова, Міха Маззіні, Крістіна Стара, Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні, АРТ-КНИГА
18. Методичні рекомендації «Тактильні смуги – доступність відкритих громадських просторів для людей із порушеннями зору», Євгеній Світ, 2021, Житомирська обласна ГО людей з інвалідністю «Молодь. Жінка. Сім'я.»
19. Порадник щодо створення доступного середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, Центр реабілітації «Гармонія»

КОЛЕКТИВ РОЗРОБНИКІВ

Рекомендації щодо ґендерно-чутливого планування і визначення ґендерно-чутливих підходів до проектування елементів житлового середовища та громадських просторів територіальних громад та концептуальні пропозиції для запровадження ґендерно-чутливих підходів до організації окремих громадських просторів Первомайської, Ніжинської, Новоукраїнської, Бердичівської, Дунаєвецької і Миронівської територіальних громад розроблено в рамках проекту «Моделі участі в українській реконструкції» («Participatory Models for Ukrainian Reconstruction») на замовлення Громадської організації «МЕРЕЖА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ «АНТС» групою експертів, очолюваною Київським національним університетом будівництва і архітектури за участю Центру урбаністичних студій у складі:

Керівник проекту від КНУБА,
містопланувальник, к. т. н

Алірза МАМЕДОВ

Координаторка групи експертів,
містопланувальниця, архітекторка, к. т. н.

Любов АПОСТОЛОВА-СОССА

Архітекторка, містопланувальниця, к. ф. н.

Світлана ШЛІПЧЕНКО

Соціологиня

Марія ГРИЩЕНКО

Містопланувальник, інженер

Нікіта КИРИЧКОВ

Інженер

Станіслав КИМАКІВСЬКИЙ

Інженер

Іван МАРТЕНС

Профільні консультації надавали:

Містопланувальниця, фахівчиня з
транспортного планування і мобільності,
к. т. н.

Вікторія ІВАСЕНКО

Архітекторка, містопланувальниця

Валерія СЕМЕНОВА

Архітекторка

Ярослава СКІТЕЙКІНА